

ברכות פרק ראשון

תורה פרשה ראשונה

(א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: (ב) והארץ הייתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים: (ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור: (ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך: (ה) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: **קריאת שמע (דברים ו')**

(ד) שמע ישראל ייחוד אלהינו ייחוד אחד: (ה) ואהבת את ייחוד אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: (ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך: (ז) ושוננתם לבניך ודברתם בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרךך ובשכבך ובקומך: (ח) וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך: (ט) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

פרק ראשון

משנה א' הלכה א'

מאימתי ממתי קורין את שמע קריאת שמע כנאמר בפרשת שמע ישראל בערבית [ו] בערב. משעה שהפלהנים נכנסים [ז] לא [ח] כל בתרומתן כהנים העובדים בבית המקדש, ושומרים על טהרת הגוף, טובלים בערב ואוכלים תרומה לאחר צאת הכוכבים, עד סוף האשמורה [ת] הראשונה שליש הלילה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד כוכב השחר. מעשה [ו] שבאו בניו של רבן גמליאל מבית המושבה, [ז] אמרו לו, לא קרינו הערב את שמע. אמר להם, אם לא עלה עמוד השחר, תיבין אתם לקרות. ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים שזמנו עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואפרים שריפת אותו חלק של הקרבנות שאינו נאכל, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. וכל הנאכלין ליום אחד, מצותן זמן אכילתן עד שיעלה עמוד השחר. אם פן, למה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

בבלי ברכות ב.

(גמרא) תנא היכא קאי, שואל, הלימוד הזה היכן מתחיל דקתני שכבר יודע מצוות קריאת שמע ושואל מאימתי? ותו ועוד שואל, מאי שנא, מדוע זה דתני בערבית ברישא, לומד דיני קריאת שמע של ערבית בראשונה לתני ילמד דשחרית ברישא, ועונה תנא אקרא קאי, הלומד נמצא בלימוד התורה דכתיב דברים ו' (ז) ושוננתם לבניך ודברתם בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרךך ובשכבך ובקומך: והכי קתני וכך שואל, זמן קריאת שמע דשכיבה אימתי? ועונה משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, ואי בעית אימא ואם תרצה אומר בדרך אחרת, וכאן עונה לשאלה השניה, יליף לומד מברייתו של עולם, דכתיב: בראשית א' (ה) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: ושואל אי הכי אם כך סיפא דקתני במשנה ד' נלמד בשחר בבוקר מברך שמים לפניך ואחת לאתריה, ובערב שמים לפניך ושמים לאתריה. אחת ארפה ואחת קצרה. לתני ילמד דיני דערבית ברישא, כפי שהקדים בביראת העולם ערב לבוקר, ועונה תנא, הלומד פתח בערבית כמעשה בראשית והדר תני ואחר כך למד בשחרית, עד דקאי וכשגיע בשחרית פריש מילי מסביד ומרחיב בדיני דשחרית, והדר ואח"כ יחזור לפריש מילי, דיני תפילת דערבית: וחזור אמר מר במשנה משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" ושואל, מכדי נבדוק כהנים אימת קאכלים תרומה משעת צאת הכוכבים בלילה לתני, ילמד בפשטות משעת צאת הכוכבים, ועונה מלתא אגב אורחיה, דרך אגב קמשמע לן, משמיע לנו דבר נוסף, כהנים שנטמאו וטבלו אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים. והא קמשמע לן, וכאן רוצה ללמד אותנו, דכפרה לא מעכבא, יש פעמים שאדם נטמא ועליו לטבול בערב ולמחרת בבוקר עליו להביא קרבן ורק אז הוא רשאי לבוא לבית המקדש, פרק זמן זה מאז טבילתו עד להבאת קרבנו הוא נקרא "מחוסר כיפורים". ובהזדמנות זו מלמדת אותנו המשנה כי אכילת תרומה מותרת גם לפני הבאת הקרבן, כדתניא כנאמר ויקרא כב' (ז) ויבא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא: ולמד ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה, ועל לימוד זה מערר ושואל, וממאי

ירושלמי ברכות א.

גמ' שואל אנן תנינן אנחנו למדנו במשנה משעה שהכהנים נכנסין לוכל לאכול בתרומתן. ואילו תני למד רבי חייא משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת והדברים נראים כסותרים. ותני עלה ולמדנו על זה כי בכל זאת קרובים דבריהן להיות שוין. ושואל איתא חמי בא וראה משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן יממא הוא עדיין יום ועם כוכביא הוא או התחלת הלילה בצאת הכוכבים, ואילו משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת שעה ותרתי שעה או שעתיים בתוך ליליא לילה הוא, ואתה אמרת קרובים דבריהן להיות שוין? ועונה. אמר רבי יוסי תיפתר הדבר יוסבר באילין כופרניא דקיקיאי לא כולם, אלא הכפריים במקומות הקטנים אשר דאורחיהון מסתלקא שעבודתם מסתיימת עד דהוא יממא מוקדם ביום דצדי לון ואוכלים מיקמי חיותא לפני

הלילה, כמו הכוהנים אוכלי התרומה. תני למדנו הקורא קריאת שמע קודם לכן לפני צאת הכוכבים, לא יצא ידי חובתו, ושואל אם כן למה קורין אותה בבית הכנסת? ועונה אמר רבי יוסי אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו אלא כדי לעמוד בתפילה תפילת העמידה, מה שאנו קוראים היום תפילת "שמונה עשרה" מתוך דבר של תורה וקריאת שמע הוא פרק מן התורה. ר' זעירא אמר בשם רב ירמיה ספק בירך על מזונו ברכת המזון ספק לא בירך, צריך לברך דכתיב כי כתוב בתורה דברים ח'ני) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: וזה לגבי ברכת המזון שהוא כתוב בתורה אבל ספק התפלל ספק לא התפלל והכוונה לתפילת העמידה אל יתפלל ודלא וזאת בניגוד לדעתו כרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו, ומסביר דעתו של ר' יוחנן למה שאין תפילה מפסדת אובדת לריק מכל מקום אנו יודעים כי לדעת הציטוט הנ"ל ספק התפלל אינו חוזר. ועכשיו נברר דבר אחר ספק קרא ספק לא קרא קריאת שמע נישמענה מן הדא ועל זה נקבל תשובה מן הדברים הבאים הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו, ושואל וקודם לכן לאו ספק הוא? ואתה אמרת צריך לקרות, הדא אמרה זאת אומרת ספק קרא ספק לא קרא צריך לקרות. ומרחיב סימן לדבר משיצאו הכוכבים. ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר ולפנינו פסוק מנחמיה ד' שאמנם אינו יכול להיחשב

דהאי ובא השמש פירושו שקיעת ביאת השמש והאי וטהר - טהר יומא, פירושו- גמר היום?, דילמא, אולי ביאת אורו הוא, פירושו עלית הבוקר למחרת ומאי וטהר, ומה שכתוב וטהר, טהר גברא, האדם נטהר, אמר רבה בר רב שילא, דוחה פרשנות זו לפסוק, אם כן לימא יכתב קרא ויטהר בעתיד, מאי והפירוש הנכון, וטהר- טהר יומא, כדאמרי אינשי, כמאמר המקובל בין אנשים, איערב שמשא ואדכי יומא, שקעה השמש ועבר היום, במערבא בארץ-ישראל הנמצאת במערב בכל הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו לא שמעו דרשתו של רבה, ובעו לה מיבעיא, ושאלו, האי ובא השמש ביאת שמשו הוא, "ובא השמש" משמעותו שקיעה?, ומאי וטהר טהר יומא, ו"טהר" משמעותו סוף היום, או דילמא, או אולי, ביאת אורו הוא, עלית הבוקר, ומאי וטהר, טהר גברא, ואז בבוקר האדם מביא קרבנותיו וטהר? והדר פשטו לה, ומצאו סימוכין לדבר מברייתא, משנה שלא כלולה בסדר המשניות ונחשבת למשנה חיצונית, מדקתני בברייתא, היות ושם למדנו, סימן לדבר צאת הכוכבים שמע מינה מובן ביאת שמשו, שמדובר בעת שקיעת השמש הוא. ומאי וטהר, טהר יומא, נגמר היום, אמר מר למדנו במשנה "משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן". ורמינהו, ושואל למדנו במקום אחר "מאימתי קורין את שמע בערבין משהעני נכנס לאכול פתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו" ומבהיר, סיפא ודאי פליגא אמתניתין, הקטע האחרון סיום שעת קריאת שמע ודאי חולק על המשנה. אבל הקטע הראשון האמנם חולק, רישא מי לימא פליגי אמתניתין? ומניח שאין הכרח לקבוע שאלו שני זמנים שונים, לא, עני בשבתות, וכהן ביום חול, חד שיעורא הוא, הם אותו הזמן, ורמינהו, ושואל ומצטט ממקום אחר, "מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן" ומסביר, סימן לדבר צאת הכוכבים, ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר מן הכתוב בספר נחמיה, שנאמר: פרק ד' טו) וְאֶנְחֵנוּ עֲשִׂים בְּמִלְאָכָה וְחָצִים מְחֻזְקִים בְּרִמְתִּים מְעֻלוֹת הַשָּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים: ואומר, ובהמשך בפסוק הבא, טז) וְגַם בָּעֵת הַהִיא אֶמְרָתִי לָעַם אִישׁ וְנִעְרוּ יְלִינוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם וְהָיוּ לָנוּ הַלְיָלָה מְשָׁמֵר וְהַיּוֹם מְלָאכָה: ושואל, מאי ואומר, לשם מה מוסיף את הפסוק הנוסף, וכי תימא, אולי תרצה לאומר, מכי ערבא שמשא ליליא, משקיעת החמה לילה הוא, ואינהו והם דמחשכי ומקדמי, הקדימו מוקדם יותר בעבודת הקודש של ביצור החומה ואחרו עד מאוחר בלילה, לכן אומר תא שמע "והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה" ועכשיו מסביר קא סלקא דעתך, האם עולה על דעתינו-יכולנו לחשוב, דעני ובני אדם חד שעורא הוא, הם זמן זהה, ואי אמרת עני וכהן חד שעורא הוא חכמים האומרים שזמן קריאת שמע הוא משעת אכילת תרומה, היינו רבי מאיר, האומרים משעת אכילה של עני בערב שבת ואם כן במה חולקים?, אלא שמע מינה, עני שעורא לחוד, זמן אחר, וכהן שעורא לחוד זמן אחר וכאן מנסים מהלך אחר-שונה נכון, לא עני וכהן חד שעורא הוא ולא ועני ובני אדם לאו חד שעורא הוא, ומה תרצה לומר ועני וכהן חד שעורא הוא ורמינהו, גם על יש זה לי שאלה, מצטט, מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות" דברי רבי אליעזר, רבי יהושע אומר משעה שהכהנים טובלים לאכול בתרומתן, רבי מאיר אומר משעה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן, אמר לו רבי יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים? רבי חנינא אומר, משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח, רבי אחאי ואמרי לה, ויש הגורסים, רבי אחא אומר, משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב לסעודתם. ושואל, ואים אמרת עני

כראיה גמורה (טז) וְאֵינְהוּ
עֹשִׂים בְּמִלְאכָה וְחֻצִּים מְחַזְּקִים
בְּרַמְתִּים מְעֻלּוֹת הַשְּׁחֵר עַד צֵאת
הַפּוֹכְבִּים: וְכָתִיב (טז) וְגַם בָּעֵת
הַהִיא אָמַרְתִּי לְעַם אִישׁ וְנִעְרוּ
יָלִינוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ לְנוֹ
הַלִּילָה מְשָׁמֵר וְהַיּוֹם מְלָאכָה:
וּשְׁוֹאֵל. כִּמָּה כּוֹכְבִּים יֵצְאוּ וַיְהִי
לִילָה? וְעוֹנָה רַבִּי פִּינְחָס אִמֵּר
בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּא בַר פַּפָּא כּוֹכֵב
אֶחָד וְדָאֵי יוֹם. שְׁנַיִם סַפְקֵי
לִילָה. שְׁלֹשָׁה וְדָאֵי לִילָה. וְחֹזֵר
וּשְׁוֹאֵל שְׁנַיִם סַפְקֵי וְהַכְּתִיב עַד
צֵאת הַכּוֹכְבִּים, כּוֹכְבִּים אִפִּילוּ
שְׁנַיִם מִשְׁמַע וּמֵאֲשֵׁר אֵלָּא
מִיעוּט כּוֹכְבִּים שְׁנַיִם אֲבָל
קִדְמָא הִרְאֵשׁוּן לֹא מִתְחַשֵּׁב לֹא
נַחֲשֵׁב. וּמִדִּיִּק מֵהַדְּבָרִים
הָאֲמֹרִים מִשְׁמַע, בְּעֵרֵב שֶׁבֶת
רָאָה כּוֹכֵב אֶחָד וְעָשָׂה מְלָאכָה
פְּטוּר, כִּי עֲדִיין לֹא לִילָה, שְׁנַיִם
מֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי אֵיל לְקִרְבָן
עַל סַפְקֵי חֲטָא. שְׁלֹשָׁה מֵבִיא
חֲטָאת קִרְבָן הַמֵּבִיא לְכַפֵּרֶת
עוֹן. בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת רָאָה כּוֹכֵב
אֶחָד וְעָשָׂה מְלָאכָה מֵבִיא
חֲטָאת. שְׁנַיִם מֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי.
שְׁלֹשָׁה פְּטוּר כִּי הַשֶּׁבֶת כֹּכֵב
יֵצֵא, וּשְׁוֹאֵל, רַבִּי יוֹסִי בַר
בוֹן בְּעֵי, אֵינְ תִּימַר אִם תֹּאמַר
שְׁנַיִם סַפְקֵי, רָאָה שְׁנַיִם כּוֹכְבִּים
בְּעֵרֵב שֶׁבֶת, וְהִתְרוּ בוֹ, וְעָשָׂה
מְלָאכָה, וְשׁוֹב רָאָה שְׁנַיִם כּוֹכְבִּים
בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת וְהִתְרוּ בוֹ וְעָשָׂה
מְלָאכָה, וַיֵּשׁ לָנוּ כֹּלֵל "אֵינְ
עוֹנֵשׁינְךָ אֵלָּא אִם מִזְהִירִים" לְכֵן
כְּדִי לְחַיֵּיב יֵשׁ לְהִתְרוֹת מֵהַ
נִפְשֵׁךְ אֵיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אִם
הִרְאֵשׁוּנִים יוֹם הֵן אֵף
הָאֲחֵרוֹנִים יוֹם הֵן, וַיְהִי חַיִּיב
עַל הָאֲחֵרוֹנִים. אִם הָאֲחֵרוֹנִים
לִילָה אֵף הִרְאֵשׁוּנִים לִילָה וַיְהִי
חַיִּיב עַל הִרְאֵשׁוּנִים. אֲבָל רָאָה
שְׁנַיִם כּוֹכְבִּים בְּעֵרֵב שֶׁבֶת וְקָצֵר
כַּחֲצֵי גְרוּגְרָת, חֲצֵי דְבִילָה
שִׁיעוֹר קָטָן שֶׁלֹּא מִחַיִּיב הַבָּאת
קִרְבָן וּלְמַחֲרַת בְּשַׁחֲרִית בְּבוֹקֵר

וכהן חד שעורא הוא רבי חנינא, האומר שהזמן הוא שעני נכנס לאכול, היינו
רבי יהושע, האומר משעה שהכהנים מטהרים, אלא לאו שמע, ואם הם
חולקין משתמע מינה, שעורא דעני לחוד אחר, ושעורא דכהן לחוד אחר,
ומסכם, שמע מינה, אכן כך הדבר. ונשאר עוד לברר, הי מנייהו, איזהו
מאוחר, ועונה מסתברא דעני מאוחר, דאי אמרת דעני מוקדם רבי חנינא,
האומר משעה שהעני אוכל, היינו רבי אליעזר, האומר משעה שקידש יום
השבת, אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר, ומסכם שמע מינה, כך הדברים:
חוזר לעניין הקודם, אמר מר: אמר ליה רבי יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם
טובלים ושואל, שפיר קאמר ליה, שאלה טובה שאל רבי יהודה לרבי מאיר,
ועונה ורבי מאיר הכי קאמר ליה, כך עונה לו, מי סברת דאנא, וכי חשבת אני
אבין השמשות דידך שלך קא אמינא מייחס, אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא
אמינא מתייחס, דאמר רבי יוסי בין השמשות כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא ואי
אפשר לעמוד עליו, ואם טובלים סמוך ללילה זה כבר זמן שכיבה, קשיא דרבי
מאיר האומר זמן קריאת שמע משעת אכילה בערב שבת, אדרבי מאיר
האומר, משעת טבילה, ועונה, תרי תנאים קבלו גרסאות שונות, אליבא משמו
דרבי מאיר. וכן קשיא דרבי אליעזר במשנה "משעה שהכהנים נכנסים
לאכול" אדרבי אליעזר האומר משעה שקדש יום השבת, ועונה כתירוץ
הקודם בבתי תנאי אליבא דרבי אליעזר ואיבעית אימא ועוד אפשר לומר
רישא לאו רבי אליעזר היא, ודברי רבי אליעזר הנאמרים במשנה מתייחסים
רק לזמן עד מתי אפשר לומר קריאת שמע עד סוף האשמורה: ושואל ומה
דעתו מאי קסבר רבי אליעזר? אי קסבר, אם חושב שלש משמרות הוי הלילה
לימא עד ארבע שעות, ואי קסבר ואם חושב ארבע משמרות הוי הלילה לימא
עד שלש שעות? ועונה, לעולם באמת קסבר שלש משמרות הוי הלילה, והא
קא משמע לך, וכאן רוצה ללמדנו, דאיכא שיש במקביל משמרות ברקיע,
ואיכא יש משמרות בארעא, בכדור הארץ, דתניא, וכך למדנו רבי אליעזר
אומר: שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך
הוא ושואג כארי ומתאונן שנאמר: ירמיהו כה' (ל) וְאֵתָה תִּנְבֵּא אֲלֵיהֶם אֵת כָּל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאִמַּרְתָּ אֲלֵיהֶם, יְהוָה מִפְּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שְׁאָג
יִשְׁאָג עַל גְּבוּהוֹ הַיָּד דְּכֹדְכִים יַעֲנֶה אֵל כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ: וסימן לדבר, משמרה
ראשונה חמור גוער, משמרת שניה - כלבים צועקים לשלישית הסימן הוא -
תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת משוחחת עם בעלה. ומברר מאי קא
חשיב רבי אליעזר, כשנותן סימנים למשמרות, אי תחלת משמרות קא חשיב,
תחלת משמרה ראשונה סימנא למה לי? אורתא עכשיו ערב הוא, אי סוף
משמרות קא חשיב סוף משמרה אחרונה למה לי סימנא, יממא יום הוא?
ועונה, אלא חשיב אלא הסימנים הם לסוף משמרה ראשונה ותחלת משמרה
אחרונה ואמצעית דאמצעיתא ובאמצע חצות לילה, ואיבעית אימא ועוד
אפשרות כולהו סוף משמרות קא חשיב, וכי תימא ואם תשאל אחרונה לא
צריך, אענה לך שצריך, למאי נפקא מינה ולדעת זמן למיקרי קריאת שמע
למאן דגני בבית אפל והסימן לאדם הנמצא בחדר חשוך, ולא ידע זמן קריאת
שמע אימת, ועכשיו כיון דאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו
ליקום וליקרי, יקום ויקרא קריאת שמע, אמר רב יצחק בר שמואל משמיה
משמו של דרב, שלש משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב
הקדוש ברוך הוא ושואג כארי ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את
ביתי, בית המקדש, ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם: ומספר,
תניא, אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת
מחורבות ירושלים להתפלל, בא אליהו הנביא, זכור לטוב ושמר לי עלי על

וכאן לגבי הזמן אין לנו ספק אבל ספק לנו האם נוכל לצרף את של בוקר עם הספק של אחד הערבים הראשון או השני וקצר כחצי גרוגרת, או ראה שני כוכבים במוצאי שבת וקצר כחצי גרוגרת, האם גם כאן נגיד מה נפשך אם הראשונים יום הן אף האחרונים יום הן ויצטרף של שחרית עם של מוצאי שבת ויהא חייב על האחרונים, אם האחרונים לילה אף הראשונים לילה ויצטרף של שחרית עם של לילי שבת ויהא חייב על הראשונים. ונשארו עם ספק זה, ומרחיב רבי יוסי הדא דתימר הספק האמור באילין באלו כוכבים דלית אורחתהון מתחמיא ביממא שאורם אינו נראה ביום ברם אבל באילין דאורחתהון מתחמיא ביממא בכוכבים שאורם נראה ביום לא משערין בהון אינם נחשבים ככוכבים לצורך חיוב או פטור במלאכת שבת. א"ר יוסי בר' בון ובלחוד בנוסף דיתחמון תלתא כוכבין שיראו שלושה כוכבים בר חוץ מן הדא כוכבתא מכוכבים אלו. רבי יעקב מן דרומנה אמר בשם רבי יהודה בן פזי, כוכב אחד ודאי יום שנים ליליה. ושואל ולית ליה וכי ר' יהודה בן פזי אינו סבור כי יש זמן של ספק? ועונה זמן זה הוא ספק בין כוכב לכוכב. תני למדנו כל זמן שפני מזרח מאדימים זהו יום, הכסיפו זהו בין השמשות השחירו וכתוצאה מכך נעשה הרקיע העליון שוה לתחתון זהו לילה. רבי אומר הלבנה בתקופתה בשיאה באמצע החודש התחיל גלגל חמה לשקע במערב ותחילת גלגל לבנה לעלות במזרח זהו בין השמשות, רבי חנינה חולק על רבי (רבי יהודה

הפתח, (והמתין לי) עד שסיימתי תפלתי, לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי, שלום עליך רבי, ואמרתי לו, שלום עליך רבי ומורי, ואמר לי, שאל אותי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו? אמרתי לו להתפלל, ואמר לי, היה לך להתפלל בדרך בחוץ, ואמרתי לו, מתיירא מפחד הייתי שמא אולי יפסיקו בי עוברי דרכים, ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה, ואומר רבי יוסי באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים, למדתי א' שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי ב' שמתפללין בדרך, ולמדתי ג' שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה, ואמר לי, והמשיך אליהו לשאול, בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרתי לו, שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת, אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי, והגליתים לבין האומות ואמר לי חייך וחיי ראשך (דרך שבועה) לא שעה זו בלבד אומרת רוח הקודש כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים, בשלושת המשמרות, אומרת השכינה כך, ולא זו בלבד, אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין, יהא שמיה רבא הגדול מבורך, הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו להסכמה ואומר: "אשרי המלך שמקלסי, ומשבחים אותו בבית הכנסת כך, ומצטער הקב"ה מה לו לאב שהגלה את בניו? ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם: תנו רבנן: (חזור לעניין האיסור להיכנס לחורבה) מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה, מפני חשד, מפני המפולת, ומפני המזיקין, ושואל, מדוע נצרך לשלוש סיבות יסתפק באחד, "מפני חשד" ותיפוק ליה, תספיק הסיבה משום מפולת, ועונה, בחדתי בחורבה חדשה שכרנע אין פחד ממפולת נוספת, ושואל ותיפוק ליה יסתפק בסיבה משום מזיקין, ועונה בתרי שני אנשים השדים אינם מצויים ביניהם, ושואל, אי בתרי חשד נמי ליכא, אין לחשוד לפריצות כאשר שני גברים מצויים, ועונה, בתרי ופריצי קיים חשד, השלישית" מפני המפולת" ושואל ותיפוק ליה נסתפק משום חשד ומזיקין, ועונה בתרי וכשרי, בשני יהודים כשרים, "מפני המזיקין" ותיפוק ליה ונסתפק בשני סיבות חשד ומפולת ועונה, בחורבה חדתי חדשה ובתרי וכשרי, ושואל אי בתרי אנשים, מזיקין נמי ליכא? ועונה במקומן במדתפים חיישינן מפחדים משדים גם כאשר נמצאים שני אנשים בחורבה ובמקומות עזובים, ואיבעית אימא, אפשרות אחרת לעולם באמת מדובר בחד באדם אחד ובחורבה חדתי, וגם בחורבה חדשה שאין פחד מפולת נוספת אבל כל זה, דקאי שהאדם נמצא במדבר במרחקים – בדברא, דהתם ששם משום חשד ליכא אין דהא אשה בדברא לא שכיחא, אישה במדבר לא מצויה ולכן אנו זקוקים גם לסיבה של ומשום מזיקין איכא: תנו רבנן, למדנו בתוספתא, ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי, רבי נתן אומר שלש, ושואל מאי טעמא, מהיכן למד דרבי נתן? ועונה דכתיב שופטים ז' (יט) וַיָּבֹא גִדְעוֹן וַיִּמָּאֵה אִישׁ אֲשֶׁר אָתּוֹ בְּקִצֵּה הַמַּחֲנֶה רֹאשׁ הָאֲשֶׁמֶרֶת הַתִּיכּוֹנָה אֵף הָקָם הַקִּימוּ אֶת הַעֲמֻרִים וַיִּתְּקֵנוּ בַשּׁוֹפְרוֹת וַנִּפּוֹץ הַפְּדִים אֲשֶׁר בֵּינָם: תנא ומסביר אין תיכונה אמצעיית אלא שיש לפניה ולאחריה ואם כך יש שלוש משמרות, ושואל ורבי אין יסביר? ועונה מאי תיכונה, אחת מן התיכונה שבתוכונות באחת מן שני האמצעיית, ורבי נתן עונה לו לרבי מי כתיב תיכונה שבתוכונות? תיכונה כתיב. ועכשיו שואל מאי טעמא דרבי, ומה מסביר, ועונה אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי, יש לרבי אסמכתאות כתוב אחד אומר תהילים קיט' (סב) תַּצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָךְ: וכתוב אחד אומר: שם (קמח) קָדְמוּ עֵינַי אֲשֶׁמְרוֹת לְשִׁיחַ בְּאֶמְרֹתֶךָ: והדברים סותרים או חצות לילה או באשמורת אלא הא כיצד איך זה מסתדר? ועונה ארבע משמרות הוי הלילה, ורבי נתן סבר לה כרבי יהושע מסביר את "חצות

הנשיא עורך המשנה) אמר רבי חנינא שנת בין השמשות הוא כאשר התחיל סוף גלגל חמה לשקע ותחילת גלגל לבנה ירח לעלות. ותני שמואל כן וכך גם סובר שמואל האומר: אין הלבנה זורחת בשעה שהחמה שוקעת, ולא שוקעת בשעה שהחמה זורחת, ולכן רק אחר שקיעת סוף גלגל השמש עולה הלבנה. רבי שמואל בר חייא בר יהודה אמר בשם רבי חנינא אם בשעה שהתחיל גלגל חמה לשקע, אדם עומד בראש הר הכרמל ויורד וטובל בים הגדול כדי להיטהר ועולה ואוכל בתרומתו, חזקה ביום טבל. הדא דתימר בההוא וכל זה מתאים רק במי דאזיל ליה בקפונדרא שהולך בדרך הישרה והקצרה ביותר ברם ההוא דאזל ליה באיסרטא ההולך בדרך מעוקלת (עוקפת מכשולים) לא בדה זה לא נאמר. גישה אחרת לעניין איזהו בין השמשות אמר רבי תנחומא הדבר דומה לטיפה של דם שהיא נתונה על גבי חדה חודה של סייף חרב, הזמן העובר עד שנחלקה הטיפה לכאן ולכאן זהו בין השמשות, דעה אחרת איזהו בין השמשות מרגע משתשקע החמה כדי שיהלך אדם חצי מיל כחצי קילומטר דברי רבי נחמיה, רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין שניה אחת, ולא יכלו לעמוד עליו חכמים ולא יכלו החכמים לקבוע את המעבר בין יום ללילה מתי הוא מתרחש. ומספר רבי יוסי ורבי אחא הוו יתבין היו יושבים אמר רבי יוסי לרבי אחא, לא מסתברא האם אין זה סביר לאומר סוף חצי מיל דרבי נחמיה כהרף עין דרבי יוסי, אמר ליה לו, אוף אנא

לילה" כדתנן, רבי יהושע אומר המשמרת האחרונה נמשכת עד שלש שעות ביום שכן דרך מלכים לעמוד לקום בשלש שעות לפני הצהריים ולכן שית דליליא ותרתי דיממא הוו להו מתחלקות שתי משמרות. רב אשי אמר משמרה ופלגא, וחצי נמי, גם כן משמרות קרו לה, ודוד המך יכול היה לומר "קדמו אשמורות", וממשיך בדברים שנאמרו על ידי ר' זריקא. ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי, אין אומרין בפני המת אלא דבריו שבחיו של מת, אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן, הדברים אמורים רק, אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא בדברי חכמה לית לן בה, ואפשר לחפליג ולהגזים, ואיכא דאמרי, ויש אומרים, אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא [אפילו] בדברי תורה וכל שכן מילי דעלמא, בכל מקרה רק בשבחו של הנפטר, וחוזר לדוד המלך, ושואל ודוד בפלגא דליליא בחצי הלילה, הוה קאי, היה קם? מאורתא, הרי מערב הוה קאי היה ער, דכתיב שם (קמוז) קְדַמְתִּי בַנְּשָׁף וְאַשְׁעָה לְדָבָרְךָ יִחְלְתִי וּשְׂוֹאֵל וּמֵאֵי וּמִי אֹמֵר דֵּהֲאֵי נִשְׁף אורתא שהמילה נשף משמעותה ערב הוא, דכתיב. משלי ז' (ט) בְּנֶשֶׁף בְּעָרֵב יוֹם בְּאִישׁוֹן לִלְיָהּ וְאֶפְלָה: אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הכי קאמר כן אמר (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר, עד חצות לילה היה דוד המלך מתנמנם כסוס מכאן ואילך היה מתגבר כארי. רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה, מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ומברר עכשיו, ונשף אורתא ערב הוא? הא נשף צפרא בוקר הוא! דכתיב: שמואל א ל"ז) וַיִּפֶּם דָּוִד מִהַנְּשָׁף וְעַד הָעָרֵב לְמַחְרָתָם וְלֹא נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם אֶרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ נֶעַר אֲנָשׁוֹ רָכְבוּ עַל הַגְּמָלִים וַיָּנֶסוּ: מאי לאו, מצפרא ועד ליליא, מבוקר עד ערב – ואם כן נשף הוא בוקר, ועונה לא מאורתא ועד אורתא, דוד הכה מערב עד ערב 24 שעות מלחמה, ושואל אי הכי, אם כן לכתוב מהנשף ועד הנשף, או מהערב ועד הערב? ועונה אלא אמר רבא באמת דוד הכה מבוקר עד ערב, אבל תרי נשפי הוו – נשף ליליא ואתי ובא יממא, נשף יממא ואתי ליליא. ושואל שאלה אחרת, ודוד מי הוה ידע וכי ידע פלגא דליליא אימת חצות לילה מתי במדויק, קל וחומר השתא אם, משה רבינו לא הוה ידע דכתיב שמות יא' (ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה פֹּה אָמֹר יְהוָה פָּחַצְתָּ הַלְיָלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם מֵאֵי וּלְמָה נֹאמֵר כַּחצוֹת? אילימא האם נחשוב דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות, לא יתכן מי איכא ספיקא קמי שמיא? האם יש לפניו כביכול ספק אלא דאמר ליה (למחר) בחצות (כי השתא) ואתא איהו ובא משה ואמר על דעת עצמו כחצות, אלמא מספקא ליה זאת אומרת משה לא ידע לקבוע בברור מתי חצות, ואם משה לא ידע ודוד הוה ידע? ועונה דוד סימנא הוה ליה סימן היה לו דאמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה, עד שעלה עמוד השחר, כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמרו לו, אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה, אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה, אמרו לו, אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו, אין מספיק משאבים לכלכלת העם, אמר דוד להם, לכו ופשטו ידיכם בגדוד צאו למלחמת הרחבת גבולות ישראל, מיד יועצים באחיתופל ונמלכין ומקבלים הרשאה בסנהדרין, ושואלין באורים ותומים, באורות שעל לב הכהן הגדול, אמר רב יוסף מאי קרא (דכתיב), וכל זה תואם את הנאמר דברי הימים א כז' (נד) וְאַחֲרַי אֶחֱתִיפֹל {יְהוֹיָדָע בֶּן בְּנֵיָהוּ} בְּנִיָּהוּ בֶן יְהוֹיָדָע וְאַבְיָתָר וְשָׂר צָבָא לְמֶלֶךְ יוֹאָב, ומסביר אחיתופל זה יועץ, וכן הוא אומר: שמואל ב טו' (כג) וַעֲצַת אֶחֱתִיפֹל אֲשֶׁר יַעַץ בְּיָמֵים הָהֵם כְּאֲשֶׁר יִשְׂאֵל אִישׁ בְּדָבָר הָאֱלֹהִים בֶּן כָּל

סבר כן גם אני חושב כמוך. רבי חזקיה לא אמר כן לא חושב כך אלא הוא סבור כל הרף עין והרף עין שבחצי מיל דרבי נחמיה כל שניה ושניה במהלך החצי מיל אותם חמש דקות ספק הוא. אמר רבי מנא קשייתה שאלתי קומי את היושבים לפני דרבי חזקיה כד תנינן תמן מה שלמדנו שם, וכאן צריך להסביר את דרשת חז"ל בנושא בעל קרי זוב נאמר בתורה ויקרא טו: ב דברו אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ פִּי יִהְיֶה זָב(בראיה אחת) מְבֹשְׂרוּ זֹבּוּ (עוד שני ראיות) טָמֵא הוּא: ולמדו מכך: ראיה אחת בעל קרי טומאת יום, שני ראיות טומאת שבעה, שלש ראיות טומאת שבעה והבאת קרבן. ומצאנו במשניות זבים פרק א משנה ו: (ו) רָאָה אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, אַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת וְאַחַת לְמַחֵר, אִם יָדוּעַ שְׁמֻקְצָת הָרְאִיָּה מֵהַיּוֹם וּמֻקְצָתָהּ לְמַחֵר, וְדַאי לְקַרְבָּן וְלִטְמֵאָה. אִם סָפַק שְׁמֻקְצָת הָרְאִיָּה מֵהַיּוֹם וּמֻקְצָתָהּ לְמַחֵר, וְדַאי לִטְמֵאָה וְסָפַק לְקַרְבָּן. רָאָה שְׁנֵי יָמִים בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, סָפַק לִטְמֵאָה וְלִקְרָבָן. אַחַת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, סָפַק לְטוֹמֵאָה." וממשיך לספר רבי חייא בר יוסף בעא קומי שאל את רבי יוחנן מאן תנא מי זה היכול לסבור ראיה נחלקת לשנים ודאי רבי יוסי, ועונה אמר לה קשתה וקשה על דעתך דאתה אמרת כל הרף עין והרף עין שבחצי מיל סבור דרבי נחמיה ספק הוא למה זה ספק אמר ליה קשתיה נכון הדבר שהעניין קשה, אבל לכשיבא אליהו הנביא ויאמר לנו זהו בין השמשות יתבררו הדברים, חוזר לעניין הקודם ושואל מאן פליג מי חולק בדבר, כוכב אחד יום שנים ספק שלושה לילה, ועונה רבי

עֲצַת אַחִיתָפֶל גַּם לְדוֹד גַּם לְאַבְשָׁלִים: בניהו בן יהוידע זה סנהדרין ואביתר אלו אורים ותומים וכן הוא אומר, שמואל ב' כ' (כג) וַיֹּאבֵב אֶל כָּל הַצָּבָא יִשְׂרָאֵל וּבְנֵיהֶּ בֶן יְהוֹיָדָע עַל הַכֶּרֶי \{הַכֶּרֶתִּי\} וְעַל הַפְּלִתִּי: ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי? "כרתי" שכורתים דבריהם שאורים ותומים מראים דברים קצובים, "פלתי" שמופלאים בדבריהם, וזה דבר פלאי, ואחר כך שר צבא למלך יואב. אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא, מהיכן יודעים כי כינור מעל מיטת דוד המלך כתוב תהילים נו', (ט) עוֹרָה כְּבוֹדֵי עוֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר אֲעִירָה שָׁחַר: רבי זירא אמר, חוזר בו ממה שאמרנו שמשנה רבנו לא ידע לכוון במדויק שעת חצות, משה לעולם כן הוה ידע, ודוד המלך נמי הוה ידע, ושואל אם כן, וכיון דדוד הוה ידע, כנור מעורר להשכמה למה ליה מה תפקיד הכינור, ועונה פשוט לאתעורי משנתיה, להעיר אותו משנתו, עכשיו שאמרנו כי גם משה וגם דוד ידעו לכוון את שעת חצות שואל וכיון דמשה הוה ידע, למה ליה למימר "כחצות", ועונה משה קסבר חשב שמא יטעו אצטגניני מכשפי פרעה ויאמרו משה בדאי, בודה דברים - שקרן הוא, דאמר מר "למד לשונך לומר איני יודע - שמא תתבדה ותאחזו "ותמצא מתעה, רב אשי אמר, בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר, בחצות לילה בין שלושה עשר לארבעה עשר לניסן משה הוה קאי, והכי קאמר משה לישראל, אמר הקדוש ברוך הוא, למחר "כחצות הלילה" כי האידנא, כמו עכשיו אני יוצא בתוך מצרים, תהילים פו' "לדוד" (ב) שְׁמָרָה נַפְשִׁי פִּי חֲסִיד אֲנִי הוֹשַׁע עֲבָדְךָ אֱתָהּ אֱלֹהֵי הַבּוֹטָח אֵלַי: לוי ורבי יצחק מסבירים אחד אמר כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם לא חסיד אני? שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך. ואידך והשני אומר, כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם לא חסיד אני? שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם - ואני ידי מלוכלכות בדם נשים ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה. ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך מחייעץ במפיבשת רבי, ואומר לו מפבישת רבי, יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי. ולמרות שאני מלך ישראל, ולא בושתי. אמר רבי יהושע בריה בנו דרב אידי, מאי קרא? נלמד מתהילים קיט' (מו) וְאֶדְבָּרָה בְּעִדּוֹתַיָּךְ נֶגְדַת מַלְכִים וְלֹא אָבוֹשׁ: תנא, לא מפבישת שמו, אלא איש בשת שמו, ולמה נקרא שמו מפבישת שהיה מבייש פני דוד בהלכה. לפיכך ששתק דוד וקבל הערותיו באהבה זכה דוד ויצא ממנו כלאב, ואמר רבי יוחנן: לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפבישת בהלכה עלה עליו בחכמה ודעת, ועליו אמר שלמה בחכמתו משלי כג' (טו) בְּנֵי אִם חָכֶם לְפָנָי יִשְׁמַח לְפִי וְאֲשִׁיבָה חוֹרְפֵי דְבָר: ושואל, ודוד מי קרי לנפשיה קרא לעצמו "חסיד"? והכתיב בתהילים כז' (יג) לוֹלֵא הָאֲמַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב יְהוָה בְּאַרְצֵי חַיִּים: ותנא משמיה דרבי יוסי, למה נקוד על לולא, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם מובטח אני בכך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא, בזה איני מטיל ספק, אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו, שמא יגרום החטא. וכך גם אצל יעקב אבינו, כדרבי יעקב בר אידי - דרבי יעקב בר אידי רמי שאל, כתיב בראשית כח' (טו) וְהִנֵּה אָנֹכִי עֹמֵד וְיִשְׁמְרָתִיךָ כָּל אֲשֶׁר תִּלְךָ וְהַשְׁבַּחְתִּיךָ אֶל הָאֲדֹמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲנֹשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ: וכתיב, ופרק לב' (ז) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחַץ אֶת הָעֵם אֲשֶׁר אָתוֹ וְאֶת הַצָּאן וְאֶת הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת: אמר יעקב לעצמו, שמא יגרום החטא. כדתניא, וכך גם למדנו במקום אחר שחטא

חנינא חברהון דרבנן, דבעי
ששאלו כמה דאת אמר כמו
שאתה אומר בערבית נראו
שלשה כוכבים אע"פ שהחמה
נתונה באמצע עובי הרקיע
לילה הוא. ואמר אמור אף
בשחרית כן והיום יתחיל רק
כאשר השמש תצא במלואה?
ואנו לא כך נוהגים, ומעלות
השחר נחשב ליום.. א"ר אבא
במקום אחד כתיב בראשית יט'
(כג) הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא עַל הָאָרֶץ
וְלוֹט בָּא צִעְרָה: וכתוב ובמקום
אחר כתוב ויקרא כב'(ז) וְכָא
הַשֶּׁמֶשׁ יֵטֵהָ וְאַחַר יֵאָכֵל מִן
הַקִּיָּשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא וּמְקִישׁ
מַדְמָה יִצְיָאוּ בְבוֹקֵר לְבִיאתוֹ
לשקיעת השמש מה ביאתו,
השקיעה נחשבת משעה
משיתכסה מן הבריות ולא
נראית עוד, אף יציאתו גם
הבוקר נחשב לכשיתודע
לברית כאשר השמש נראית
לעין, והדברים מחזקים את
השאלה ממתי נחשב בוקר.
אמר רבי אבא כתיב בראשית
מד' (יוסף ואחיו) (ג) הַבֶּקֶר
אוֹר וְהָאֲנָשִׁים שִׁלְחוּ הַמָּה
וְחִמְרֵיהֶם: מסביר מכאן התורה
קראה לאור בוקר גם
כשהשמש עדיין לא נראית.
תני רבי ישמעאל בדרך אחרת
להסביר את הפקפוק מתי הוא
בוקר כתוב: ויקרא ו' במעשה
הקרבנות (ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ
תּוֹקֵד בּוֹ לֹא תִכָּהַךְ וּבִעַר עֲלֶיהָ
הַפֶּה עֵצִים פֶּבֶקֶר פֶּבֶקֶר וְעֵרֶף
עֲלֶיהָ הָעֵלָה. כדי ליתן תחום
לבוקרו של בוקר. ומכאן
למידים כי לעניין הקרבנות יש
הקדמה של שעת הבוקר. אמר
רבי יוסי בי ר' בון עוד הוכחה
הגיונית אם נומר ליתן עוביו
של רקיע ללילה, אם נגיע
למסכנה שזמן המעבר של
השמש נחשב כלילה, בין
בערבית בין בשחרית, נמצאת

גורם, כתוב בשמות טו' -בשירת הים (טז) תִּפְּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחָד בְּגֹדֶל
זְרוּעֶיךָ יִדְמוּ פָּאָבָן עַד יַעֲבֹר עֲמָךְ יְהוָה עַד יַעֲבֹר עִם זֹ קִנִּית: ודורש " עד יעבור
עמך ה'" זו ביאה ראשונה כניסת ישראל לארץ ישראל בימי יהושע, "עד
יעבור עם זו קניית" זו ביאה שנייה בימי כורש עזרא ונחמיה מכאן אמרו
חכמים, ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא, כדרך שנעשה להם
בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא: חוזרים למשנה ושואל "וחכמים
אומרים עד חצות": ושואל חכמים כמאן סבירא להו, מה דעתם, אי כרבי
אליעזר סבירא לימרו, יגידו כרבי אליעזר עד סוף אשמורה ראשונה, ואי
כרבן גמליאל סבירא להו לימרו כרבן גמליאל, מצוותן עד שיעלה עמוד
השחר, ועונה לעולם, האמת, כרבן גמליאל סבירא להו והא דקא ואם כן
למה אמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה, כדתניא "חכמים
עשו סייג לדבריהם" ומסביר כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר
לעצמו, אלך לביתי ואוכל קימעא, ואשתה קימעא, ואישן קימעא מעט מעט,
ואואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל, ואז מה קורה וחוטפתו שינה ונמצא
ישן כל הלילה, ללא קריאת שמע ותפילה, אבל אדם בא מן השדה בערב-
נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות, קורא שנים מקרא ואחד תרגום. ואם
רגיל לשנות, שונה משנה יומית או דף היומי, וקורא קריאת שמע ומתפלל,
ואוכל פתו ומברך. וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, ושואל מאי שנא
בכל דוכתא מה זה שונה מכל מקום דלא קתני חייב מיתה, ומאי שנא הכא,
כאן שלא קרא דקתני חייב מיתה? ועונה, שתי תשובות, איבעית אימא א'
משום דאיכא אונס שינה וזה לא כל כך בשליטת האדם, ואיבעית אימא ב'
לאפוקי ממאן דאמר, שלא תחשוב תפלת ערבית רשות, קא משמע לן דחובה
היא: אמר מר למדנו, קורא קריאת שמע ומתפלל, מסייע ליה לרבי יוחנן
דאמר רבי יוחנן איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה, ברכת גאל ישראל,
לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי חולק ואומר תפלות באמצע תקנום,
ומיד נבין, במאי קא מפלגי אי בעית אימא קרא, אי בעית אימא סברא,
ומסביר אי בעית אימא סברא, מסביר דרבי יוחנן סבר גאולה מאורתא בערב
נמי הוי אלא גאולה מעלייתא משובחת לא הויא אלא עד צפרא בוקר, ורבי
יהושע בן לוי סבר, כיון דלא הויא אלא מצפרא, סוף סוף הגאולה הייתה רק
בבוקר לא הויא גאולה מעלייתא, בערב הגאולה אינה משובחת, ואיבעית
אימא, תרצה אומר, המחלוקת בפרשנות המקרא, ושניהם מקרא אחד דרשו
דכתיב "בשכבך ובקומך" רבי יוחנן סבר מקיש, מדמה שכיבה לקימה, מה
קימה, בבוקר קריאת שמע ואחר כך תפילה, אף שכיבה נמי, גם כן קריאת
שמע ואחר כך תפלה, נמצא שגם בערב מסמיכים גאולה לתפילה, רבי
יהושע בן לוי סבר מקיש מדמה שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע סמוך
למטתו, מיד שהוא קם מתחיל היום עם קריאת שמע, אף שכיבה בערב נמי
קריאת שמע סמוך למטתו מקדים תפילה לקריאת שמע. ושואל, מתיב מר
בריה דרבינא "בערב מברך שתים לפניו ושתים לאחריה" ואי אמרת בעי
לסמוך, הא לא קא סמך גאולה לתפלה, דהא בעי למימר השכיבנו? הרי אומר
תפילת "השכיבנו" ועונה, אמרי כיון דתקינו רבנן ברכה נוספת של
השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא, נחשבת ברכה זו לחלק מברכת גאל
ישראל. דאי לא תימא הכי, בתפילת שחרית היכי מצי סמך והא אמר רבי
יוחנן בתחלה בהתחלת תפילת העמידה אומר פסוק תהילים נא'(יז) אֲדֹנָי
שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתֶךָ: ולבסוף וכשיסיים את התפילה הוא אומר פרק
יט' (טז) יְהִי לְרַצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי: אלא התם
כיון דתקינו רבנן למימר "ה' שפתי תפתח" כתפלה אריכתא דמיא, כחלק בלתי

אומר המסכנה הפשוטה היא שאין היום והלילה שוין, ושואל זה לא יתכן ותני הרי למדנו באחד בתקופת ניסן ובאחד בתקופת תשרי היום והלילה כן שוין ועונה אמר רבי הונא ומסביר ה הונא איך בכל זאת הדברים ניתנים להסבר, לישב אנלפינה נלמד, נשווה מדרך הארץ מנימוסי העולם שרי מלכא נפק אף על גב דלא נפק המלך מתכונן לצאת מכרזים המלך יצא, וכן השמש, אבל אמרין דנפק שרי עליל לא אמרין דעל עד שעתה דייעול אבל לא אומרים המלך חזר לארמונו עד שיחזור למעשה - וכך גם בערב, מתחיל עניין חדש, זהו הסיבה שעומד ומתפלל צריך להשוות לישר את רגליו, בזמן תפילת העמידה תרין אמורין שני אמוראים מסבירים רבי לוי ורבי סימון אחד אמר בדומה כמלאכים וחד אמר ככהנים. מאן דאמר ככהנים מסתמך על פסוק בתורה שמות כ' (כג) ולא תעלה במעלת על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו: שהיו מהלכים עקב בצד גודל וגודל אצל עקב בפסיעות קטנות מאוד רגליהם צמודות. ומאן דאמר כמלאכים לומד מפסוק ביחזקאל א' (ז) ורגליהם רגל ישרה וקף רגליהם ככף רגל עגל ונצצים כעין נחשת קלל. ר' חנינא בר אנדריי אמר בשם רבי שמואל בר סוטר המלאכים אין להן קפיצין פרקים ומה טעמא, זה נלמד מפסוק בדניאל ז' (טז) קרבת על חד מן קאמא (קורא להם עומדים-אינם יכולים לכפל רגליהם) ויצא אבא מנה על כל דנה ואמר לי ופטר מלא יהודעני: והיות ודברנו על כהנים, אמר רבי הונא זה

נפרד מן התפילה, הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר "השכיבנו" כגאולה אריכתא דמיא, כהמשך הברכה של גאולה, אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא, כל האומר תהלה לדוד תפילת "אשרי יושבי" פרק קמד בתהילים בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא זוכה לחיים הנצחיים של בן העולם הבא, ומברר מאי טעמא אילימא האם משום דאתיא באל"ף בי"ת, שמסודר באקרוסטיכון נימא יתפללו פרק קיט' (א) אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת יהנה: דאתיא בתמניא אפיין, ושם ימצא אלפא ביתא שמונה פעמים? ועונה, אלא משום דאית ביה פסוק משפט (טז) פותח את ידך ומעביע לכל חיי רצון: ושואל אם כך נימא הלל הגדול תהילים פרק קלו' דכתיב ביה (כה) נתן לחם לכל בשר פי לעולם חסדו: ועונה, אלא - משום דאית ביה תרתי שני הדברים גם אלפא ביתא וגם שבח ותודה על מזונו של כל בשר, אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו"ן הפרק מדלג על האות "נ" בתפילה זו, "באשרי" מפני שיש בה מפלתן של "שונאי ישראל" דכתיב בעמוס ה' (ב) נפלה לא תוסף קום בתולת ישראל נמשנה על אדמתה אין מקימה: במערבא, בארץ ישראל, הנמצאת ממערב לבבל, מתרצי לה הכי מסבירים כך, נפלה, אבל ולא תוסף לנפול עוד - קום תקום בתולת ישראל. אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי, למרות שדלג דוד על ה"נון", חזר דוד וסמכן ברוח הקדש. שנאמר שם (יד) סומך יהנה לכל הנפלים וזוקף לכל הפופים: סומך ה' לכל הנופלים, - לבתולת ישראל: אמר רבי אלעזר בר אבינא, גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל דאילו במיכאל כתיב ישעיה ו' (ו) ויעף אלי אהד מן השרפים ובידו רצפה במקלקים לקח מעל המזבח: במעוף אחד, ואלו גבי גבריאל כתיב דניאל ט' (כא) ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מעף ביעף נגע אלי כעת מנחת ערב, בשני מעופים, ושואל מאי משמע והיכן נרמו דהאי אחד מן המלאכים "מיכאל" הוא? ועונה אמר רבי יוחנן אתיא אחד אחד כתיב הכא "ויעף אלי אחד מן השרפים" וכתיב התם פרק י' (יג) ושור מלכות פרס עמד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשנים בא לעזרני ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס: תנא, מיכאל במעוף באחת, גבריאל בשתיים מעופים, אליהו בארבע מעופים, ומלאך המות בשמונה מעופים, ובשעת המגפה השם ישמור, באחת: אמר רבי יהושע בן לוי, אף על פי שקרא אדם קריאת שמע ערבית בבית הכנסת, מצווה לקרותו פעם נוספת, על מטתו. אמר רבי יוסי מאי קרא וזה נלמד מתהילים ד' (ה) רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משפכם ודמו סלה: אמר רב נחמן, אם תלמיד חכם הוא אין צריך לקרות פעם נוספת כי מחשבותיו בדברי תורה, אמר אביי אף תלמיד חכם מיבעי ליה, גם כן צריך למימר לפחות אחד פסוקא דרחמי של בקשה, כגון תהילים לא' (ו) בידך אפקיד רוחי פדית אותי יהנה אל אמת: אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם ירגיז ילחם, אדם ביצר טוב על יצר הרע, שנאמר "רגזו ואל תחטאו" אם נצחו גבר על יצר הרע, מוטב - ואם לאו יעסוק בתורה, שנאמר "אמרו בלבבכם" אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר "על משכבכם" אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה, שנאמר "ודמו סלה", ודומו משמעו מוות, ואמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב שמות כד' (יב) ויאמר יהנה אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואמנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם: "לוחות" אלו עשרת הדברות, "תורה" זה מקרא, "והמצוה" זו משנה, "אשר כתבתי" אלו נביאים וכתובים, "להורותם" זה גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה מסיני: אמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אוהז חרב של שתי פיות בידו, וחרב זו משמרתו, שנאמר תהילים קמט'

שרואה את הכהנים בבית הכנסת עולים לדוכן לברך את העם ראה במדבר ו' בברכה ראשונה כד) יְבָרְכָךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרָךָ: צריך לומר תהילים קג' (כ) בָּרְכוּ יְהוָה מְלֹאכֵיו גִבְרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמוּעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ: בשניה שם כה) יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ אומר שם כהא) בָּרְכוּ יְהוָה כָּל צְבָאָיו מִשְׁרָתָיו עֲשֵׂי רְצוֹנוֹ: בשלישית שם ככו) יֵשׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשְׂם לְךָ שָׁלוֹם: אומר: שם ככב) בָּרְכוּ יְהוָה כָּל מַעֲשָׂיו בְּכָל מְקוֹמוֹת מִקְשָׁלְתוֹ בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי אֶת יְהוָה, במוסף בימים בהם מתפללים תפילת מוסף כגון שבתות ומועדים ויש ברכת כהנים נוספת בברכה הראשונה צריך לומר תהילים קלד' נא) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת יְהוָה כָּל עַבְדֵי יְהוָה הַעֲמָדִים בְּבֵית יְהוָה בְּלִילוֹת: בשניה שם כב) שָׂאוּ יְדֵכֶם קִדְשׁ וּבְרַכּוּ אֶת יְהוָה: בשלישית יאמר: ג) יְבָרְכָךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ: אם היו ארבע כגון ביום כפורים שמברכים ברכת כהנים גם במנחה וגם בתפילת הנעילה חוזר תליתא אתא אל בקדמיתא בברכת כהנים שלישית לראשונה (ברכו את ה'), ורביעיתא בתיניוותא. חוזר ברביעית-בנעילה- לשניה (שיר המעלות). חוזר לענין הראשון. אמר רבי חצנא מאיילת השחר עמוד השחר עד שיאור המזרח עלות השחר אדם מהלך ארבעת מילין כעשרים דקות משיאור המזרח עד שתנץ החמה זריחת השמש עוד ארבעת מיל. ומניין ומהיכן נלמדים הדברים? שמשיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל דכתיב: בראשית יט (טו) וַיִּצְאוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לְאָמֹר

(ה) יַעֲלוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יִרְנְנוּ עַל מְשֻׁכְבוֹתָם: (ו) רוֹמְמוֹת אֵל בְּגִרְוֹנָם וְחָרַב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: ושואל, מאי משמע איך זה מתקשר עם קריאת שמע על המיטה, ועונה, אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי, מרישא דענינא מהפסוק הקודם, דכתיב "יעלו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם" וכתיב בתריה "רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם", ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין מתרחקים הימנו, שנאמר איוב ה' (ז) כִּי אָדָם לַעֲמֹל יוֹלֵד וּבְנֵי רָשָׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף: ואין "עוף" אלא תורה שנאמר משלי כג' (ה) הַתְּעוּף \ {הַתְּעוּף} עֵינֶיךָ בּוֹ וְאַיִנְךָ {תסגור עיניך תשכח התורה} כִּי עֲשֵׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנַפְיִם כְּנֹשֶׁר וְעֵיף \ {יעוף} הַשָּׁמַיִם: ואין רשף אלא מזיקין שנאמר: דברים לב' בשירת האזינו (כד) מְזִי רָעַב וּלְחָמִי רָשָׁף וְקִטְבִּי מְרִירִי וְשֵׁן בְּהַמֹּת אֲשַׁלַּח בָּם עִם חֶמַת זַחְלֵי עֶפֶר: אמר רבי שמעון בן לקיש, כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו לא פוגעים בו, שנאמר "ובני רשף יגביהו עוף" ואין עוף אלא תורה שנאמר "התעוף עיניך בו ואיננו" ואין "רשף" אלא יסורין שנאמר "מזי רעב ולחומי רשף, אמר ליה רבי יוחנן, אין צורך להביא דרשה זו הא אפילו תינקות של בית רבן יודעין אותן שנאמר שמות טז' (כו) וַיֹּאמֶר אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמַצְוֹתָיו וְשִׁמְרָתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמְּחֻלָּה אֲשֶׁר שִׁמְתִי בְּמַצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֵךְ: אלא - כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מכווערין קשים ועוכרין אותו. שנאמר: תהילים לט' (ג) נֶאֱלַמְתִּי דוּמְיָה הַחֲשִׁיטִי מְטוֹב וּכְאֲבִי נֶעֱכַר: ואין טוב אלא תורה שנאמר משלי ד' (ב) כִּי לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ: אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא - בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב שנתדלל רכושו ולוקח שמת, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמת. שנאמר: משלי ד' (ב) כִּי לָקַח טוֹב נְתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ: אמר רבא ואיתימא רב חסדא, אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, שנאמר איכה ג' (מ) נַחֲפְשָׁה דְרַכֵּינוּ וְנַחֲקַרְהָ וְנִשְׁוָבָה עַד יְהוָה: פשפש, חיפש עוון ולא מצא, יתלה העוון בבטול תורה, שנאמר תהילים צד' (יב) אֲשֶׁרִי הִגְבַּר אֲשֶׁר תִּיִסְרְנוּ יְהִי וּמִתּוֹרָתְךָ תִּלְמָדְנוּ: ואם תלה ולא מצא, גם זאת לא מצא, יושב ולומד תורה, בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר משלי ג' (יב) כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב יְהוָה יוֹכִיחַ וּכְאֵב אֶת בֶּן יִרְצָה: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו אוהבו, מדכאו ביסורין שנאמר ישעיה ג' (י) וַיְהוֶה חֶפְצִי דְכָאוּ הִחֲלִי אִם תְּשִׁים אָשֶׁם נִפְשׁוֹ יִדְאָה זֶרַע יֶאֱרִיף יָמִים וְחֶפֶץ יְהוָה בִּידוֹ יִצְלַח: יכול אפילו לא קבלם מאהבה כשאינו רוצה לסבול? תלמוד לומר "אם תשים אשם נפשו" מה קרבן אשם לדעת לרצון להתכפר, אף יסורין לדעת לרצון, ואם קבלם היסורים באהבה מה שכרו? "יראה זרע יאריך ימים" ולא עוד ושכר נוסף מובטח לו, אלא שתלמודו מתקיים בידו שנאמר "וחפץ ה' בידו יצלח" וחפץ ה' פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא אחד אמר אלו הם יסורין של אהבה: כל שאין בהן בטול תורה שנאמר " אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו" וחד אמר אלו הן יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר תהילים סו' (יט) אֲכַן שָׁמַע אֱלֹהִים הַקְּשִׁיב בְּקוֹל תְּפִלָּתִי: (כ) בְּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא הִסִיר תְּפִלָּתִי וְחִסְדּוֹ מֵאֵתִי. אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא הכי אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, אלו ואלו, גם כאשר הכאב אינו מפריע ללימוד, וגם כאשר אינו מפריע בתפילה, יסורין של אהבה הן שנאמר "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" אלא מה תלמוד לומר ומתורתך תלמדנו? אל תקרי תלמדנו (בסגול) אלא תלמדנו

קום קח את אשתך ואת שתי
בנותי הנמצאות פן תספה בעון
העיר (4 אותיות ארבע מיל)
וכתיב ובהמשך כתוב (כג)
השמש יצא על הארץ ולוט בא
צערה: ומסביר ומן סדום
לצוער ארבעת מיל ושואל, לא
מדויק יותר הוון? הרי כולם
יודעים כי המרחק גדול מכך?
ועונה אמר רבי זעירא המלאך
היה מקדר חופר מנהרה ומישר
ומקצר לפניהן הדרך ושואל:
ומניין מאיילת השחר עד
שיאור המזרח ארבעת מיל?
ועונה, יכול היה לכתוב כמו
וכתב וכמו וו מיותרת ומרמזת
לזהות המרחק מילה מדמיה
לחבירתה. אמר רבי יוסי בי
בן רבי בון הדא איילתא
דשחרא איילת השחר הוון מאן
דאמר האומר כוכבתא שזה
כוכב היא טעיא טועה
וההוכחה זימנין דהיא מקדמא
אין לה זמן קבוע לפעמים
מקדימה ולפעמים מאחרת
וזימנין דהיא מאחרת. מאי כדון
והסבר כמין תרין דקורנין
דנהור שני קרני אש דסלקין
מן מדינחא העולים מן מעבה
האדמה ומנהרין. וזוהרים.
ומספר דלמא מעשה ברבי
חייא רבא הגדול ורבי שמעון
בן חלפתא הוון היו מהלכין
בהדא בבקעת ארבל בקריצתה
בהשכמת הבוקר וראו איילת
השחר שבקע אורה. אמר רבי
חייא רבה לר' שמעון בן
חלפתא בי רבי אנא שים לב
מורי ורבי, כך היא גאולתן של
ישראל בתחילה קימאה קימאה
מעט מעט כל מה שהיא הולכת
היא רבה גדלה והולכת. מאי
טעמא וזה נרמז בכתוב מיכה
ז (ח) אל תשומחי איבתי לי כי
נפלתי קמתי כי אשב בחשך ה'
אור לי, כך בתחילה וגם בנס
פורים, בהתחלה אסתר ב' (ט)

(בצירי) ומסביר, "דבר זה מתורתך תלמדנו" קל וחומר משן ועין, ראה
שמות כא' (כו) וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושלחנו לחפשי
ישלחנו תחת עינו: (כז) ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת
שנו: קל וחומר, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם, עבד יוצא בהן
לחרות, יסורין שממרקין מקיפים ומנקים, כל גופו של אדם, על אחת כמה
וכמה, והיינו דרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש נאמר ברית
במלח - ונאמר ברית ביסורין, נאמר ברית במלח דכתיב ויקרא ב' (יג) וכל
קרבו מנחתך במלח תמלח ולא תשפית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל
קרבו תקריב מלח: ונאמר ברית ביסורין דכתיב דברים כח' (טט) אלה דברי
הברית אשר צוה יהוה את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד
הברית אשר כרת אתם בחרב: ולומד ומשווה, מה ברית האמור במלח - מלח
ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין - יסורין ממרקין כל עונותיו של
אדם: תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך
הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן, תורה וארץ ישראל
והעולם הבא, ומסביה, תורה מנין שנאמר "אשרי הגבר אשר תיסרנו יה
ומתורתך תלמדנו" ארץ ישראל דכתיב דברים ח' (ה) וידעת עם לבבך כי
פאשר ייסר איש את בנו יהוה אלהיך מיסר: (ו) ושמרת את מצות יהוה
אלהיך ללכת בדרךיו וליראתו: וכתוב בתריה, הפסוק הבא ז' כי יהוה
אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינות ותהמות יצאים בבקעה
ובקרה: העולם הבא דכתיב משלי ו' (כג) כי גר מצוה ותורה אור ודרך חיים
תוכחות מוסר: תני תנא קמיה דרבי יוחנן, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים
וקובר את בניו, מוחלין לו על כל עונותיו. אמר ליה רבי יוחנן בשלמא אני
מבין, תורה וגמילות חסדים דכתיב משלי טו' (ו) בן חסד ונאמת יכפר עון
וביראת יהוה סור מרע: "חסד" זו גמילות חסדים שנאמר שם בפרק כא' (כא)
רדף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד: "אמת" זו תורה שנאמר שם בפרק
כג' (כג) אמת קנה ואל תמכור חקמה ומוסר ובינה: אלא אבל שואל רבי יוחנן,
קובר את בניו מנין מה היתרון ומהיכן אנו יודעים כי מיתת בניו גורם
למחילת עוון? ועונה תנא ליה ההוא סבא זקן - שבע חכמה, משום רבי
שמעון בן יוחאי אתיא, לומדים בדרך השוואה - גזירה שוה, עון עון כתיב
הכא" בחסד ואמת יכפור עון" וכתוב התם ירמיה לב' (יח) עשה חסד לאלפים
ומשלים עון אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הגדול הגבור יהוה צבאות
שמו: אמר רבי יוחנן חולק על הנאמר ואומר, נגעים ובנים אינן יסורין של
אהבה. ושואל, ונגעים לא? והתניא "כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות
נגעים, ראה משניות, הללו, אינן אלא מזבח כפרה! ועונה אמנם, מזבח כפרה
הוון הם כן, אבל יסורין של אהבה לא הוון. ואי בעית אימא הא לן בבל, ניתן
לקבלם באהבה, והא להו, אבל להם בארץ ישראל. ששומרים יותר על דיני
טהרה, הטורח גדול מדי וגם יש סבל וצרות מספיק בלי אלה אי אפשר
לקבלם באהבה, ואי בעית אימא, עוד דרך להסביר, הא בצנעא כאשר לא
מפורסם הדבר, אפשר לסבול, הא בפרהסיא אי אפשר, ושואל ומיתת ובנים
לא? ומברר היכי דמי במה מדובר, אילימא דהוון להו היו, ומתו והא אמר רבי
יוחנן "דין גרמא דעשיראה ביר" "זו העצם של בני העשירי שמת", נראה
שהיה מאמין כי הכאב הזה יש לו משמעות של יסורין באהבה, ועונה, אלא
מה שנאמר שאינן יסורין של אהבה, הא דלא הוון ליה בניו כלל. והא ששמר
העצמות לזכותו דהוון ליה ומתו. ומספר, רבי חייא בר אבא חלש, חלה על
לגביה נכנס לבקרו רבי יוחנן, אמר ליה חביבין עליך יסורין? אמר ליה, ענה ר'
חייא, לא הן ולא שחרן! אמר ליה, אמר לו ר' יוחנן, הב לי תן לי ירך, יהב ליה

וּבְהִקְבֵץ בְּתוּלוֹת שְׁנִיית וּמְרַדְכֵי
יֵשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, ואחר כך,
(יא) וַיִּקַּח הַמֶּן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת
הַסּוּס וַיִּלְבַּשׁ אֶת מְרַדְכֵי
וַיִּרְפָּיְבוּהוּ בְּרוּחַב הָעִיר וַיִּקְרָא
לְפָנָיו פָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר
הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ: ואחר כך,
(יב) וַיֵּשֶׁב מְרַדְכֵי אֶל שַׁעַר
הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ
אֲבָל וַחֲפוּי רֵאשׁוֹ: ואחר כך שם
ח' (טו) וּמְרַדְכֵי יָצָא מִלְּפָנָי
הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת
וְחוּר וְעֶטְרוֹת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיף
בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן
צָהֳלָה וְשִׁמְחָה: ואח"כ שם
(טז) לְיְהוּדִים הִיטָה אוֹרָה
וְשִׁמְחָה וְשׁוֹשֵׁן וַיִּקֶר ואתיא
והולך המאמר הזה של דר'
חייא בשיטת כר' יודה דתני
שלמדנו בשם ר' יודה: עוביו
של רקיע מהלך חמשים שנה
ועושה חשבון אדם בינוני
מהלך ארבעים מיל כ עשרה
ק"מ ביום ואמרנו עד שהחמה
הנוסרת חותרת ברקיע מהלך
חמשים שנה זמן יציאת
השמש אדם מהלך ארבעת
מיל, נמצאת אומר שעוביו של
רקיע אחד מעשרה ביום וכשם
שעוביו של רקיע מהלך
חמשים שנה כך עוביה של
ארץ ועוביו של תהום מהלך
חמשים שנה בסיכום
= 2190000 ק"מ בערך. ומה
טעם והאסמכתא לחשבון זה
ישעיהו ח' (כב) הַיֵּשֵׁב עַל חוּג
הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּיָהּ פְּחָנְבַּיִם הַנוֹמֵה
כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחַם פְּאֵהֶל
לְשֹׁבֹת: וכתוב איוב כב' (יד)
עֲבִים סָתַר לוֹ וְלֹא יֵרָאֶה וְחוּג
שָׁמַיִם יִתְהַלֵּךְ: וכתוב משלי ח'
(כו) בְּהִכְיָנוּ שָׁמַיִם שָׁם אָנֹכִי
בְּחֻקוֹ חוּג עַל פְּנֵי תְהוֹם: חוג
חוג לגזירה שוה'. גזירה שוה,
אחד משלוש עשרה מידות
שהתורה נדרשת בהם -
בשלושת הפסוקים המילה

נתן לו ידיה, ואוקמיה וריפא אותו, ומספר מעשה אחר, רבי יוחנן חלש
חלה, על לגביה נכנס אליו רבי חנינא לבקרו, אמר ליה חביבין עליך יסורין?
אמר ליה לא הן ולא שחרן אמר ליה הב לי ירך יהב ליה ידיה ואוקמיה, ורבי
חנינא ריפא את רבי יוחנן, ושואל, אמאי לוקים רבי יוחנן לנפשיה, ירפא ר'
יוחנן את עצמו? ועונה אמרי, פתגם בפי העם "אין חבוש מתיר עצמו מבית
האסורים" כך גם ברפוי, רבי אלעזר חלש חלה מאוד על לגביה רבי יוחנן,
חזא דהוה קא גני בבית אפל, והיה רבי אלעזר שוכב וישן בבית אפל, גלייה
לדרעיה גילה רבי יוחנן זרועו, ונפל נהורא, ונהיה אור בחדר, חזייה ראה
דהוה קא בכי רבי אלעזר, אמר ליה אמאי קא בכית? אי משום תורה דלא
אפשית, למדת מספיק, שנינו למדנו "אחד המרבה ואחד הממעיט - ובלבד
שיכוין לבו לשמים" ואי משום מזוני עוני, לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות
תורה ופרנסה ברווח. ואי משום בני בניו? ראה דין גרמא דעשיראה ביר את
העצם, אמר ליה ענה לו ר אלעזר, להאי שופרא דבלי בעפרא, שסופו של
אדם לקבר קא בכינא, אמר ליה ר' יוחנן, על דא ודאי קא ראוי בכית, ובכו
תרוייהו, שניהם יחדיו, אדהכי והכי, מכאן לכאן, אמר ליה חביבין עליך יסורין
? אמר ליה לא הן ולא שחרן! אמר ליה הב לי ירך, יהב ליה ידיה ואוקמיה
בריא ושלם. רב הונא תקיפו ליה החמיצו לו, ארבע מאה דני דחמרא, חביות
יין, על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן, ואמרי לה רב אדא בר
אהבה ורבנן, ואמרו ליה לעיין מר במיליה, בדוק את עצמך במעשיך אמר
להו להם ומי חשידנא בעיניכו? אמרו ליה וכי מי חשיד קודשא בריך הוא
דעביד דינא בלא דינא! אמר להו: אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא, אם
נמצא ביניכם ששמע עלי מעשה רע יאמר, אמרו ליה הכי שמיע לך כך
שמענו, דלא יהיב, אינך נוהן מר שבישא חלקו בזמורות לאריסיה, אמר להו,
אמר להם ר' הונא, מי קא שביק לי מידי מיניה, וכי משאיר לי משהו, הא קא
גניב ליה כוליה, הדי גונב לי את הכל, אמרו ליה היינו דאמרי אינשי, זהו
הפתגם, "כתר גנבא גנוב וטעמא טעים" הגונב מן הגונב גם הוא נהנה. אמר
להו קבילנא מקבל אני עלי דיהיבנא ליה שאתן לו את המגיע, איכא דאמרי,
הדר חלא והוה חמרא, החומץ חזר להיות יין, ואיכא דאמרי, אייקר חלא
ואיזדבן בדמי דחמרא היגיע החומץ למחיר היין, תניא אבא בנימין אומר, על
שני דברים הייתי מצטער כל ימי: א' על תפלתי שתהא לפני מטתי ב' ועל
מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. ומסביר, על תפלתי שתהא לפני מטתי,
מאי לפני מטתי? אילימא, לפני מטתי ממש, לא יתכן, והאמר רב יהודה אמר
רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין
הקיר ואין זה ראוי להתפלל לפני המיטה, שנאמר ישעיה לח' (ב) וַיִּסַּב חֲזָקָהּ
פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה: ומתקן, לא תימא לפני מטתי אלא אימא סמוך
למטתי, (יזוהו בקריאת שמע על המיטה,) ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון
לדרום, למה? דאמר רבי חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק "כל הנותן מטתו
בין צפון לדרום הויין ליה יהיו לו בנים זכרים" שנאמר תהילים יז' (יד)
מִמֵּתִים יָדָה יְהוָה מִמֵּתִים מִחֲלָד חֲלָקִים בְּחַיִּים וּצְפִינָךְ \ { וּצְפִינָךְ } תְּמַלֵּא בְטָנִם
יִשְׁבְּעוּ בָנִים וְהַנְּחִיחוּ יִתְרָם לְעוֹלָמֵיהֶם: רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו
מפלת נפלים, ולומד כתיב הכא "וצפונך תמלא בטנם" וכתוב התם בראשית
כה' (כד) וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְלֶדֶת וְהָיָה תוֹמָם בְּבֶטְנָה: תניא אבא בנימין אומר
"שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם וגמר להתפלל ולא המתין את חברו
ויצא טורפין מבטלים לו תפלתו בפניו" שנאמר איוב יח' (ד) טוֹרֵף נִפְשׁוֹ בְּאָפוֹ
הִלְמַעְנָה תַּעֲזֹב אָרֶץ וַיַּעֲתַק צוּר מִמְּקוֹמוֹ וְלֹא עוֹד אֵלָּא, שגורם לשכינה
שתסתלק מישראל שנאמר "ויעתק צור ממקומו" ואין צור אלא הקדוש ברוך

חוג נמצאת ולכן חלים אותם כללים עליהם ואם אנו יודעים שהתהום עמוקה מהלך 50 שנה חל כלל זה על שלושת הפסוקים בהם מוזכר "חוג" היות ועסקנו בנושא מי התהום מרחיב בעניין תני למדנו עץ חיים מהלך אורכו חמש מאות שנה אמר רבי יודה בי ר' אלעאי לא סוף דבר נופו לא הקיפו אלא אפי' כורתו גזעו וכל פילוג מעינות מי בראשית מתפלגין נובעים מעץ זה מתחתיו ומה טעם וההוכחה תהילים א (ג) וְהָיָה כַּעֵץ שָׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲנֹשׁ פְּרִיֹו יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֵלְהוּ לֹא יִבּוֹל וְכָל אֲנֹשׁ יַעֲשֶׂה יְצָלִיחַ: תני למדנו עץ חיים אחד מששים לגן, הגן אחד מששים לעדן, כתוב בראשית ב' (י) וְנָהָר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָאָרֶץ וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאֲרָבֶטָה רְאִשִׁים וְעוֹשֶׂה חֲשׁוּבֹן: כמו תמצית כור תרקב שותה { תרקב הוא 1,60 לבית כור" כך תמצית כוש מצרים שותה. { וכן גם מצרים 1,60 מכוש } נמצאת אומר ואם ידוע לנו מצרים מהלך ארבעים יום וכוש מהלך שבע שנים ועוד (כנראה ללא שבתות). ורבנן אמרין חולקים על ר' יודה האומר עובי הרקיע מהלך 50 שנה ואומרים כשני אבות הראשונים כחיי אברהם יצחק ויעקב שהם כ-500 שנה וזה נלמד מדברים יא' (כא) לַמַּעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲנֹשׁ נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּחֶם לָחֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: וממשיך בשיטת רבנן וכשם שבין הארץ לרקיע מהלך חמש מאות שנה, כך בין רקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו מהלך חמש מאות שנה, ועכשיו שואל ומה חמית מימר ומה ראית לומר עוביו של

הוא שנאמר דברים לב' (יח) צוּר יִלְדֶה תִשִּׂי וְתִשָּׂכַח אֵל מְחַלְלָהּ: ושואל ואם המתין לו מה שכרו? ועונה אמר רבי יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר ישעיה מח' (יח) לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך פגלי הים: (יט) ויהי כחול ורעה וצאצאי מעיד פמעותיו לא יכרת ולא ישמד שמו מלפני: תניא אבא בנימין אומר, אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין, צפיפותם של השדים, אמר אביי אינהו נפישי מינן, הם הרבה יותר מאיתנו, וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא עומדים עלינו ומקיפים אותנו כחומה סביב לערוגה, אמר רב הונא כל חד וחד מינן סביב כל אחד מאיתנו, אלפא משמאליה, ורבבתא מימיניה. אמר רבא האי דוחקא, צפיפות דהוי בכלה, בבית המדרש מנייהו הוי מהם הוא והם הגורמים לו, הני ברכי דשלהי, ברכיים משופשפות מנייהו מהם, הני מאני בגדים דרבנן דבלו, מחופיא דידהו, מצפיפותם, הני כרעי דמנקפן, עקבות רגליים בחולות מנייהו, מהשדים, ואומר, האי מאן דבעי למידע להו, הרוצה להכירם, לייתי יקח קיטמא נהילא, פיה מהול ונהדר ויחזר אפורייה על עקבותיהם, ובצפרא חזי, בבוקר יראה כי כמו כרעי דתרנגולא... האי מאן דבעי למחזינהו הרוצה לראותם לייתי שלייתא דשונרתא אוכמתא, יקח שליה של חתול שחור בת אוכמתא, מבית של חתולים שחורים, בוכרתא בת בוכרתא, ראשונה בת ראשונה, וליקליה בנורא, ויצלה באש ולשחקיה - ולימלי עיניה, וישים בעיניו מניה וחזי להו ויראה אותם. והנותר ולשדייה בגובתא דפרזלא ולחתמיה בגושפנקא דפרזלא ישים בארגו ברזל עם חותם ברזל, דילמא גנבי מניה, שלא יגנב, ולחתום פומיה, וישמור פיו, כי היכי דלא ליתזק שלא יזוק, רב ביבי בר אביי עבד הכי, עשה חזא ואתזק ובכל זאת ניזוק, בעו רבנן רחמי התפללו עליה ואתסי ונרפא: תניא אבא בנימין אומר אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר מלכים א' ח' בתפילת שלמה (כח) ופניך אל תפלת עבדך ואל תחנתו יהוה אלהי לשמע אל הנה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל לפניה היום: ומסביר, במקום רנה שם תהא תפלה. אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת שנאמר תהילים פב' (א) מִזְמוֹר לְאֶסְפֵי אֱלֹהִים נֶצֶב בַּעֲדַת אֵל בְּקִרְבֵי אֱלֹהִים יִשְׁפּוֹט: ומנין לעשרה, מנין יהודים שמתפללין ששכינה עמהם "שנאמר אלהים נצב בעדת אל" ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר "בקרוב אלהים ישפוט" ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם, שנאמר מלאכי ג' (טז) אַז נִדְבְּרוּ יְרָאִי יְהוָה אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשָׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר וַיִּכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְהוָה וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ: ומסביר מאי "ולחושבי שמו" אמר רב אשי, חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר שמות כ' (כא) מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֹמֶיךָ אֶת צֹאנֶךָ וְאֶת בְּקָרְךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ: ושואל וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא? אם השכינה מצויה אצל היחיד מה מלמד לשנים, ועונה תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות, ומוסיף לשאול, וכי מאחר דאפילו תרי תלתא מבעיא? ועונה, מהו דתימא דינא בית דין היושב ודן שלמא בעלמא הוא, ולא אתיא שכינה שלא נחשוב שזה בית דין בלבד, גם השכינה עמהם, קא משמע לן דדינא נמי היינו תורה. ושואל עוד, וכי מאחר דאפילו תלתא השכינה איתם, עשרה מבעיא? ועונה, עשרה קדמה, מקדימה שכינה ואתיא, תלתא עד דיתבי, בשלושה עד שישבו בדין, אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר ישעיה סב' (ח) נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמֵינוּ

רקיע מהלך חמש מאות שנה?
ועונה אמר רבי בון, נאמר
בראשית א' (ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי
מִבְדֵּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם: ומסביר
יהי רקיע בתווך. באמצע
ביניהם, רב אמר, בדרך אחרת
לחים נוזלים היו שמים ביום
הראשון ובשני קרשו נהיו
מוצקים, ועוד רב אמר יהי
רקיע ודורש: יחזק הרקיע
יקרש הרקיע, יגלד הרקיע
ימתח הרקיע, אמר רבי יודה בן
פזי יעשה כמין מטלית כסדין
מתוח ודק הרקיע, ומסביר,
היך מה דאת זזה תואם הנאמר
במקום אחר שמות לט' (ג)
וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּתֵי הַנְּקָב וַקְצַץ
פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּחוּף הַתְּכֵלֶת
וּבְחוּף הָאֲרָגְמָן וּבְחוּף תוֹלַעַת
הַשָּׁנִי וּבְחוּף הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה
חֶשֶׁב: תני למדנו בשם ר'
יהושע, עוביו של רקיע כשתי
אצבעיים... מילתיה מילים
שנאמרו על ידי דר' חנינא
פליגא חולקים על האמור ע"י
דא"ר אחא בשם ר' חנינא,
נאמר באיוב לו' (יח) תִּרְקַע
עִמּוֹ לְשִׁחָקִים חֲזָקִים פְּרָאִי
מוֹצָק: "תרקיע" מלמד שהן
עשוין כטס משטח יכול
הנחשוב שאינן בריאין חזקים
תלמוד לומר לכן נאמר חזקים,
יכול הנחשוב שהן נתרפין
רופפים, ת"ל כראי מוצק, בכל
שעה ושעה נראין מוצקים. רבי
יוחנן ור' שמעון בן לקיש
אומרים שניהם דברים בנדון:
ר' יוחנן אמר בנוהג שבעולם
מקובל אדם מותח אוהל על ידי
שהות עם הזמן רפה, ברם הכא
כאן במעשה הרקיע "וימתחם
כאהל לשבת" וכתיב איוב לו'
(יח) תִּרְקַע עִמּוֹ לְשִׁחָקִים
חֲזָקִים פְּרָאִי מוֹצָק: רבי
שמעון בן לקיש אמר, בנוהג
שבעולם מקובל אדם נוסך

ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאיביך ואם ישתו בני נכר תירושך
אשר יגעת בו: "בימינו" זו תורה שנאמר דברים לג' (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָא
וְזָרַח מְשַׁעֲרֵי לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר פֶּאֶרָן וְאַתָּה מִרְבַּבַת קִדְשׁ מִיְמִינוּ אֲשֶׁר דָּת לְמוֹ:
"ובזרוע עזו" אלו תפילין שנאמר תהילים כט' (יא) יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יְתֵן יְהוָה
יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְשָׁלוֹם: ושואל, ומנין שהתפילין עוז הם לישראל? ועונה,
דכתיב דברים כח (י) וַיִּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֵיךָ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ:
ותניא, ועל זה רבי אליעזר הגדול אומר "אלו תפילין שבראש" אמר ליה רב
נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא של אדון העולם,
מה כתיב בהו? אמר ליה דברי הימים א' יז (כא) וּמִי פְּעַמָּה יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד
בְּאָרֶץ אֲשֶׁר הֵלֶךְ הָאֱלֹהִים לְפָדוֹת לוֹ עִם לְעוֹם לָךְ שָׁם גְּדֻלוֹת וְנוֹרְאוֹת לְגַרְשׁ
מִפְּנֵי עַמָּךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם: ושואל ומי משתבח קודשא בריך הוא
בשבחייהו ביפיים דישראל? ועונה אין כן בהחלט, דכתיב דברים כ"ז (יז) אֶת
יְהוָה הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לְהָיִית לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָיו וּמִצְוֹתָיו
וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ: (יח) וַיְהוֶה הָאֱמִירָה הַיּוֹם לְהָיִית לוֹ לְעַם סֻגְלָה בְּאֲשֶׁר
דָּבַר לָךְ וּלְשַׁמֵּר כָּל מִצְוֹתָיו: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם
עשיתוני חטיבה אחת אחד ומיוחד בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה מיוחדים
אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר, דברים ו' (ד) שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר
דברי הימים א' יז (כא) וּמִי פְּעַמָּה יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ אֲשֶׁר הֵלֶךְ הָאֱלֹהִים
לְפָדוֹת לוֹ עִם לְעוֹם לָךְ שָׁם גְּדֻלוֹת וְנוֹרְאוֹת לְגַרְשׁ מִפְּנֵי עַמָּךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ
מִמִּצְרַיִם: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח מצאת פסוק יפה
בחד ביתא עכשיו אנו יודעים מה כתוב בבית הראשון של התפילין, אבל
בתפילין ארבע בתים, בשאר בתי מאי כתוב? אמר ליה דברים ד' (ז) כִּי מִי גּוֹי
גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו פִּיהוּ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו: (ח) וּמִי גּוֹי
גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם: ובפרק לג' (כט) אֲשֶׁרִיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בִּיהוָה מִן
עֲזָרָךְ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתְךָ וַיִּפְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵינוּ תִּדְרָךְ: ובפרק ד'
(נד) אוֹ הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבּוֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי בְּמִסַּת בְּאֵת וּבְמוֹפְתִים
וּבְמַלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִים כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לְכֶם
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: ובפרק לג' (יט) וּלְתַתָּךְ עֲלִיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָךְ עִם קִדְשׁ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאֲשֶׁר
דָּבַר: ושואל אי הכי נפישו להו טובי בתי נמצאים כאן יותר מארבע פסוקים,
ועונה: אלא "כי מי גוי גדול" "ומי גוי גדול" דדמיין להדדי בחד ביתא
הולכים ביחד, "אשריך ישראל" "ומי כעמך ישראל" בחד ביתא ביחד "או
הנסה אלהים" בחד ביתא, "ולתתך עליון" בחד ביתא, בסיכום ארבעה בתים,
וכולהו כתיבי באדרעיה, וכל הפסוקים כתובים גם בתפילין של יד של הקדוש
ברוך הוא: אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת
ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו, מתעניין בו, שנאמר ישעיה נ'
(י) מִי בְּכֶם יִרָא יְהוָה שְׁמַע בְּקוֹל עֲבָדוֹ אֲשֶׁר הֵלֶךְ חֲשָׁכִים וְאֵין נֶגֶה לוֹ יִבְטַח
בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּשְׁעַן בְּאֱלֹהָיו: אם לדבר מצוה הלך "נוגה לו" ואם לדבר הרשות
הלך אין נוגה לו "יבטח בשם ה'" ושואל, מאי טעמא אין לו נוגה, ועונה, משום
דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח: אמר רבי יוחנן בשעה שהקדוש ברוך הוא
בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנאמר שם (ב) מִדּוּעַ
בְּאֵתִי וְאֵין אִישׁ קְרָאתִי וְאֵין עֹנֶה הַקְּצוֹר קְצָרָה יְדֵי מִפְּדוֹת וְאֵם אֵין בִּי כֹחַ
לְהַצִּיל הֵן בְּגַעְרָתִי אֲחִירֵי יָם אֲשֵׁים וְהָרוֹת מְדַבֵּר תְּבֹאֵשׁ דְּנָתַם מֵאֵין מַיִם
וְחַמַּת בְּצָמָא: אמר רבי חלבא אמר רב הונא, כל הקובע מקום לתפלתו אלהי
אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו- אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם

יוצר כלים על ידי שהות זמן הוא מעלה חלודה, ברם הכא אבל כאן ברקיע כראי מוצק בכל שעה ושעה הן נראין כשעת יציקתן, רבי עזריה אמר על הא בהמשך לדברים של דרבי שמעון בן לקיש נאמר בבראשית ב' (א) וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: (ב) וַיִּכְל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: (ג) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שְׁבַת מְכַל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: מה כתיב בתריה מה נאמר לאחוריו? מיד בפסוק (ד) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בַּיּוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אָרֶץ וְשָׁמַיִם, ושואל-מסביר וכי מה ענין זה אצל זה? אלא יום נכנס ויום יוצא, שבת שבוע נכנסת שבת יוצא, חודש נכנס חודש יוצא, שנה נכנסת שנה יוצאה, וכתוב ועל זה נאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. חוזרים לנושא חלוקת הלילה לאשמורות. רבי אומר ארבע אשמורות ביום, וארבע אשמורות בלילה, העונה אחד מעשרים וארבעה לשעה, העת אחד מעשרים וארבעה לעונה, הרגע אחד מעשרים וארבעה לעת, למעשה כמה הוא הרגע רבי ברכיה בשם ר' חלבו אמר, כדי לאומרו רגע זה הזמן בו נאמרת המילה "רגע" ורבנן אמרין: הרגע כהרף עין מצמוץ עין, תני שמואל, שמואל למד, הרגע אחד מחמשת ריבוא וששת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה לשעה רגע הוא חלק 1,56848 לשעה ר' נתן חולק על רבי ואומר

אבינו. ושואל, ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום, לתפילתו? ועונה דכתיב בראשית יט' (כו) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְהוָה: ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר תהילים קו' (ל) וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלַל וַתַּעֲצֹר הַמּוֹפֵת: אמר רבי חלבו אמר רב הונא, היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה, אל ילך בצעדים גדולים, אמר אביי לא אמרן אלא למיפק ליציאה, אבל למיעל לכניסה מצוה למרהט לרוק, שנאמר הושע ו' (ג) וַיִּנְדְּעָה נְרַדְפָּה לְדַעַת אֶת יְהוָה כְּשֹׁחַר נֶכּוֹן מִצְאוֹ וַיְבֹא כְּנֶשֶׁם לָנוּ כְּמִלְקוֹשׁ יוֹרֵה אָרֶץ: ומספר אמר רבי זירא מריש בצעירותי כי הוה חזינא ראייתי להו לרבנן דקא רהטי רצים לפרקא בשבתא אמינא, אמרתי בליבי קא מחליין רבנן שבתא, כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי "לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת" שנאמר שם בפרק יא' (י) אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּאֶרְיָה וְשָׂאֵג כִּי הוּא יִשְׂאֹג וַיִּחְרְדוּ בָנִים מִיָּם: אנא נמי רהיטנא גם אני רץ, אמר רבי זירא אגרא דפרקא רהטא, עיקר השכר הוא עבור ריצה, אמר אביי אגרא דכלה דוחקא שכר עבור הסבל של צפיפות בבית המדרש, אמר רבא אגרא דשמעתא סברא עיקר השכר בלימוד ההישגים העצמיים, אמר רב פפא אגרא דבי טמיא, הקבורה וניחום אבלים שתיקותא הדומיה, אמר מר זוטרא אגרא דתעניתא צדקתא, שכר הצום עבור מתן צדקה לעניים, אמר רב ששת אגרא דהספדא דלויי הבכי, אמר רב אשי אגרא דבי הלולי שמחת חתן וכלה מילי השירה והזמרה: אמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת ולא נכנס, נקרא רשע שנאמר תהילים יב' (ט) סָכִיב רְשָׁעִים יִתְהַלְכוּן פָּרִם זֵלוֹת לְבָנֵי אָדָם: אמר אביי לא אמרן נקרא רשע, אלא דלא מהדר אפיה שאינו פונה לבי כנישתא, אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה, הדברים לא אמורים, ומספר ההוא גברא דקא מצלי התפלל אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה ולא פנה לבי כנישתא, חלף אליהו הנביא חזייה ראה אידמי ליה כטייעא כערבי נודד אמר ליה: כדו בר קיימת קמי מרך כך עומדים בחוץ לפני בוראך, שלף ספסרא וקטליה. ושואל אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי "כרום זלות לבני אדם"? ועונה, אמר ליה, אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין זלות – זילזול בהן. רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, מפרשים אחרת כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום. שנאמר "כרום זלות לבני אדם" ושואל מאי כרום? ועונה כי אתא רב דימי אמר, עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו, וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין. רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרווייהו כרום זלות כאילו נדון בשני דינים אש ומים שנאמר תהילים סו' (יב) הִרְפַּכְתָּ אָנוּשׁ לְרֵאשֵׁנוּ כְּאֵשׁ וּכְמִים וַתּוֹצִיאֵנוּ לְדוּיָה: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר מלכים א' יח' (כו) וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלָיָהוּ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיְשׁוּרְאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עֲבָדְךָ וּבְדַבְרֶיךָ {וּבְדַבְרֶיךָ} עָשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (לו) עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעַם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּבֵּת אֶת לְבָב אַחֲרֵינִי: "ענני" שתרד אש מן השמים, "וענני" שלא יאמרו מעשה כשפים הם. רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית יש להזהר, שנאמר תהילים קמא' (ב) תִּפְלוֹתֵי תִפְלֵתִי קִטְרֹת לְפָנֶיךָ מִשָּׂאת כְּפִי מִנְחַת עֲרֶבֶב: רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר שם פרק ה' (ד) יְהוָה בִּקְרָה תִשְׁמַע קוֹלִי בִּקְרָה אֶעֱרָךְ לָךְ וְאֶצְפָּה: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר ירמיה לג' (יא) קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה קוֹל אֲמָרִים הוֹדוּ אֶת יְהוָה צְבָאוֹת כִּי טוֹב יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ מִבְּאִים

שלש, הלילה מתחלק לשלוש
אשמורות ומביא ראיה לדבריו
נאמר בספר שופטים ז' (ט)
ויבא גִדְעוֹן וּמֵאָה אִישׁ אֲשֶׁר
אִתּוֹ בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה רֹאשׁ
הָאֲשְׁמוּרֹת הַתִּיכּוֹנָה אִף הָקֵם
הַקִּימוּ אֶת הַשְּׁמֹרִים וַיִּתְקַעוּ
בְּשׁוֹפְרוֹת וַנִּפּוֹץ הַפְּדִים אֲשֶׁר
בְּיָדָם . ר' זריקן ור' אמי
מסבירים בשם ר' שמעון בן
לקיש טעמא דר', רבי לומד
שיש ארבעה אשמורות
מפסוק בתהילים קיט' (סב)
חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לַיהוָה
עַל מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה וְכַתִּיב
(קמח) קָדְמוּ עֵינַי אֲשְׁמֹרֹת
לַשִּׁיחַ בְּאֲמֹרְתְךָ וּרְק אִם יֵשׁ
אַרְבַּע אֲשְׁמוּרֹת נִיתֵן לַהֲקָדִים
אֲשְׁמוּרֹת: ר' חזקיה אמר בשם
רבי זריקן, ובשם רבי אבא חד
אמר טעמיה דרבי האחד
מסביר את שיטת רבי,
ואחרונה והאחר אמר טעמיה
דר' נתן את שיטת רבי נתן
מאן דאמר טעמא דרבי האומר
שיטת רבי כתוב: "חצות לילה.
ומאן דמר טעמיה דרבי נתן"
והאומר שיטת ר' נתן כתוב:
"ראש האשמורת התיכונה",
תיכון = אמצעי, ושואל מה
מקיים רבי נתן טעמיה דרבי?
כתוב חצות, ועונה חצות לילה
- פעמים חצות לילה, ולפעמים
קדמו עיני אשמורות, הא באי
זה צד איך זה מסתדר? בשעה
שהיה דוד סועד סעודת מלכים
היה קם חצות לילה ובשעה
שהיה סועד סעודת עצמו היה
קם בראש האשמורת כנאמר,
"קדמו עיני אשמורות" ומסכם
מכל מקום לא הוה שחרא
אתיא לא הגיע הבוקר ומשכח
ומוצא לדוד דמיך ישן, הוא
שדוד אמר: תהילים נו' (ט)
עוֹרָה כְּבוֹדֵי עוֹרָה הַנֶּבֶל וְכַנּוֹר
אֲעִירָה שָׁחַר. אמר דוד המלך:
איתעיר יקרי מן קומי איקריה

תודה בית יהוה כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר יהוה: ואם משמחו
לחתן ולכלה מה שכתבו? אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה
קולות שנאמר שמות יט' (טז) ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת
וברקים וענן כבד על ההר וקול שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: (יז)
ויצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר: (יח)
והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו יהוה באש ועל עשנו כעשן הכבשן
ויחרד כל ההר מאד: (יט) ויהי קול השפר הולך וחזק מאד משה ידבר
והאלהים יעננו בקול: ושואל והא כתיב בפרק כ' (טז) וכל העם ראים את
הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר ואת ההר עשן וירא העם וגעו ויעמדו
מרחק: נמצא שיש עוד "קולות"? ועונה, אותן קולות דקודם מתן תורה הוו.
רבי אבהו אמר, כל המשמח חתן וכלה, כאילו הקריב תודה שנאמר "מביאים
תודה בית ה'". רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים
שנאמר כי "אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'": ואמר רבי חלבו אמר
רב הונא: כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר קהלת יב' (ג)
סוף דבר הפל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור פי זה כל האדם:
ושואל מאי "כי זה כל האדם" ועונה, אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך
הוא כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה יראת אלוקים, רבי אבא בר
כהנא אמר שקול זה, הידאה, כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אומר
ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות
לזה: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו
שלום, יקדים לו שלום שנאמר תהילים לד' (טז) סוד מרע ועשה טוב בקש
שלום ורדפהו: ואם נתן לו שלום, ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר ישעיה ג' (יד)
יהוה במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו ואתם בערפתם הפרם גזלת העני
בבתיכם: אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל
שנאמר ישעיה נו' (ז) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי
עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי פי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים:
ואומר, תפלתם לא נאמר, אלא "תפלתי" מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל.
ושואל, מאי מצלי, מה תפלתו ברוך הוא? ועונה, אמר רב זוטרא בר טוביה
אמר רב "יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי
ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין". ומספר, תניא,
אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי ביום הכיפורים להקטיר
קטורת לפני ולפנים לקדש הקדשים, וראיתי אכתריאל יה' צבאות שהוא
יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי, ישמעאל בני ברכני, אמרתי לו, יהי רצון
מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך
במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין, ונענע לי בראשו. וקא משמע
לן, ומכאן למדנו, שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך. ואמר רבי יוחנן משום
רבי יוסי, מנין שאין מרצין ומפייסים לו לאדם בשעת כעסו דכתיב: שמות לג'
(יד) ויאמר פני ילכו והנחתי לה: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, המתן לי
עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך ושואל, ומי איכא רתחא כעס קמיה
דקודשא בריך הוא? ועונה, אין יש ויש, דתניא תהילים ז' (יב) אלהים שופט
צדיק ואל זעם ככל יום: ושואל כמה זמן נמשך כעסו, ועונה, כמה זעמו רגע
ושואל וכמה רגע? ועונה, אחד מחמשת רבוא ושמנות אלפים ושמנה מאות
ושמנים ושמנה בשעה, וזו היא רגע, ואין כל בריה יכולה לכויין אותה שעה,
חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה: במדבר כד' (טז) נאם שמע אמרי אל וידע
דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: ושואל, השתא דעת בהמתו לא
הוה ידע (ראה שם כב) בדעת עליון הוה ידע? ועונה, אלא מלמד שהיה

דבריי יתעורר כבודי מלפני כבוד קוני איקרי כבודי לא חשיב אינו נחשב כלום מן קדם איקריה דבריי. ביחס לכבוד בוראי, ולכן אעירה שחר. אנא הוינא מעורר שחרה עלי לעורר השחר שחרה לא הוה ולא השחר מעורר לי. והיה יצרו הרע מקטרגו מסיתו ואומר לו דוד, דרכן של מלכים להיות השחר מעוררן מאחרים לקום ואתה אמרת "אעירה שחר" דרכן של מלכים להיות ישינין עד שלש שעות ביום ואתה אמר "חצות לילה אקום" והוא אומר ודוד המלך משיב ליצרו הרע, כל זה אני עושה "על משפטי צדקך". ומה היה דוד עושה, ר' פינחס אמר בשם ר' אלעזר בר' מנחם, דוד היה נוטל לוקח נבל וכינור ונותנו מראשותיו לצד ראשו ומתעורר ועומד בחצי הלילה ומנגן בהם כדי שישמעו חברי תורה חבריו הלומדים איתו. ומה היו חברי תורה אומרים? ומה אם דוד המלך עוסק בתורה אנו על אחת כמה וכמה, ומיד גם הם קמים. א"ר לוי כנור היה תלוי כנגד מול חלונותיו של דוד והיה רוח צפונית מנשבת בלילה ומנפפת בו מנודת את הכינור והיה מנגן מאליו הה"ד וזה הוא הכתוב: מלכים ב' ג' (טו) וְעָתָה קָחוּ לִי מִנְגִן וְהָיָה כְּנָגְן הַמִּנְגֵּן וְתָהִי עִלְיֵי יַד ה' כְּנָגְן בְּמִנְגֵן בְּכִינֹר אֵין כְּתָב לֹא כְּתוּב כֹּאן - אֵלֹא כְּנָגְן הַמִּנְגֵּן - הַכִּינֹר הִיָּה מִנְגֵּן מֵאִלְיֹו. עַד כֹּאן הַסְּבַרְנוּ אֶת שֵׁיטַת רַבִּי, עַכְשֵׁיו שׁוֹאֵל אֵיךְ רַבִּי מַסְבִּיר שֵׁיטַת רַבִּי נִתֵּן הַאֹמֵר כִּי יֵשׁ שְׁלוֹשׁ מִשְׁמֵרוֹת בְּלִילָה. מֵהַ מְקִיִּים רַבִּי טַעְמָא שֵׁיטַת דְּרַבִּי נִתֵּן "רֵאשׁ הַאֲשֵׁמֹרֶת הַתִּיכּוּנָה" א"ר הוּנָא סוּפָה שֶׁל

יודע לכוין לאותה שעה, של כעס שהקדוש ברוך הוא כועס בה, והיינו דאמר להו נביא לישראל מיכה ו' (ה) עָמִי זָכַר נָא מֵהַ יַעֲזֵץ בְּלֶקַּךְ מְלֶךְ מוֹאָב וּמָה עָנָה אֹתוֹ בְּלַעַם בֶּן בְּעֹזֵר מִן הַשִּׁטִּים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת יְהוָה: וּשְׁוֹאֵל מֵאֵי לְמַעַן "דַּעַת צְדָקוֹת ה'" וְעוֹנָה, אִמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, אִמַר לְהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, דַּעוּ כְּמָה צְדָקוֹת עֲשִׂיתִי עִמְכֶם, שְׁלֹא כַעֲסִיתִי בִימֵי בְלַעַם הַרְשַׁע, שְׁאֵלְמַלִּי כַעֲסִיתִי לֹא נִשְׁתַּיֵּיר "מִשְׁוֹנְאֵיהֶם" שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂרִיד וּפְלִיט, וְהֵינּוּ דְקָאֵמַר לִיהַ בְּלַעַם לְבַלֵּק בְּמַדְבַּר כְּגו' (ח) מָה אֶקְוֶב לֹא קְבוּהָ אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זְעַם יְהוָה: מְלַמֵּד שְׁכַל אוֹתָן הַיָּמִים לֹא זַעַם הַקְּב"ה וּשְׁוֹאֵל וְכַמָּה זַעֲמוּ? וְעוֹנָה, רַגַע, וּשְׁוֹאֵל וְכַמָּה רַגַע? וְעוֹנָה אִמַר רַבִּי אַבִּין וְאִיתִימָא רַבִּי אַבִּינָא רַגַע כְּמִימְרֵיהַ כּוֹחֵן לּוֹמַר "רַגַע". וּשְׁוֹאֵל וּמִנָּא לָן דְּרַגַע רַתַּח וּמִי אֹמַר שְׂרַגַע כְּבִיכּוּל כֵּן כּוֹעֲסִי, וְעוֹנָה, שְׁנֵאֵמַר תְּהִילִים ל', (ו) פִּי רַגַע בְּאֶפּוֹ חַיִּים בְּרַצּוֹנֵי בְּעֵרֵב יֵלִין בְּכִי וְלִבְקָר רִנָּה: וְאֵי בַעֲיַת אֵימָא, עוֹד אֲפַשְׁרוֹת, מֵהַכֹּא יִשְׁעִיהַ כּו' (כ) לָךְ עָמִי בֵּא בְּחֻדְרֵיךָ וְסִגְרֵי דְלַחְתֵּיךָ \ {דְּלַחְתֵּיךָ} בְּעֵדְךָ חֲבִי כְּמַעַט רַגַע עַד יַעֲבֹר \ {יַעֲבֹר} זַעַם: וּשְׁוֹאֵל וְאִיתִימָא רַתַּח? וְעוֹנָה, אִמַר אַבִּי, בַּהֲנֵךְ תִּלַּת שַׁעֵי קְמִיתָא בְּשְׁלוֹשׁ הַשַּׁעוֹת הַרְאֵשׁוֹנוֹת, כִּי חִיּוּרָא כֹּאשֵׁר מַלְבִּינָה, כְּרַבְלַתָּא דְתִרְנַגּוּלָא, וְקֵאֵי אַחַד כְּרַעָא, וְעוֹמַדַת עַל רַגְלֵי אַחַת, וּשְׁוֹאֵל, כֵּל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא נְמִי קֵאֵי חֵכִי, כֵּל הַזְּמַן זֶה קוֹרֵה וְעוֹנָה: כֵּל שַׁעְתָּא אֵית בֵּיהַ שׁוּרִיִּיקֵי סוּמְקֵי אָדוּם וְלִבָּן, בַּהֲהִיא שַׁעְתָּא לִית בֵּיהַ, אֵין בַּהַ, שׁוּרִיִּיקֵי סוּמְקֵי, מַסְפָּר, הַהוּא צְדוּקֵי דְהוּהַ בְּשַׁבְּבוּתֵיהַ בְּשַׁכְנוּת דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, הוּהַ קָא מְצַעַר לִיהַ טוּבָא וְהַצְדוּקֵי הִיָּה מַטְרִידוֹ הַרְבֵּה, בְּקֵרָאֵי בְּשַׁאֲלוֹת מַטְרִידוֹת מִן הַפְּסוּקִים, יוֹמָא חַד, שְׁקַל תִּרְנַגּוּלָא וְאֹקְמִיהַ בֵּין כְּרַעִיהַ דְעֵרְסָא רַגְלֵי הַמִּיטָה וְעִיִּין בֵּיהַ, סַבְרַחְשֵׁב, כִּי מֵטָא הִיאָ שַׁעְתָּא אֲלִטִּיָּה בְּרַגַע הַנְּכוּן, אֲקַלְל, כִּי מֵטָא הִיאָ שַׁעְתָּא, נִיִּים נִרְדָּם, אִמַר לַעֲצוּמוֹ, שְׁמַע מִינָהּ לֹאֵו אֹרַח אֲרַעָא לְמַעַבַד חֵכִי, תְּהִילִים קַמָּה' (ט) טוֹב יְהוָה לִפְנֵי וְרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו כְּתִיב, וְעוֹד, וְכְתִיב מִשְׁלֵי יו' (כו) גַּם עָנֹוֹשׁ לְצַדִּיק לֹא טוֹב לְהַפּוֹת נְדִיבִים עַל יִשְׂרָאֵל: עוֹד בַּעֲנִיִן כַּעֲסוֹ כְּבִיכּוּל, תְּנָא מִשְׁמִיהַ דְרַבִּי מֵאִיר, בְּשַׁעָה שְׁחַחְמָה זֹרַחַת וְכֵל מַלְכֵי מִזְרַח וּמַעֲרָב מְנִיחִים כְּתִרֵיהֶם בְּרַאשֵׁיהֶם וּמִשְׁתַּחֲוִים לַחֲמָה, מִיד כּוֹעֵס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוּם רַבִּי יוֹסִי, טוּבָה מְרַדּוֹת אַחַת, צַעַר וְהַרְגַּשְׁתָּ אֲשֶׁם, בְּלָבוֹ שֶׁל אָדָם, יוֹתֵר מְכַמָּה מְלַקִּיּוֹת שְׁנֵאֵמַר הוֹשַׁע ב' (ט) וְרַדְּפָה אֶת מְאַהֲבֵיהָ וְלֹא תִשָּׁג אֶתְּם וּבִקְשַׁתְּם וְלֹא תִמְצָא וְאִמְרָה אֵלֶיךָ וְאִשׁוּבָה אֵל אִישֵׁי הָרֵאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אֲזַע מִעֲפָתָה: וְרִישׁ לְקִישׁ אִמַר, טוֹב מְרַדּוֹת יוֹתֵר מֵמֵאָה מְלַקִּיּוֹת, שְׁנֵאֵמַר מִשְׁלֵי יו' (נ) תַּחַת גְּעָרָה כְּמִבִּין מִהַפּוֹת כְּסִיל מֵאָה: וְאִמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוּם רַבִּי יוֹסִי, שְׁלֹשָׁה דְבָרִים בְּקִישׁ מִשָּׁה מְלַפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִתֵּן לוֹ, בְּקִישׁ א' שְׁתִּשְׂרָה שְׁכִינָה עַל יִשְׂרָאֵל וְנִתֵּן לוֹ שְׁנֵאֵמַר שְׁמוֹת לִג' (יג) וְעָתָה אִם נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ וְדָאָה כִּי עָמְךָ הַגּוֹי הַזֶּה: (יד) וְיֵאמַר פְּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: (טו) וְיֵאמַר אֲלֵיוֹ אִם אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: (טז) וּבַמָּה יוֹדַע אֲפּוֹא כִּי מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעָמְךָ הֲלוֹא בְּלִכְתָּךְ עֲמָנּוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעָמְךָ מְכַל הַעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, ב' בְּקִישׁ מִשָּׁה שְׁלֹא תִשְׂרָה שְׁכִינָה עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְנִתֵּן לוֹ, שְׁנֵאֵמַר "וּנִפְלִינוּ אֲנִי וְעָמְךָ" ג' בְּקִישׁ לְהוֹדִיעוֹ דְרָכֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִתֵּן לוֹ, שְׁנֵאֵמַר "הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ" אִמַר מִשָּׁה לְפָנָיו, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי מֵהַ יֵשׁ צְדִיק וְטוֹב לוֹ, וְיֵשׁ צְדִיק וְרַע לוֹ, יֵשׁ רַשָּׁע וְטוֹב לוֹ, וְיֵשׁ רַשָּׁע וְרַע לוֹ, אִמַר לוֹ, מִשָּׁה, צְדִיק וְטוֹב לוֹ זֶה - צְדִיק בֶּן צְדִיק, צְדִיק וְרַע לוֹ - זֶה צְדִיק בֶּן רַשָּׁע, רַשָּׁע וְטוֹב לוֹ - זֶה רַשָּׁע בֶּן צְדִיק, רַשָּׁע וְרַע לוֹ, זֶה רַשָּׁע בֶּן רַשָּׁע, וְחוֹזֵר, אִמַר מַר: צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק בֶּן צְדִיק, צְדִיק וְרַע לוֹ, צְדִיק בֶּן רַשָּׁע, וּשְׁוֹאֵל אֵינִי, אֵין הַדְּבָרִים מַסְתַּדְרִים וְהֵא כְּתִיב שְׁמוֹת לִד' (ז) נִצַּר חֶסֶד לְאֲלֹפִים נִשְׂא עוֹן

שנייה וראשה של שלישית הן מתכנות {מתווכות} "התיכונה" הכוונה בין סוף השנייה להתחלת השלישית הם המחלקות את הלילה. אמר ר' מנא ויאות הדבר מוכח יפה מי כתיב תיכונות? לא, תיכונה כתוב קדמיתא לא מתחשבא האשמורה הראשונה אינה נחשבת וההסבר: דעד כדון ברייתא עירין כי הבריות עדיין לא ישנים: חוזרים למשנה פסקא חדשה, וחכמים אומרים עד חצות" רבי יסא אמר בשם ר' יוחנן הלכה כחכמים, ומספר רבי יסא מפקד הורה לחברייא, אין בעיתון מתעסקא באוריתא, אם אתם רוצים ללמוד תורה כל הלילה, אתון, אמרו קרייה שמע קודם חצות, ומתעסקין ואחרי זה לימדו, מילתיה אמרה, מדברי רבי יסא למידים, א שהלכה כחכמים מילתיה אמרה ומדבריו גם למידים ב שאמר דברים אחר אמת ויציב (ואמונה - בתפילת ערבית) ולמד מכאן כי ניתן לומר קריאת שמע בתוך תפילת ערבית ולצאת במצווה, ואין חובה לומר זאת ממש לפני שנרדם, תני, למדנו הקורא את שמע בבית הכנסת בשחרית יצא ידי חובתו, בערב לא יצא ידי חובתו. ושואל, מה הבדל בין הקורא בשחרית, ומה בין הקורא בערבית, ועונה ר' הונא בשם רב יוסף ומסביר מה טעם למה אמרו אדם צריך לקרות שמע בביתו בערב, בשביל להבריח את המזיקין, פחדו לילה, מילתיה דבריו אלה אמרה שאין לאמר דברים אחר אמת ויציב, ואחרי קריאת שמע יש להפסיק לדבר עד שיירדם, וגם מילתיה דר' שמואל בר נחמני אמר כן, ומספר ר' שמואל בר נחמני כד

וְפָשַׁע וְחִטָּאָה וְיָקָה לֹא יִקָּה פֶקֶד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים: וכתוב דברים כד (טז) לֹא יִמָּחוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יִמָּחוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחִטָּאוֹ יִמָּחוּ: ורמינן קראי אהדדי שאלנו פסוק על פסוק, ומשנינן וענו לנו, לא קשיא, הא השני, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא והראשון, כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, ועונה. אלא הכי קאמר ליה , כן צריך להסביר, צדיק וטוב לו , זה צדיק גמור, צדיק ורע לו, זה צדיק שאינו גמור. וכן, רשע וטוב לו זה, רשע שאינו גמור, רשע ורע לו - זה רשע גמור. חוזר לעניין שלוש בקשות משה ואומר ופליגא רבי יוסי חולק על דרבי מאיר, דאמר רבי מאיר, רק, שתיים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, שנאמר שמות לג' (יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבֵי עַל פְּנֵיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אָחֹז וְרַחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם: אף על פי שאינו הגון. " ורחמתי את אשר ארחם" אף על פי שאינו הגון. שם (כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יֵרְאוּ הָאָדָם וְחַי: תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: כשרציתי בסנה שמות ג' (ו) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתַּח מִפְּנֵי כִּי יֵרָא מִהֵבִיט אֶל הָאֱלֹהִים: לא רצית, עכשיו שאתה רוצה איני רוצה. ופליגא דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בשכר שלש זכה לשלש בשכר "וַיִּסְתַּח מִפְּנֵי כִּי יֵרָא זכה משה לקלסתר פנים קרן עור פניו, בשכר "כי ירא" זכה ל שם לד' (ל) וַיֵּרָא אֶהָרֶן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשְׁחַת קֶרֶן עוֹר פְּנֵיו, וְהָיָה קֶרֶן עוֹר פְּנֵיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֱלֹהִים: בשכר "מהביט" זכה ל במדבר יב' (ח) פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמְרָאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמַנַּת יְהוָה יִבִּיט וּמְדוּעַ לֹא יֵרָאֲתָם לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי בְּמִשְׁחָה: כתוב שמות לג' (כג) וְהִסְרֹתִי אֶת כַּפְּי וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מלמד, שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין: ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה, אפילו על תנאי, לא חזר בו, ושואל. מנא לך? ועונה, וזאת למדים ממה שרבינו, שנאמר דברים ט' (יד) הֲרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאִמְחָה אֶת שְׁמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי עֲצוּם וְרַב מְסֻמִּים: אף על גב דבעא משה רחמי עלה דמלתא, התפלל לביטול הגזירה ובטלה, אפילו הכי אוקמה קיימה הקב"ה בזרעיה. שנאמר דברי הימים א. כג. (טז) בְּנֵי מִשְׁחָה גְרָשׁוּם וְאַלְיַעֲזָר: (טז) בְּנֵי גְרָשׁוּם שְׁבוּאֵל הָרֵאשִׁי: (יז) וַיְהִי בְּנֵי אֶלְיַעֲזָר רַחֲבִיָּה הָרֵאשִׁי וְלֹא הָיָה לְאֶלְיַעֲזָר בָּנִים אַחֲרָיִם וּבְנֵי רַחֲבִיָּה רְבוּ לְמַעַלָּה: ותני רב יוסף למעלה מששים רבוא בני רחביה, וזאת אתיא נלמד גזרה שווה, רביה רביה כתיב הכא "רבו" למעלה וכתוב התם שמות א' (ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מֵאֵד וְתַפְלֵא הָאֲרָץ אֲתָם: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון, שנאמר בראשית טז' (ח) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמָה אֲדַע כִּי אֵינְךָ שֵׁנָה: אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנאמר דניאל ט' (יז) וְעַתָּה שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנּוּנָיו וְהָאֵר פְּנֵיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמַיִם לְמַעַן אֲדֹנָי: למענך מבעי ליה, היה צריך לכתוב למענך, וכתוב למען אדו', אלא למען אברהם שקראך אדון: ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מנין שאין מרצין לו מפיסיים לאדם בשעת כעסו, שנאמר שמות לג' (יד) וַיֹּאמֶר פְּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר בראשית כט' (לה) וַתִּתְּנֵם עוֹד וַתִּלְדְּ בֵּן וַתֹּאמֶר הִפְעַם אוֹדָה אֶת יְהוָה עַל כֵּן קִרְאתִי שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד

הוה נחית לעיבורה, ירד לבבל להודיע שעיבדו את החודש (לא היה בידם לוח שנה), הוה מקבל גבי היה מתאכסן אצל ר' יעקב גרוסה, והוה ר' זעירא מטמר ביני קופיאי, מסתתר אחרי הארונות (קופות) משמענא לשמוע היך הוה קרי שמע ושמע והוה קרי וחזר וקרי עד דהוא שקע מיניה גו שינתיה, קרא וקרא עד שנודם, ומאי טעמא, ולמה עשה כך?, ר' אחא ור' תחליפתא חמוי בשם ר' שמואל בר גחמן מסבירים: כתוב בתהילים ד', (ה) רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משפככם ודמו סלה: "אימרו קריאת שמע על המיטה ודומו, ושואל מילתיה דבריו של דר' יהושע בן לוי פליגא, חולקים על עצמם דר' יהושע בן לוי קרי מזמורים בתרה, דיבר בדברי תורה ואמר פרקי תהילים אחרי קריאת שמע, והא תני ולמדנו אין אומר דברים אחד אמת ויציב? ועונה פתר לה, ומסביר את הסתירה: ר' יהושע בן לוי דיבר, באמת ויציב של שחרית. דאמר ר' זעירא בשם ר' אבא בר ירמיה שלש תכיפות הן, בשלושה מקרים יש להצמיד את הביצוע לפעולה הקודמת, א' תכף לסמיכה על ראש הקורבן שחיטה, ב' תכף לנטילת ידים ברכה, ג' תכף לגאולה ברכת גאל ישראל תפילה. ומוכיח תכף לסמיכה שחיטה וזאת לומדים מפסוקים, ויקרא א' (ד) וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו: (ה) ושחט את בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אֲשֶׁר פָּתַח אֵהָל מוֹעֵד: תכף לנטילת ידים ברכה כתוב

מִלְּפָנֶיךָ: דברנו על לאה אשת יעקב ובניה וממשיך, "ראובן" אמר רבי אלעזר: אמרה לאה ראו מה בין בני, לכן חמי עשו, דאילו בן חמי אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה מרצון מכר בכורתו, דכתיב בראשית כה' (לג) ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב: חזו מה כתיב ביה, וראו מה כתוב בהמשך כו' (מא) וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי: וכתוב שם (לו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא אצלת לי ברכה: זה בין עשיו ליעקב, ואומרת לאה, ואילו בני, ראובן, אף על גב דעל כרחיה שקליה שלא לרצונו לקח יוסף לבכירותיה מניה דכתיב, דברי הימים א.ה' (א) ובני ראובן בכור יעקב כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן יעקב ואלא להתייחש לברכה: אפילו הכי לא אקנא ביה, דכתיב בראשית לו' (כא) וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפנו נפשו: עסקנו בשמות, "רות" מאי רות, מה השם רות אומר? אמר רבי יוחנן, שזכתה ויצא ממנה דוד, שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. ושואל מנא לן דשמא, השם של אדם גרים? ועונה, אמר רבי אליעזר דאמר קרא תהילים מו' (ט) לכו חזו מפעלות יהוה אשר שם שמות בארץ: אל תקרי שמות בפתח אלא שמות בצירה: ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, קשה תרבות רעה סכסוכי משפחה, בתוך ביתו של אדם, יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר תהילים ג' (א) מזמור לדוד בכרתי מפני אבשלום בנו: וכתוב בתריה (ב) יהוה מה רבו צרי רפים קמים עלי: ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב בפרק ב' (א) למה רגשו גוים ולאמים יקגו ריק: ואילו מה רבו צרי לא כתיב: "מזמור לדוד בכרחו מפני אבשלום בנו" ושואל, "מזמור לדוד", קינה לדוד מיבעי ליה היה צריך להגיד, אלא, אמר רבי שמעון בן אבשלום, משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא עליו שטר חוב, קודם שפרעו היה עצב, לאחר שפרעו שמת. אף כן דוד המלך כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא, שמואל ב.יב' (יא) פה אומר יהוה הנני מקים עליך רעה מביטך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת: היה עצב, אמר, שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס, חס-מרחם עלי, כיון דחזא דאבשלום הוא, שמת, משום הכי אמר "מזמור": ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר משלי כח' (ד) עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם: תניא נמי הכי, למדנו גם במקום אחר, רבי דוסתאי ברבי מתון אומר "מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה" שנאמר "עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך ילחש לך אדם לומר, והא כתיב תהילים לו' (א) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה: אל תתחר אל תתגרה, אמור לו, מי שלבו נוקפו, חושש לעצמו אומר כן, אלא "אל תתחר במרעים" להיות כמרעים, "אל תקנא בעשי עולה" להיות כעושי עולה. ואומר משלי כג' (ז) אל תקנא לבך בפתאים כי אם ביראת יהוה כל היום: ושואל איני והאמר רבי יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו, שנאמר תהילים י' (ה) יחילו דרכו בכל עת מרום משפטיך מנגדו ולא עוד, אלא שרואה בצריו שנאמר "כל צורריו יפח בהם" ועונה, לא קשיא הא במילי דידיה בדברים הנוגעים בו אל יתגרה, הא במילי דשמיא יתגרה ויתגרה, ואיבעית אימא דרך אחרת ניתן לומר, הא והא במילי דשמיא, ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו. הא ברשע שאין השעה משחקת לו, ואיבעית אימא, עוד דרך, הא והא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא, הא בצדיק גמור יכול להתגרות ברשעים, הא בצדיק שאינו גמור

בתהילים קלד' (ב) שָׁאוּ יָדְכֶם קָדֵשׁ וּבְרַכּוּ אֶת יְהוָה: תכף לגאולה תפילה, שכתוב בתהילים ימ' בפסוק האחרון (טו) יְהִי לְרִצּוֹן אֱמֶרִי פִי וְהִגִּינוּ לִבִּי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי: ומה כתיב בתריה, כתוב אחריו בראש פרק כ', (ב) יַעֲנֶךָ יְהוָה בְּיוֹם צָרָה יִשְׁגָּבְךָ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: א"ר יוסי בי ר' בון, כל מי שמקפיד שהוא תוכף סמיכה לשחיטה, אין פסול נוגע באותו קרבן, שומרים עליו מן השמים שהקרבן לא יפסל בדבר אחר, וכל מי שהוא תוכף לנטילת ידים ברכה אין השטן מקטרג באותה סעודה, ומוזנו ערב לו, וכל מי שהוא תוכף גאולה לתפילה אין השטן מקטרג ונשמר מחטא באותו היום. ומספר, א"ר זעירא אנא תכפית גאולה לתפילה קיימתי דברי חכמים וסמכתי גאל ישראל לתפילת העמידה, ובכל זאת, ואיתצדית באנגריא נתפסתי בהברחת מס, והיה עלי למובליא הדס לפלטין, לארמון לשחד את המוכס אמרו ליה, ר' רבו היא, נו דבר גדול? אית בני אינשי, יש אנשים הבין פריטין משלמים ממון ויש לזה תוצאות מחכים לראות, פלטין ורווח ניכר. א"ר אמי כל מי שאינו תוכף מצמיד לגאולה תפילה למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבא והרתיק ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג ושבותיים עוב, עוד הוא כך גם המלך הפליג התרחק: חוזר למשנה פיסקא חדשה: רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. אתיא, הולך- מוסבר בשיטת, דרבן גמליאל כרבי שמעון, דתני, שהרי למדנו בשם ר' שמעון פעמים קיימת

אל יתגרה, דאמר רב הונא מאי דכתיב חבקוק א' (יג) מְהוֹר עֵינַיִם מִרְאוֹת רַע וְהִבִּיט אֶל עַמְּלָל לֹא תוֹכֵל לָמָּה תִבְיֵט בּוֹגְדִים תִּחְרִישׁ בְּבַלְעַר רְשָׁע צְדִיק מִמֶּנּוּ: ושואל וכי רשע בולע צדיק? והא כתיב תהילים לו' (נג) יְהוָה לֹא יַעֲזֹבֵנו בְּיָדוֹ וְלֹא יִרְשָׁעֵנוּ בְּהַשְׁפָּטוֹ: וכתוב משלי יב' (כא) לֹא יֵאָנֶה לְצַדִּיק כָּל אֶגֶן וְרָשָׁעִים מְלֹאוֹ רַע: ועונה, אלא צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע, ואיבעית אימא שעה משחקת לו שאני, זה משהו אחר, ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר שמואל ב. ז' (י) וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וְנִשְׁעַתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגֹז עוֹד וְלֹא יִסְיִפוּ בְּנֵי עוֹלָה לְעַנּוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר פָּרְאֲשׁוּנָה: רב הונא רמי כתיב "לענותו" וכתוב בדברי הימים א. יז' (ט) וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׁעַתִּיהוּ וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגֹז עוֹד וְלֹא יִסְיִפוּ בְּנֵי עוֹלָה לְבַלּוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר בְּרָאֲשׁוּנָה:,, ויש צורך להסביר את ההבדל ומסביר, בתחלה לענותו, ולבסוף לכלותו: ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, גדולה שמושה של תורה, התלוות ללומדי תורה, יותר מלמודה שנאמר מלכים ב.ג' (יא) וַיֵּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הֲאִין פֶּה נִבְיָא לַיהוָה וְנִדְרָשָׁה אֶת יְהוָה מֵאוֹתוֹ וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדֵי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּאמֶר פֶּה אֲלִישָׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצַק מַיִם עַל יָדַי אֲלֵיהֶם: למד לא נאמר אלא "יצק" מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: ומספר, אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן מאי טעמא, מדוע לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי לתפילה, אמר ליה, לא יכילנא, אמר ליה לכנפי למר הנאסוף לך עשרה וליצלי, אמר ליה, טריחא לי מלתא. ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא ואולי נבקש משליח הצבור, בעידנא דמצלי צבורא בשעת התפילה, ליתי ולודעיה למר להודיע לך?, אמר ליה ענה לו מאי כולי האי מה העניין? אמר ליה דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב תהילים סט' (יד) וְאֲנִי תִפְלַתִי לָךְ יְהוָה עַת רִצּוֹן אֱלֹהִים בְּרַב חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי בְּאַחַת יְשׁוּעָךָ: אימתי עת רצון, מתי שעת רצון שהתפילה מתקבלת? בשעה שהצבור מתפללין. רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא, לומד זאת ממקום אחר, ישעיה מט' (ח) פֶּה אָמַר יְהוָה בְּעַת רִצּוֹן עֲנִיתִיךָ וּבַיּוֹם יְשׁוּעָה עוֹרִיתִיךָ וְאַתָּה לְבָרִית עִם לְהִקִּים אָרַץ לְהַנְחִיל וְנַחֲלוֹת שְׁמֹמֹת: רבי אחא ברבי חנינא אמר מהכא איוב לו' (ה) הֵן אֵל כְּפִיר וְלֹא יִמָּאֵס כְּפִיר כַּח לֵב: וכתוב תהילים נה' (יט) פֶּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְרָב לִי פִי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדַי: תניא נמי הכי, רבי נתן אומר, מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר "הן אל כביר ולא ימאס" וכתוב "פדה בשלום נפשי מקרב לי" וגו'... אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני. לעם ישראל מבין אומות העולם. אמר ריש לקיש "כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו, ואינו נכנס שם להתפלל, נקרא שכן רע." שנאמר ירמיה יב' (יד) פֶּה אָמַר יְהוָה עַל כָּל שְׂכֵנֵי הָרְעִים הַנִּגְעִים בְּנַחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל הַנְּבִי נֹתָשָׁם מֵעַל אֲדָמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתוֹשׁ מִתּוֹכָם: ולא עוד ויותר מכך, אלא שגורם גלות לו ולבניו. שנאמר "הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם". אמרו ליה לרבי יוחנן, איכא סבי, זקן מאריך ימים בכבל, תמה אני ואמר דברים יא' (כא) לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי כְּנִיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם פְּיַמִּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: כתיב, ועונה כיון דאמרי ליה שבבל, מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, משקמים ומעריבים לבתי כנסיות, אמר, עכשיו אני יודע היינו דאהני להו, זה מאריך ימיהם, כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה, קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חיי ותאריכו ימים, אמר רבי אחא ברבי חנינא מאי קרא משלי ח' (לד) אֲשֶׁרִי אָדָם שִׁמְעַע לִי לְשָׁקוֹד עַל דְּלִתוֹתַי יוֹם יוֹם לְשֹׁמֵר מְזוֹזוֹת פֶּתְחָי: וכתוב בתריה (לה) כִּי מִצָּאֵי מִצָּאֵי {מְצָא} חַיִּים וַיִּפֶק

אפשרות שאדם קורא את שמע אחת לפני עמוד השחר, ואחת מיד לאחר עמוד השחר, ונמצא יוצא ידי חובתו של יום ושל לילה, וראינו שגם אם קרא מעט לפני עמוד השחר יצא, ושואל, הא רבן גמליאל כרבי שמעון בערבית ברור לנו, אבל אף בשחרית כן? או יהא בה בשחרית כ"י כמו דאמר ר' זעירא, ועונה תנאי אחוי דרב חייא בר אשיא ודרב אבא בר חנה הקורא עם הכוהנים אנשי משמר שיום עבודתם בבית המקדש היום לא יצא כי משכימין היו, כי זה מוקדם מדי והזמן הנכון עם נץ החמה והשאלה נשאה פתוחה. פיסקא, חוזר לעניין הקודם "מעשה שבאו בניו וכו'". ושואל, ורבן גמליאל פליג חולק על רבנין, וגם, ועבד עובדא כוותיה, מורה הלכה כדעתו הוא? והא רבי מאיר מצאנו במקום אחר, פליג חולק על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה ולהלכה נוהג כדעת חכמים, וגם והא רבי עקיבא פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה? והן אשכחנן ואכן מצאנו, דרבי מאיר פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה דתני סכין אלוונתית, מורחים תחבושת ספוגה נוזלים לחולה בשבת. אימתי בזמן שטרפו שהכין התערובת ביין ושמן מערב שבת, אבל אם לא טרפו לא הכין מערב שבת אסור. תני, ועל זה למדנו, אמר ר' שמעון בן אלעזר מתיר היה רבי מאיר לטרוף יין ושמן ולסוך לחולה בשבת, ומספר, וכבר חלה ר' מאיר בעצמו, ובקשנו לעשות לו כן- והתערובת לא הייתה מוכנה, ולא הניח לנו, ואמרנו לו, רבי דברייך מבטל בחייך, איך אתה

רצון מיהוה: אמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת ושואל וכי אפשר, שני פתחים סלקא דעתך?, ועונה אלא אימא, אמור: יכנס פנימה שיעור שני פתחים, ואל יעמוד בפתח ואחר כך יתפלל: כתוב תהילים לב' (ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו: אמר רבי חנינא "לעת מצא" זו אשה. שנאמר משלי יח' (כב) מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיהוה: במערבאבארץ ישראל, כי נסיב אינש אתתא, כאשר נשא גבר אישה, אמרי ליה הכי "מצא" או "מוצא"? "מצא" דכתיב "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' או "מוצא" דכתיב קהלת ז' (כו) ומוצא אני מר ממנות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה טוב לפני האלהים: ימלט ממנה וחוטא ילכד בה: רבי נתן אומר "לעת מצא" זו תורה שנאמר משלי ח' "כי מוצאי מצא חיים וגו'". רב נחמן בר יצחק אמר "לעת מצא" זו מיתה שנאמר תהילים סה' (כא) האל לנו אל למונשעות וליהוה אדני למנות תצאות: תניא נמי הכי "תשע מאות ושלושה מיני מיתה" נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות "תוצאות" גימטריא הכי הוון, מוות, קשה שבכלן אסכרא, לעומת זה ניחא המיתה הנוחה-והקלה ביותר, שבכלן נשיקה מוות בנשיקה, ומסביר אסכרא דמיא כחזירא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא, כעקירת קוק מצמר סבון, ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט כזרם חוק הפוגע בסכר, מות נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלכא הוצאת שערה מחלב. רבי יוחנן אמר "לעת מצא" זו קבורה, אמר רבי חנינא מאי קרא איוב ג' (כב) השמים אליו גיל ישישו פי ימצאו קבר: אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי יתפלל, אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא השלכת רגב עפר אחרון, מר זוטרא אמר "לעת מצא" זה בית הכסא, שיהי סמוך לביתו, אמרי "במערבא", הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו, חשוב מכולם. אמר ליה רבא, לרפרם בר פפא, לימא לן מר מהני מילי מעלייתא מהדברים המעולים, דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא, אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתיב תהילים פו' (ב) אהב יהוה שערי ציון מפל משקנות יעקב: אוהב ה' שערים" המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". ואמר אבבי מריש בתחילה, הוה גריסנא בגו ביתא, למדתי בבית, ומצלינא בבי כנישתא והתפללתי בבית כנסת, עכשיו כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" לא הוה מצלינא, התפללתי אלא היכא דגריסנא, במקום שלמדתי תורה. ומספר, רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא שנים עשר בתי כנסיות בטבריא, לא מצלו התפללו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי במקום שלמדו, ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהגה מיגיעו, מעבודת כפיים, יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב תהילים קיב' (א) הללויה אשרי איש ירא את יהוה במצותיו חפץ מאד: ואילו גבי נהגה מיגיעו כתיב שם קכח' (ב) יגיע פפיה פי תאכל אשריה וטוב לך: אשריך בעולם הזה - וטוב לך לעולם הבא. ולגבי ירא שמים "וטוב לך" לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים היה בחיים, לא נשא שלמה המלך, את בת פרעה. ושואל, והתניא אל ידור במקום שגור רבו. ועונה, לא קשיא הא דכייף ליה, אם הוא נכפף ומציית, יגור, הא דלא כייף ליה, אל יגור... אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר רבי אמי, מאי דכתיב ישעיה א' (כח) ושבר פשעים וחסאים יחדו ועזבי יהוה יכלו: זה המניח

מסתכן וסותר מה שלימדת, ואמר לן וענה לנו אף על פי שאני מיקל מתיר לאחרים מחמיר אני על עצמי וזאת מפני דהא פליגי שחולקים עלי חברי. והן אשכחנן וגם מצאנו דרבי עקיבה פליג חולק על רבנין, ולא עבד עובדא כוותיה ולא הורה למעשה כדעתו, כיי דתנינן תמן, כמו שלמדנו שם השדרה ו או הגולגולת מב' משני חלקי מתים, או רביעית דם מב' מצורף משני מתים, או רובע עצמות מב' משני שלדי מתים. או אבר מן המת מב' מצורף משני מתים. או אבר מן החי מב' משני אנשים ר' עקיבה מטמא, למרות שלכל חלקה בפני עצמה אין את המידה המספקת כדי לטמא באהל המת, ורק על ידי צרוף משני גופות מתים הם משלימים את השיעור-מידה, בכל זאת ר' עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין. תני מעשה שהיה בימי המדד, שהביאו קופה מליאה עצמות לשם הספד וקבורה מכפר טבי והניחיה באויר בית הכנסת בלוד, ונכנס תודרוס הרופא ונכנסו כל הרופאים עמו, אמר תודרוס הרופא אין כאן שדרה ממת אחד, ולא גולגולת ממת אחד, אמרו הנוכחים הואיל ויש כאן מטהרין, חכמים כי אלה חלקי גופות ממתים שונים ואין שיעור לטמא, ויש כאן מטמאין, ר' עקיבא הסובר כי מצרפים חלקי גופות, נעמוד על המניין נעשה הצבעה ונראה מה דעת הרוב, התחילו מרבי עקיבה, וטיהר! אמרו לו הואיל והיית מטמא, לימדתנו בעבר שטמא ועכשיו וטיהרת, הרי זה טהור. והן אשכחנן כמו כן מצאנו, דר' שמעון פליג על רבנין ולא עבד עובדא כוותיה,

ספר תורה פתוח ויוצא מבית המדרש, רבי אבהו נפיק, יצא בהפסקות, בין גברא לגברא כאשר ספר התורה סגור, ושואל בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא כאשר המתרגם מתרגם לארמית מהו, האם מותר לצאת מבית הכנסת? ועונה בתיקו. ומספר רב ששת מהדר אפיה, פנה לצדדין, וגריס, והמשיך את לימודו, אמר: אנן בדידן, אנחנו בשלנו בלימוד, ואינהו בדידהו, והם בתפילתם; אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי, לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום, בכל שבוע יקרא ויפרש את פרשת השבוע, ואפילו עטרות ודיבון, מילים שאין להם תרגום, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור, מאריכין לו ימיו ושנותיו. רב ביבי בר אבבי סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא, להשלים את כל מה שהחסיד, במעלי יומא דכפורי, בערב יום כפור, תנא ליה חייא בר רב מדפתי, כתיב ויקרא כג' (לב) שֶׁבַת שֶׁבַתוֹן הוּא לָכֶם וְעֵינֵיכֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב מְעָרֵב עַד עָרֵב תִּשְׁבְּתוּ וְשִׁבְתוּ שֶׁבַתְכֶם: ושואל, וכי בתשעה מתעניין? והלא בעשרה מתענין, אלא לומר לך "כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי" צריך לאכול ואין פנאי להשלים, סבר לאקדומינהו, את קריאת פרשיותיו, אמר ליה ההוא סבא, תנינא "ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר" כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה, לבניו אשלימו פרשיותייכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום, בכל שבוע ושבוע, ועוד דברים נוספים לימדם הזקן, והזהרו בורידין, בשחיטת הורידים והוצאת הדם של העופות כדן, כרבי יהודה, דתנן רבי יהודה, אומר, עד שישחוט את הורידין. ועוד, והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, מחמת זיקנה, דאמרינן, ודומה הדבר, לוחות ושברי לוחות מונחות בארון, ארון הברית שהיה במקדש, וכך גם הזקן דומה ללוחות שבורים ואין לזלזל בו. אמר להו רבא לבניה, כשאתם חותכין בשר אל תחתכו על גב היד! איכא דאמרי משום סכנה, ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה. ואל תשבו על מטת ארמית, ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין, ומסביב משמעות האימרה, ואל תשבו על מטת ארמית איכא דאמרי, לא תגנו, תשנו בלא קריאת שמע, כמו גויים ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא, שלא תתחתנו עם גיורת, ואיכא דאמרי, ארמית ממש, ומשום מעשה דרב פפא, דרב פפא אזל, הלך לגבי ארמית לנבות חוב הוציאה לו מטה, כסא אמרה לו שב, אמר לה איני יושב, עד שתגביהי את המטה, הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת, ורצתה להעליל עליו, מכאן אמרו חכמים, "אסור לישב על מטת ארמית". ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין, וזאת מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי "אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין" אמר אבבי, ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא, אבל איכא פתחא אחרינא לית לן בה, ולא יחשד שאינו מתפלל, ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא, בית כנסת אחר, אבל איכא בי כנישתא אחרינא לית לן בה. ולא אמרן אלא דלא דרי טונא, נושא משא, ולא רהיט, ואינו רץ וממהר, ולא מנח תפילין אבל איכא חד מהנך, אחד מהסיבות הנזכרות, לית לן בה, אין הדברים אמורים;... תניא אמר רבי עקיבא בשלשה דברים אוהב אני את המדיים א' כשחותכין את הבשר אין חותכין אלא על גבי השולחן ב' כשנושקין אין נושקין אלא על גב היד ג' וכשיועצין אין יועצין אלא בשדה. אמר רב אדא בר אהבה מאי קראה נלמד זאת מבראשית לא' (ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל צֹאנוֹ: תניא אמר רבן גמליאל בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים א' הן צנועין באכילתן ב' וצנועין בבית הכסא ג' וצנועין בדבר אחר: והיות שדברנו בפרסיים, כתוב ישעיה יג' (ג) אֲנִי צְוִינִי

וגם ר' שמעון לא עשה מעשה כשיטתו, כיי דתנינן תמן כמו שלמדנו במשנה "בשביעית", רבי שמעון אומר כל הספחין, גידולי שדה הגדלים מעצמם, מותרין, חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות שדה, שזורעים אותם גם בנינות ליד הבית, וחכמים אומרים כל הספחין אסורין. ר' שמעון בן יוחי עבד עובדא, והיה מקרה בשמיטתא, חמא ראה רבי שמעון, אחד מלקט ספיחי שביעית אמר ליה לו, ולית אסור ולא ספיחין אינו?, והרי שנת שמיטה השנה, ויש איסור ספיחים, אמרו ליה, אמרו לו התלמידים, ולא אתה הוא שאתה מתיר, אמר ליה להם ואין חבירי חולקין עלי, וקרי עלוי את הפסוק (קהלת י') (ח) חִפְר גּוֹמֵץ בּוּ יְפוּל וּפְרִץ גֵּדֵר יִשְׁכְּנוּ נְחֹשׁ: וכן הות ליה, וכך היה, מכל מקום ראינו שלושה מגדולי התנאים שלמרות שהייתה להם דעה מוצקת קבלו דעת הרוב, ושואל ורבן גמליאל לא נהג כך, פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה ופסק, ועונה, שנייא הכא הדבר הזה שונה, שהיא לשינון, אמנם מצוות קריאת שמע בזמנו לא היה כאן אבל מצוות לימוד תורה היה ולכן הורה לבניו לקרוא, ושואל אם כך, מעתה אף משיעלה עמו השחר יקראו, אם מדובר על דברי תורה ולא על קריאת שמע מה הגבלה של זמן עלות השחר, ואית דבעי מימר וכן יש מתרצים, תמן, שם בשלושת המקרים בהם ראינו כי תנאים חשובים קבלו דעת הרוב, היו יכולין לקיים דברי חכמים, ברם הכא, אבל כאן, כבר עבר חצות ולא היו יכולין לקיים דברי חכמים, אמר לון לכן אמר לבניו, עובדין עובדא

לְמַקְדָּשֵׁי גַם קְרֵאתֵי גְבוּרֵי לְאִפֵּי עַלְיָי וְאַתֵּי: תני רב יוסף, אלו הפרסיים המקודשין ומזומנין לגיהנם: חוזרים למשנה: רבן גמליאל אומר, מצוות קריאת שמע בערב עד שיעלה עמוד השחר, וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל. תניא רבי שמעון בן יוחי אומר פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה, אחת - קודם שיעלה עמוד השחר, ואחת - לאחר שיעלה עמוד השחר, ויוצא בהן ידי חובתו אחת, השניה של יום ואחת, והראשונה של לילה. : ושואל הא גופא קשיא, דבריך סותרים, אמרת פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה. אלמא, נשמע לאחר שיעלה עמוד השחר ליליא הוא, והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא, נשמע מדברין, יממא הוא? ועונה, לא, לעולם ליליא הוא והא דקרי ליה יום, ולכן אומר יום, דאיכא אינשי דקיימי, שכבר קמים, בההיא שעתא. אמר רב אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחי. איכא דמתני להא דרב אחא בר חנינא אהא בגרסא שונה, דתניא, רבי שמעון בן יוחי אומר משום רבי עקיבא "פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה, ואחת לאחר הנץ החמה, ויוצא בהן ידי חובתו, אחת של יום ואחת של לילה", ושואל, הא גופא קשיא, אמרת פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום, אלמא משמע קודם הנץ החמה יממא הוא, והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא ליליא הוא?, ועונה, לא, לעולם יממא הוא, והאי דקרו ליה ליליא דאיכא אינשי דגנו, שהולכים לישון, בההיא שעתא.. אמר רבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא. אמר רבי זירא ובלבד שלא יאמר השכיבנו, בשעות ספק אלו. כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי לאו בפירוש איתמר, נאמר אלא מכללא איתמר, נשמע מדבריו, ומסביר ומספר, דההוא זוגא דרבנן בחורי ישיבה צעירים דאשתכור בהלולא דבריה נשתכרו בחתונת בנו של דרבי יהושע בן לוי, אתו לקמיה דרבי יהושע בן לוי ושאלו האם לקרא עכשיו באיחור את שמע, אמר להם כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק... במשנה, מעשה שבאו בניו וכו': ושואל, ועד השתא לא שמיע להו הא דרבן גמליאל? לא ידעו מה שיטת אביהם?, ועונה הכי קאמרי ליה, אנו יודעים שרבנן פליגי עילוון ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דלמא, אולי רבנן כוותך, כמותך סבירא להו והאי דקאמרי עד חצות. כדי להרחיק אדם מן העבירה, אמר להו וענה להם, רבנן כוותי סבירא להו, וחיבין אתם לקרא, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה... במשנה ולא זו בלבד אמרו אלא וכו': ושואל ורבן גמליאל מי קאמר עד חצות? דקתני ולא זו בלבד אמרו, ועונה, הכי קאמר להו רבן גמליאל לבניה, אפילו לרבנן דקאמרי עד חצות, האמת, מצותה עד שיעלה עמוד השחר, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה: במשנה הקטר חלבים וכו': ושואל ואילו אכילת פסחים לא קתני, לא מוזכר במשנה, ורמינהי ואשל אותך ממקום אחר, למדנו, קריאת שמע ערבית, והלל בלילי פסחים, ואכילת קרבן פסח, מצותן עד שיעלה עמוד השחר, ושואל - עד חצות?, במצוטט- עד עמוד השחר, ועונה אמר רב יוסף לא קשיא, הא - המשנה רבי אלעזר בן עזריה, הא - המצוטט, רבי עקיבא, דתניא ומוכיא, כתוב שמות יב' (ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מִדְּוָיִם יֵאָכְלוּ: רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן "בלילה הזה" ונאמר להלן (שס"ב) וְעִבְרְתִי בְּאָרְץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאָרְץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֲלֵהֵי מִצְרַיִם אֲעֹשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: מה להלן, בפסוק יב עד חצות אף כאן

כוותיה עשו כהורתי-שיטתי:
במשנה פיסקא "ולא זו בלבד
וכו" הקטר חלבים ואיברים
ואכילת פסחים מצותן עד
שיעלה עמוד השחר. אנן תנינן,
אנחנו גורסים גם אכילת
פסחים, אית דלא תני, ויש
שאינן גורסים, אכילת פסחים.
ושואל מאן תנא, מי הגורסים
במשנה אכילת פסחים – רבנן,
ומאן דלא תנא, ומי לא לומד,
אכילת פסחים, ר' אליעזר.
ומאי טעמא, ולמה?, דרבי
אליעזר לומד: נאמר כאן
שמות יב'ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּעֶזַר
בְּלֵילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל
מִדְּבָרִים יֵאָכְלוּ: ונאמר להלן
פסוק (כט) וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה
וַיְהִי הַפֶּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֻעָה הַיֵּשֵׁב עַל
כֶּסֶא עַד בְּכוֹר הַשָּׂבִי אֲשֶׁר
בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמְתָּה
מה לילה שנאמר להלן, בפסוק
כט חצות אף כאן בפסוק ח'
חצות. אמר רבי חונה ולית כן,
לא ניתן לגרוס, אכילת פסחים
אפילו כרבנן, לשיטת, דתנינן,
כי למדנו בפסחים, הפסח אחר
חצות מטמא את הידים: למדנו
במשנה, פיסקא חדשה "כל
הנאכלין ליום אחד" כגון
קדשים קלים, ואם כן למה
אמרו חכמים וכו', ומסביר: אם
את הוא אומר, אם תתיר לו,
עד שיעלה עמוד השחר הוא
סבור יטעה ויחשוב שלא עלה
עמוד השחר, והתוצאה תהי,
נמצא אוכל ומתחייב, אבל
מתוך שאתה אומר לו עד חצות
אפ' הוא אוכל אחר חצות אינו
מתחייב באיסור תורה :

בפסוק ח עד חצות. אמר ליה רבי עקיבא והלא כבר נאמר פסוק (יא) וְכָכָה
תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים וְעַלְיֵכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ
בְּחִפְזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה: ובחפזון משמעו, עד שעת חפזון, וזה חצות, אם כן
מה תלמוד לומר בלילה, יכול יהא נאכל כקדשים ביום, ככל הקרבנות
הנאכלים ביום ולינה, תלמוד לומר "בלילה" בלילה הוא נאכל ולא ביום.
ושואל בשלמא, מובן לרבי אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה אצטריך
למכתב ליה "הזה", אלא לרבי עקיבא האי "הזה" מאי עביד ליה? ועונה,
למעוטי לילה אחר הוא דאתא, ומסביר סלקא דעתך אמינא, היה מקום
לחשוב, הואיל ופסח קדשים קלים, ושלמים קדשים קלים, ניתן להם דין
שווה, מה שלמים נאכלין לשני ימים וליילה אחד, אף פסח נאכל, יאכל, שתי
לילות במקום שני ימים, ויהא נאכל לשני לילות, קא משמע לן, לכן כתוב,
"בלילה הזה". בלילה הזה הוא נאכל, ואינו נאכל בלילה אחר. ושואל ורבי
אלעזר בן עזריה, למה לא יאכל שני לילות? ועונה, נפקא לומד מפסוק (י)
וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְהִנְחֵר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: ורבי עקיבא
למה לא לומד משם? ועונה אי מהתם הוה אמינא, הייתי אומר, מאי בקר,
בקר שני, טו בניסן, ושואל ורבי אלעזר? ועונה, אמר לך כל בקר, בקר ראשון
הוא. והני תנאי, מתאימים, כהני תנאי דתניא, כתוב דברים טז'ו) כִּי אִם אֶל
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְּנֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרְבֹ כְּבוֹא
הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: רבי אליעזר אומר בערב אתה זובח, שוחט וזורק
את הדם, וכבוא השמש, עד חצות, אתה אוכל, ומועד צאתך ממצרים, בבוקר,
אתה שורף. רבי יהושע אומר בערב אתה זובח, כבוא השמש, בלילה, אתה
אוכל, ועד מתי אתה אוכל והולך, עד מועד צאתך ממצרים. אמר רבי אבא,
הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב, בלילה ' שנאמר
דברים טז' (א) שְׂמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ
הָאָבִיב הוֹצִיאָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרָיִם לְיָלָה: וכשיצאו לא יצאו אלא ביום
שנאמר במדבר לג'ג) וַיִּסְעוּ מִרְעַמְסֵס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּחְרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד רְמָה לְעֵינַי פֶּל מִצְרָיִם: על
מה נחלקו על שעת "חפזון" רבי אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון
דמצרים, שהפצירו בהם המצריים למהר לצאת, ורבי עקיבא סבר, מאי
"חפזון" חפזון דישאל, שישאל מיהרו לצאת, וזה היה בבוקר, תניא נמי
הכי " הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה" וכי בלילה יצאו? והלא לא יצאו אלא
ביום, "שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה" אלא מלמד
שהתחילה להם גאולה מבערב, וזה מוסכם על כולם, שמות יא'ב) דְּבַר נָא
בְּאֲזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלוּ אֵיךְ מֵאֵת רַעְיוֹ וְאֵשׁה מֵאֵת רַעְיוֹתָה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:
אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא
למשה, בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם, שאלו ממצרים
כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק, אברהם אבינו, בראשית טז' יג)
וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: (יד) וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכָּשׁ
גָּדוֹל: קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם. אמרו לו,
ישאל, למשה, ולואי שנצא בעצמנו. משל למה הדבר דומה לאדם שהיה
חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם, מוציאין אותך למחר מבית
האסורין, ונותנין לך ממון הרבה. ואומר להם, אותו אסיר, בבקשה מכם
הוציאוני היום. ואיני מבקש כלום: שמות יב' (לו) וַיְהִי וַתֵּן אֶת חֹן הָעָם
בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם: אמר רבי אמי מלמד שהשאלום
בעל כרחם..איכא דאמרי, יש מסבירים, בעל כרחם דמצרים, ואיכא דאמרי

ויש מסבירים, בעל כרחם דישראל. מאן דאמר בעל כרחם דמצרים, דכתיב תהילים סח' (ניג) מלכי צבאות ידון ידון ונתן בית תחלק שלל: מאן דאמר בעל כרחם דישראל משום משוי, משא השלל הכביד עליהם בצאתם ממצרים... כתוב שמות יב' (לו) ויהיה נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים: אמר רבי אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן, וריש לקיש אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים (פירושים לוינצלו)... שם ג' (יד) ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר פה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם: אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור להם לישראל, אני הייתי עמכם בשעבוד זה, ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכות, אמר לפניו רבונו של עולם "דיה לצרה בשעתה" אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אמור להם "אהיה שלחני אליכם"... כתוב מלכים א. יח' (לו) ענני יהוה ענני וידעו העם הזה כי אתה יהוה האלהים ואתה הסבת את לבם אחריני: אמר רבי אבהו למה אמר אליהו ענני שתי פעמים? מלמד שאמר אליהו לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, ענני שתדך אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח, וענני שתסיח דעתם תפנה דעתם, לאמת, כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם, שנאמר "ואתה הסבת את לבם אחורית".

משנה ב' הלכה ב'

(ב) מאימתי קורין את שמע בשחרית. משפיר, מוקדם בבוקר, אדם, בין תכלת ללכן. רבי אליעזר א' (ו)מר, בין תכלת, צבע השמים, לכתת {ן} י, צבע השדות הירוקים, (וגומרה), סוף זמן קריאת שמע, עד הגנץ החמה, זריחת השמש. רבי יהושע אומר, עד שלש שעות, ומסביר, שכן דרוך בני מלכים לעמוד בשלש שעות. וכתוב "בקומך", הקורא מ'י' פ'א)ן ואילך לא הפסיד, יכול לברך גם את הברכות, וגם, פאדם [שהוא] ה'קורא בתורה:

בבלי ברכות ט:

גמרא, שואל מאי מה פירוש "בין תכלת ללבן" אילימא, תאמר בין גבבא דעמרא חיורא, גוי צמר לבנים, לגבבא דעמרא דתכלתא לגוי צמר כחולים, הא בליליא נמי מידע ידעי, את זה אפשר לזהות גם בלילה? ועונה, אלא בין תכלת שבציצית שבה ללבן שבה שבציצית. תניא רבי מאיר אומר זמן ק"ש, משיכיר בין זאב לכלב, רבי עקיבא אומר בין חמור לערוד חמור בר, ואחרים אומרים משיראה את חברו רחוק ממנו ארבע אמות ויכירנו. אמר רב הונא הלכה כאחרים. אמר אביי לתפילין זמן הנחה, כאחרים, לקריאת שמע כותיקין, מעט יותר מאוחר, כחרדים למצוות דאמר רבי יוחנן ותיקין ירא חטא, היו גומרין אותה את ק"ש עם הגנץ החמה. תניא נמי הכי ותיקין היו גומרין אותה עם הגנץ החמה כדי שיסמוך, ברכת גאולה- לתפלה, ונמצא מתפלל תפילת העמידה ביום. אמר רבי זירא מאי קראה נלמד מפסוק "תהילים עב' (ה) יראוה עם שמש ולפני ירח דור דורים: העיד רבי יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים "כל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק כל היום כולו" ושואל אמר רבי זירא איני זה לא כך, והא אנא סמכי ואיתזקי הצמדתי ברכת גאל ישראל, לתפילה ובכל זאת ניזוקתי, ושואל אמר ליה במאי איתזקת, במה ניזוקת? ועונה דאמטיית אסא לבי מלכא, שהיה עליך להביא בשמים לבית הנוסך, ודוחה התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא, וזה אינו נוק - זכית לראות את פני הנוסך, דאמר רבי יוחנן "לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד, אלא אפילו לקראת מלכי עובדי כוכבים, שאם יזכה לימות המשיח, יבחין בין מלכי ישראל בגדולתם, למלכי עובדי כוכבים באפסותם. אמר ליה רבי אלעא לעולא, כי עיילת להתם, כאשר חגיע לארץ ישראל, שאיל בשלמא דרב ברונא אחי, במעמד כל החבורה, דאדם גדול הוא, ושמח במצות. ומספר, זימנא חדא פעם אחת, סמך גאולה לתפלה, ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה

ירושלמי ברכות

גמ' כיני כך עליך ללמוד המשנה, מתני בין תכלת שבה בציצית, ללבן שבה, ומה טעמון דרבנן, והסיבה של חכמים האומרים "שיכיר ביו תכלת ללבן שכתוב במדבר טו' (לט) והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: ומפרש, מן הסמוך לו. ומ"ט דרבי אליעזר "וראיתם אותו" ומפרש כדי שיהא ניכר בין הצבועים. בין תכלת לכתת. תני בשם ר"מ וראיתם אותה אין לא כתיב כאן אלא וראיתם אותו כתוב מגיד מלמד שכל המקיים מצות ציצית, כאילו מקבל פני שכינה" מגיד ומסביר איך אומר שהתכלת דומה לים, והים דומה לעשבים, ועשבים דומין לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד, והכסא כבוד דומה

לספיר, דכתיב יחזקאל י' (א)
וְאַרְאֶה וְהִנֵּה אֶל הַרְקִיעַ אֲשֶׁר
עַל רֹאשׁ הַקְּרָבִים כְּאֶבֶן סַפִּיר
כְּמַרְאֵה דָמוֹת פָּסָא וְנֹאֶה
עֲלֵיהֶם: אחרים אומרים, זמן
קריאת שמע "וראתם אותו"
- כדי שיהא אדם רחוק מחבירו
ארבע אמות ומכירו. רב חסדא
אמר כהדא דאחרים מסביר
ומרחיב, מה אנן קיימין איך
מדובר?, אם ברגיל אצלו
אפילו רחוק כמה הרבה, חכים
ליה הוא מכיר אותו, ואם
בשאינו רגיל אפילו קרוב ליה
לא חכים ליה, אינו מכירו.
אלא כי אנן קיימין מדובר,
באדם כזה ברגיל ושאינו רגיל
"כהוא דאזיל ליה לאכסניא
ואתא לקיצין כתייר הבא לבית
מלון קבוע מדי קיץ, אית תניי
תני יש האומרים שזמן ק"ש
משיכיר, בין זאב לכלב או בין
חמור לערוד, חמור-בר ואית
תניי תני ויש האומרים שהזמן,
כדי שיהא רחוק מחבירו ארבע
אמות ומכירו. הוא בעי מימר
ועוד רצה לומר, מן דאמר בין
זאב לכלב, בין חמור לערוד,
כמן דאמר בין תכלת לכרתון.
שניהם מדברים בשעה קצת
יותר מאוחרת, ומאן דאמר כדי
שיהא אדם רחוק מחבירו
ארבע אמות ומכירו. כמאן
דאמר בין תכלת ללבן מעט
יותר מוקדם, אבל אמרו
מצותה עם הנץ החמה, כדי
שיסמוך, יצמיד ברכת, גאולה
לתפילה לתפילת העמידה
ונמצא מתפלל שמונה עשרה
ביום. אמר רבי זעירא ואנא
אמרית טעמא הדבר ולמד מן
מה שכתוב שבציצית: אמר
מר עוקבא הוותיקין זהירים
במצוות, היו משכימים וקוין
אותה כדי שיסמכו לה תפילתן
עם הנץ החמה.. תני אמר רבי

יומא, ולא חדל מלשמח כל היום, ושואל, היכי מצי סמיך איך אפשר
להצמיד "גאל ישראל" לתפילה? והא אמר רבי יוחנן בתחלה התפילה הוא
אומר תהילים נא' (יז) אֲדַנִּי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ: ולבסוף הוא אומר
שם יט' (טו) יְהִי לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לְפִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי, ואם כך
יש הפסק בין גאל ישראל לתפילה?, ועונה אמר רבי אלעזר תהא הדבר
אפשרי בתפלה של ערבית, וממשיך לשאול, קשה עוד יותר והא אמר רבי
יוחנן "איזהו בן העולם הבא זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית"
ועונה אלא אמר רבי אלעזר תהא אולי בתפילת מנחה, שאין ברכות לפני
בתפלת המנחה.. רב אשי אמר אפילו תימא אכולהו אפשר לאמר דברי ר'
יוחנן על כל התפילות, וכיון דקבעוה רבנן בתפלה, כתפלה אריכתא דמיא,
כחלק בלתי נפרד מן התפילה, ואין זה נחשב להפסק, דאי לא תימא הכי,
שאם לא כן, ערבית היכי מצי סמיך. והא בעי למימר ברכה נוספת (רביעית)
השכיבנו? אלא - כיון דתקינן רבנן השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא, הכי נמי
כך גם "ה' שפתי תפתח" כיון דקבעוה רבנן בתפלה, כתפלה אריכתא דמיא
ושואל, נבדוק, מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי " משמע לבסוף, מתאים להניד
אחרי התפילה, ומשמע מעיקרא, ומתאים לפני התפילה, דבעינא למימר, מאי
טעמא ולמה, תקנוהו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות לימרו מעיקרא יאמרו
אותה בהתחלה? ועונה, אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, הואיל ולא
אמרו דוד המלך אלא לאחר שמונה עשרה פרשיות פרקים בתהילים, בפרק
התשע עשר לפיכך תקינו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות.. ושואל ועושה
חשבון, הני שמונה עשרה, תשע עשרה הויין? ועונה תהילים א' (א) אֲשֶׁר־
יֵשׁוּב: ופרק ב' (א) לְמָה רָגַשׁוּ גוֹיִם וּלְאֲמִים יִהְיוּ רִיק: חדא פרשה היא מהווים
פרק אחד והוכחה, דאמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי "מאה ושלוש
פרשיות אמר דוד, ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים" שנאמר
פרק קד' (לה) יִתְּמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרָכִי נִפְשֵׁי אֶת יְהוָה
הֲלָלוּ יְהוָה: ושואל האם זה כתוב בפרק קג' הני מאה ושלוש? מאה וארבע הויין
זה כתוב בפרק קד' אלא שמע מינה מכאן אתה למד כי "אשרי האיש" ו"למה
רגשו גוים" חדא פרשה היא פרק אחד הם. דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר
רבי יוחנן, כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה בראש הפרק "באשרי"
וסיים בה "באשרי", לדוגמה, פתח באשרי דכתיב תהילים פרק א' "אשרי
האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" וסיים באשרי דכתיב סוף פרק ב' (יב)
וַנִּשְׁקוּ בַר פֶּן יֵאָנוּף וְתִאבְדוּ דָרֶךְ פִּי יִבְעַר כַּמְעַט אִפּוֹ אֲשֶׁר־י פֶל חוֹסֵי בו:
ומספר הנהו בריוני דהוו בשבבותיה, אלימים בשכנות, דרבי מאיר והווי קא
מצערו ליה טובא, הפריעו לו הרבה, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו,
התפלל, כי היכי דלימותו שימותו.. אמרה ליה ברוריא דביתהו אשתו מאי
דעתך, אתה מרשה לעצמך להתפלל, משום דכתיב תהילים קד' (לה) יִתְּמוּ
חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרָכִי נִפְשֵׁי אֶת יְהוָה הֲלָלוּ יְהוָה מִי כְּתִיב
האם כתוב חוטאים? לא, "חטאים" כתיב ועוד שפיל לך קרא, לסיפיה דקרא
"ורשעים עוד אינם" אלא כיון דיתמו חטאים - ורשעים עוד אינם. אלא בעי
רחמי עלויהו דלהדרו תתפלל שיחזרו, בתשובה ואז ורשעים עוד אינם, וכל
עשה בעא רחמי עלויהו, וכך עשה התפלל, והדרו בתשובה: כיוון שעסקנו
בברוריה אשת רבי מאיר לפנינו מעשה אחר,, אמר לה ההוא צדוקי לברוריא
כתיב ישעיה נד' (א) רָנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פִּצְחֵי רָנָה וְצִהְלֵי לֹא חָלָה פִּי רַבִּים
בְּנֵי שׁוּמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה: ושאל הצדוקי משום דלא ילדה רני על
מה תשמח, על שלא ילדה?, אמרה ליה שטיא ענתה לו, שוטתה, שפיל, רד

יודה "מעשה" שהייתי מהלך בדרך אחרי רבי אלעזר בן עזריה ואחרי רבי עקיבה, והיו עסוקים במצות בצרכי צבור, והגיע עונת קרית שמע, והייתי סבור שמא נתיאשו מקרית שמע, נדחו כי העוסק במצווה פטור מן המצווה, וקריתי לבדי, ושנית פרשת והיה אם שמוע, ואחר כך התחילו הם לקרות קריאת שמע, וכבר היתה החמה על ראשי ההרים: במשנה עד הנץ החמה: רבי זבדיה בריה דרבי יעקב בר זבדי אמר בשם רבי יונה כדי שתהא החמה מטפטפת מטפטפת על ראשי ההרים. במשנה: ר' יהושע אומר עד ג' שעות: רבי אידי ורב המנונא ורב אדא בר אחא אמרו בשם רב, הלכה כרבי יהושע בשוכח. רבי הונא אמר תרין אמוראין דנו בדבר, אחד אמר בשוכח אגיב ליה חבריה וכי יש הלכה בשוכח? וענה כך הוא הלכה!. ולמה אמרו בשוכח כדי שיהא אדם מזרז בעצמו לקום מוקדם, לקרותה בעונתה מעט לפני נץ החמה. תמן תנינן למדנו העוסק בענייניו הפרטיים והגיע זמן ק"ש מפסיקין מענייניו לקרית שמע ואין חובה מפסיקין לתפילה. אמר רבי אחא ההסבר קרית שמע דבר תורה. ותפילה אינה דבר תורה. אלא מדרבנן, אמר רבי אבא הסבר אחר, ק"ש זמנה קבוע, ותפילה אין זמנה קבוע. אמר רבי יוסי עוד הסבר, ק"ש אינה צריכה כוונה, ותפילה צריכה כוונה כי התפילה כוללת בקשות, ותחינות, אמר רבי מנא קשייתה קומי שאלתי את רבי יוסי ואפילו תימר גם אם תאמר, קרית שמע אינה צריכה כוונה לפחות, שלשה

לסיפיה דקרא דכתיב "כי רבים בני שוממה מבני בעולה" אמר ה"א לא מאי איך אנו מפרשים "עקרה לא ילדה" רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייו כמותכם הצדוקים עוד מעשה בצדוקי, ("הצדוקים" כיתה יריבה ל"פרושים" חיו בסוף ימי הבית השני בערך מאו תקופת החשמונאים.) אמר ליה ההוא צדוקי לרבי אבהו כתיב תהילים ג' (א) מְזֹמֵר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבֻשָׁלוֹם בְּנוֹ: וּכְתִיב בַּפָּרֶק נו' (א) לְמִנְצַח אֵל תִּשְׁחַח לְדָוִד מִכְתָּם בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי שְׂאוּל בְּמַעְרָה: ושאל הצדוקי, הי מעשה הוה ברישא, מה קדם?, מכדי וודאי מעשה שאול הוה ברישא,, ם כן היה צריך לכתוב ברישא אמר ליה ענה לו ר' אבהו, אתון דלא דרשיתון סמוכין, לימוד משמעויות מן הפסוקים לפני או אחרי הפסוק הנדון, קשיא לכו, אבל אנן דדרשינן סמוכים, לא קשיא לן. דאמר רבי יוחנן סמוכין שאפשר לדרוש מן התורה מנין? שנאמר תהילים קיא' (ח) סְמוּכִים לְעֵד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֶמֶת וַיִּשָּׁר וְעוֹנָה לְצִדּוּקִי, למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג (ח) "לא אירא מרובות עם אשר סביב שחו עלי", שאם יאמר לך אדם, כלום יש עבד שמורד ברבו, אף אתה אמור לו ענה לו, כלום יש בן שמורד באביו, אלא הוה, בכל זאת זה היה, הכא נמי הוה, כך גם ניצחון במלחמת גוג ומגוג אפשרית, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב משלי לא' (כו) פִּיה פִּתְחָה בְּחִכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה: כנגד מי אמר שלמה מקרא זה? לא אמרו אלא כנגד דוד אביו, שדר בחמשה עולמים ואמר שירה, א' דר במעי בבטן, אמו ואמר שירה, שנאמר תהילים קג' (א) לְדָוִד בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה וְכָל קָרְבֵי אֶת שֵׁם קְדֹשׁוֹ: ב' יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר שם (כ) בְּרָכוּ יְהוָה מִלְּאֲכֹי גִבְרֵי כַח עֲשִׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ: (כא) בְּרָכוּ יְהוָה פֶּלַעַי וְצִבְאוֹ מִשְׁוֹתָיו עֲשִׂי רְצוֹנוֹ: ג' ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר שם (ב) בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה וְאֵל תִּשְׁפָּחֵי פֶלַעַי וְגִמּוּלֵי: ושאל מאי כל גמוליו? ועונה אמר רבי אבהו שעשה לה הקדוש ברוך הוא לאישה דדים במקום בינה על הלב, ושואל טעמא מאי, ולמה?, ועונה, אמר (רבי) [רב] יהודה כדי שלא יסתכל התינוק, במקום ערוה. רב מתנא אמר כדי שלא יינק, ממקום הטנופת. ראה דוד במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר שם קד(לה) ?תמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את יהוה הללו יה: ה' נסתכל ביום המיתה, ואמר שירה שנאמר שם (א) בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה, יְהוָה אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מְאֹד הוֹד וְהִדָּר לְבָשֶׁת: ושואל, מאי משמע דעל יום המיתה נאמר? ועונה אמר רבה בר רב שילא, מסיפא דעניינא דכתיב שם בהמשך (כט) תִּסְתִּיר פְּנֵיךָ בְּהִלּוֹן תִּסְפֶּה רוּחַם יִגְוְעוּן וְאֵל עֲפָרִם יִשׁוּבוּן: רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא בעצמו, הוה שכיח קמיה, מצוי אצל דרבי שמעון בן פזי, והוה מסדר אגדתא מארגן הספרייה קמיה דרבי יהושע בן לוי, אמר ליה מאי דכתיב "ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו" אמר ליה, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם צר מצויר, צורה על גבי הכותל, ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעיים, והקדוש ברוך הוא אינו כן, צר צורה בתוך צורה, ומטיל בה רוח ונשמה קרביים ובני מעיים, והיינו דאמרה חנה בתפילתה שמואל א. ב' (ב) אין קדוש פיהוה פי אין בלתיך ואין צור פאלהינו: ומפרש, מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו. ושואל מאי כי אין בלתיך? ועונה אמר רבי יהודה בר מנסיא אל תקרי "כי אין בלתיך" אלא, אין לבלותך. שלא כמדת הקדוש ברוך הוא, מדת בשר ודם, מדת בשר ודם, מעשה ידיו מבלין אותו,, האדם מת ויצירתו קיימת, והקדוש ברוך הוא, קיים לעד, מבלה מעשיו. אמר ליה אנא הכי קא אמינא לך, ואני דורש אחרת, הני "חמשה ברכי נפשי" כנגד מי אמרן

פסוקים הראשונים צריכין כוונה ועונה, מן גו דאינון צבחר היות ומדובר במועטים (בשלושה פסוקים) תמיד מיכוון, רבי יוחנן אמר בשם רבי שמעון בן יוחי כגון אנו שעוסקים בתלמוד תורה אפילו לקרית שמע אין אנו מפסיקין. אבל רבי יוחנן אמר על גרמיה עצמו כגון אנו, שאין אנו עסוקים בתלמוד תורה כל היום, אפילו לתפלה אנו מפסיקין. דין כדעתיה ודין כדעתיה, וכל אחד לשיטתו, רבי יוחנן כדעתיה לשיטתו, דאמר רבי יוחנן "ולואי שיתפלל אדם כל היום, למה- שאין תפילה מפסדת" תמיד עוזרת, רבי שמעון בן יוחאי כדעתיה כשיטתו, דרשב"י אמר "אלו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהיבת תורה לישראל" אילו הייתי בהר סיני בעת מתן תורה, הוינא מתבעי קומי רחמנא הייתי מבקש מלפניו יתברך, דיתברי לבר נשא תרין פומי שיברא לאדם שני פיות, האחד דהוי לעי עמל ולומד באוריתא, וחד דעבד ליה כל צורכיה. יותר מאוחר, חזר בו ואמר, ומה אין, עם פה אחד הוא. לית עלמא יכיל קאים ביה אי אפשר להתקיים, מן דילטוריא דיליה מן המלשינים, אילו הו תרין על אחת כמה וכמה, א"ר יוסי קומי רבי ירמיה, אתיא דרבי יוחנן דרכו מתאימה לדרכו של כרבי חנינא בן עקביא, דתני שלמדנו כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה, ר' חנינא בן עקביא אומר כשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפילה, ולתפילין, ולשאר כל מצותיה של תורה כותבי תפילין וס"ת,

דוד, לא אמרן אלא כנגד הקדוש ברוך הוא, וכנגד נשמה, מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם, אף נשמה מלאה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה, אף נשמה רואה ואינה נראית. מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כלו. אף נשמה זנה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא טהור, אף נשמה טהורה. מה הקדוש ברוך הוא יושב מוצנע בחדרי חדרים, אף נשמה יושבת מוצנעת בחדרי חדרים. יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו הנשמה וישבחה למי שיש בו חמשה דברים הללו להקב"ה. אמר רב המנונא מאי דכתיב קהלת ח' (א) מִי פָּהֶחֱכֶם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבָר חֲכָמָה אָדָם תְּאִיר פָּנָיו וְעוֹ פָּנָיו יִשְׁנֶא: מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים, בין חזקיהו לישעיהו. חזקיהו אמר ליני ישעיהו גבאי יבא ישעיהו אלי, דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב, גם אליהו הנביא הלך לאחאב המלך, (שנאמר מלאכים א.יח.ב) וַיֵּלֶךְ אֵלָיו לְהַרְאוֹת אֵל אַחְאָב וְהָרַעַב חֹזֶק בְּשֹׁמוֹן: לאומת זאת, ישעיהו אמר, ליני חזקיהו גבאי, יבא חזקיהו המלך אלי, דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע, מלכים ב. ג' וַיִּירָדוּ אֵלָיו (לְאִלְיָשָׁע) מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, מה עשה הקדוש ברוך הוא, הביא יסורים חולי, על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו, לך ובקר את החולה, שנאמר מלכים ב.כ.א) בְּיָמַי הָיָה חֶלֶה חֲזָקִיָּהוּ לְמוֹת וַיָּבֵא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו פֹּה אָמַר יְהוָה (צבאות) צוֹ לְבִיתְךָ פִּי מֵת אָמַת וְלֹא תִחְיֶה: ומסביר מאי "כי מת אתה ולא תחיה" מת אתה בעולם הזה, ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי, שאל חזקיהו וכל כך למה, אמר ליה, ענה לו ישעיהו, משום דלא עסקת בפריה ורביה, לא נשאת אישה ולא ילדת ילדים, אמר ליה הסביר את עצמו חזקיהו, משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי, יצאו ממני, בנין דלא מעלו בנים לא מהוגנים, אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא, בנסתרות ה' למה לך?! מאי דמפקדת איבעי לך למעבד המצווה עליך עשה, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד והקב"ה יעשה כטוב בעיניו, אמר ליה השתא הב לי ברתך, אם כך, תן לי את בתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו, ואולי בזכות שנינו יוולדו בנים מהוגנים, אמר ליה, אמר ישעיהו, כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה בן אמוץ כלה נבואתך וצא, איני מקבל נבואתך וצא ממני, שכך מקובלני מבית אבי אבא מבית דוד המלך, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים. אתמר נמי רבי יוחנן ורבי (אליעזר) [אלעזר] דאמרי תרוייהו "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר איוב יג'טו) הֲנָ יִקְטְלֵנִי לֹא לֹא אֲנִיחַל אֶף דְרָכֵי אֵל פָּנָיו אוֹכִיחַ: אמר רבי חנן אפילו בעל החלומות אומר לו לאדם, למחר הוא מת, אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר קהלת ה'נו) פִּי בָרַב חֲלוֹמוֹת וְהַקְּלִים וְדַבְרִים הַרְבֵּה פִּי אֶת הַקְּלָהִים יָרָא: מיד ככתוב בישיעה לח' (ב) וַיִּסַּב חֲזַקִּיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה: ומסביר, מאי קיר, אמר רבי שמעון בן לקיש מקירות לבו, שנאמר ירמיה ד'ניט) מְעֵי מְעֵי אֲחֻלָּה אֲחֻלָּה־אֵל קִירוֹת לְבִי הִמָּה לְבִי לֹא אֲחֻרִישׁ כִּי קוֹל שׁוֹפָר שְׁמַעְתִּי אֲשֶׁמַּעְתָּהּ נִפְשֵׁי תְרוּעַת מִלְחָמָה: רבי לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו, "רבוננו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה, החיית את בנה, אבי אבא שלמה המלך, שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב, על אחת כמה וכמה. ישעיה לח' (ג) וַיֹּאמֶר אָנֹכִי יְהוָה זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֶמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם וְהִטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי וַיִּבֶךְ חֲזַקִּיָּהוּ בְּכִי גְדוֹל: ושואל מאי "והטוב בעיניך עשיתי" אמר רב יהודה אמר רב שסמך ברכת גאולה לתפלה, רבי לוי אמר שגגז אסר לפרסם, ספר רפואות. תנו רבנן: ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על שלשה הודו לו, הסכימו איתו חכמים, ועל שלשה, לא הודו

נחשבים כלומדי תורה, ובכל זאת מחייבים אותם להפסיק לצורך תפילה- כר' יוחנן, ושואל ולא מודה רשב"י שמפסיקין מלימוד תורה, לעשות סוכה ולעשות לולב? ולית ליה לרשב"י הלמד על מנת לעשות! ולא הלמד שלא לעשות, נוח לו שלא נברא וא"ר יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו מוטב אילו נהפכה שילייתו על פניו, ולא יצא לאוויר לעולם. ושואל אם כן מדוע לר' שמעון אין להפסיק לק"ש מלימודו?, ועונה, טעמיה דרשב"י, זה שינון, לימוד וזה שינון, לימוד, ואין מבטל שינון מפני שינון. ושואל, והא תנינן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ונראה מכך שזה עדיף, כאדם שהוא קורא בתורה. הא בעונתה חביבה מד"ת? ואילו לר'שמעון היא היא. זה כזה אין הבדל. ועונה א"ר יודן רשב"י ע"י שהיה תדיר בד"ת לפיכך קריאת שמע אינה חביבה יותר מד"ת. אמר רבי אבא מרי לא תנינן תואם למה שלמדנו, אלא "כאדם שהוא קורא בתורה" וזה לאחר הזמן הא בעונתה כמשנה, כתורה שבעל פה, היא. רשב"י כדעתיה, כשיטתו, דרשב"י אמר העוסק במקרא תורה שבכתב, מידה ואינה מידה טוב אבל לא הכי טוב, ורבנן עבדי מקרא- כמשנה שווים בערכם

לו. ומפרט, על שלשה הודו לו גנו ספר רפואות, והודו לו. כתת נחש הנחשת, שענשה משה במדבר כא' (ט) ויענש משה נחש נחשת וישמיהו על הנס והיה, אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי: והודו לו. גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו. ועל שלשה לא הודו לו סתם מי גיחון, ועשה תעלת השילוח לתוך החומה, ולא הודו לו, קצץ דלתות היכל ושגרם שלחם כאתנן למלך אשור, ולא הודו לו. עבר ניסן בניסן ביום ראש חודש ניסן הוסיף חודש נוסף (אדר ב') ולא הודו לו, ושואל, ומי לית ליה לחזקיהו לא ידע הפסוק שמות יב' (ב) החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה: ודורשים חז"ל זה ניסן, ואין אחר ניסן. אלא טעה חזקיהו באמרתו בדשמואל. דאמר שמואל "אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר" הואיל וראוי לקובעו ניסן. סבר חזקיהו הואיל וראוי לא אמרינן: אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא, כל התולה בבקשה ותפילה, בזכות עצמו, תולין לו בזכות אחרים, וכל התולה בזכות אחרים, תולין לו בזכות עצמו. משה רבנו תלה בזכות אחרים שנאמר. שמות לב'ניג) זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אליהם ארצה את זרעכם פנכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם: תלו לו בזכות עצמו, שנאמר תהילים קו' (כג) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפירץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: ואילו חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב "זכר נא את אשר התהלכתי לפניך" תלו לו בזכות אחרים שנאמר מלכים ב. יט' (נד) וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי: והיינו תואם, דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב מלכים ב.ד' (יז) הנה לשלום מר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת בלי פי השלכת אחרי גוף כל חטאי: אפילו בשעה ששיגר שלח לו הקדוש ברוך הוא שלום מר הוא לו. מלכים ב.ד' (י) נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו נסם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור נשמה: רב ושמואל חולקים אחד אמר עלייה פרועה ללא כיסוי תקרה, היתה העליה, וקירוה, וחד אמר אכסדרה מרפסת, גדולה היתה, וחלקוה לשנים. ומברך, בשלמא מסתדר, למאן דאמר אכסדרה, היינו דכתיב קיר, לחלוקה, אלא למאן דאמר עלייה מאי קיר? ועונה, שקירוה, עשו לה תקרה, ושואל בשלמא מתאים, למאן דאמר עלייה. היינו דכתיב "עליית" אלא למאן דאמר אכסדרה, מאי עליית? ועונה, מעולה שבבתים. "ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה" אמר אביי ואיתימא רבי יצחק, הרוצה להנות מאחרים, רשאי, יהנה כאלישע, ושאינו רוצה להנות אל יהנה, כשמואל הרמתי, שנאמר שמואל א.ז' (טז) והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמזפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה: (יז) ותשבתו הרמתי כפי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח ליהוה: ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו, לקח שמואל איתו את כל צרכיו ואוהלו, חוזרים לשונמית, מלכים ב.ד' (ט) ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כפי איש אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: אמר רבי יוסי ברבי חנינא מכאן נלמד, שהאשה מכרת בטיבם באורחין, יותר מן האיש. "קדוש הוא" ושואל מנא ידעה? ועונה, רב ושמואל חד אמר: שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו. וחד אמר, סדין של פשתן הציעה על מטתו, ולא ראתה קרי עליו. "קדוש הוא" אמר רבי יוסי ברבי חנינא הוא קדוש, ומשרתו אינו קדוש, (שנאמר) שם (כז) ותבא אל איש האלהים אל הקר ותחזק ברגליו ויגש גיחזי להקדשה ויאמר איש האלהים הרפה לה כפי נפשה מרה לה ויהוה העלים מפני ולא הגיד לי: אמר רבי יוסי ברבי חנינא שאחזה בהוד יפיה, מישש אבריה היפים, "עובר עלינו תמיד" אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, "כל המארח

תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין" קרבן עולה יומי בבוקר ובערב, ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב "אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל" שנאמר תהילים קל' (א) שיר המעלות ממעמקים קראתיה יהוה: תניא נמי הכי "לא יעמוד אדם לא על גבי כסא, ולא על גבי שרפרף, ולא במקום גבוה, ויתפלל. אלא במקום נמוך ויתפלל" לפי שאין גבהות, שחצנות, לפני המקום, שנאמר "ממעמקים קראתיה ה'" וכתוב שם קב' (א) תפלה לעני כי יעטף ולפני יהוה יושפך שיחו: כעני ולא בגבהות לב, ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב המתפלל צריך שיכוין שיישר את רגליו, שנאמר יחזקאל א' (ז) ורגליהם רגל ישראל וכן רגליהם ככף רגל עגל ונצצים כעין נחשת קלל: (ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן) ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב מאי דכתיב ויקרא יט' (כו) לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעונו: לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. (איכא דאמרי) אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב "כל האוכל ושותה, ואחר כך מתפלל, עליו הכתוב אומר מלאכים א. יד' (ט) ופרע לעשות מפל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי השלכת אחרי גוף: דורש ר' אליעזר בן יעקב, אל תקרי "גויך" אלא גאיך, אמר הקדוש ברוך הוא לאחר שנתגאה זה, קבל עליו מלכות שמים? במשנה: רבי יהושע אומר קורא שמע, עד שלש שעות, אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יהושע, הקורא מכאן ואילך לא הפסיד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר ברכת יוצר אור. ושואל מיתבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה, אבל מברך הוא שתים לפניו ואחת לאחריה ורואים שכן יכול לברך, ועונה, תיובתא דרב חסדא תיובתא איכא דאמרי, ויש אומרים בדרך הפוכה, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד, שלא הפסיד ברכות. תניא נמי הכי: הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, כאדם שקורא בתורה, אבל מברך הוא שתים לפניו ואחת לאחריה. אמר רבי מני גדול הקורא קריאת שמע בעונתה, יותר מהעוסק בתורה, מדקתני, וניתן ללמוד מ- הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ודומה, כאדם הקורא בתורה מכלל, מכאן דקורא בעונתה עדיף

משנה ג' הלכה ג'

בית שמאי אומרים, בערב, קריאת שמע, פל אדם יטו דומה לשכיבה, ויקרא (א) ו, ובב' {ו} קר יעמוד, שנאמר (דברים ו) ובשכבה ובקומה. ובית הלל אומרים, פל אדם קור' {ו} א פדרכו' {ו}, ללא שינוי תנוחה, שנאמר (שם) {בשבתך בביתך} ובלקחתך בדרך וגם בהליכה, אם פן, למה נאמר ובשכבה ובקומה, {אלא} בשעיה בזמן, שבני אדם שוכבים {ו}, ובשעיה שבני אדם עומדים. אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך, והטתי לקרות, לא המשכתי ללכת אלא נטיחי, כדברי בית שמאי, וספנתי בעצמי את עצמי, מפני הלסטים. אמרו לו, כדי ראוי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל, האומרים, ממשיך כדרכו,:

ירושלמי ברכות ח:

בבלי ברכות יא.
גמרא שואל בשלמא יפה מאוד בית הלל קא מפרשי מסבירים, טעמייהו וטעמא נימוקיהם ונימוקי דבית שמאי, אלא בית שמאי מאי טעמא למה לא אמרי כבית הלל? ועונה, אמרי לך יענו בית שמאי, אם כן נימא קרא, היה צריך לכתוב בתורה, בבקר ובערב. מאי וכתוב "בשכבך ובקומך" מלמד בשעת שכיבה צריך, שכיבה ממש, ובשעת קימה צריך, קימה ממש, ושואל, ובית שמאי האי "ובלכתך בדרך", גם כן כתוב, מאי עביד להו ומה דורשים מזה? ועונה

גמ' שואל הא דב"ה בדברי בית הלל מקיימים תרין קריין תומכים שני פסוקים, אבל מה מקיימין ילמדו דב"ש מכשבתך בביתך, ובלכתך בדרך? ועונה, "בשבתך בביתך" נלמד, פרט לעוסקים במצות, ופטורים מן המצוות, "ובלכתך בדרך" נלמד, פרט לחתן. ותני מעשה נוסף בהמשך למעשה בר' טרפון, בראב"ע ור' ישמעאל שהיו שרויין במקום אחד, באותו מצב, והוה ראב"ע מוטה, ור' ישמעאל זקוף, הגיע זמן ק"ש נזקף

ראב"ע כב"ש, והטה רבי ישמעאל. אמר ראב"ע לר' ישמעאל דומה הדבר, אומר לאחד מן השוק מה לך כמה יפה, זקנך מגודל, והוא אומר, יהיה כנגד המשחיתים! יגז, כך גם אתה עושה להכעיס אני שהייתי מוטה נזקפתי, ואתה שהיית זקוף למה הטיית? ועונה א"ל ר' ישמעאל, אתה נזקפת, ועשית, כדברי ב"ש, ואני הטיית כדברי ב"ה. ועוד מסביר, דבר אחר שלא יראוני התלמידים ויעשו הלכה קבע כדברי ב"ש בעוד ההלכה כב"ה. חברייה החבורה אמרה, בשם ר' יוחנן דודים קרובים, דברי סופרים לד"ת לדברי תורה, וחביבים אהובים דברי חכמים כד"ת, ולומד משיר השירים ז' (י) וְחָפְזָה פְּיִין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים דוֹכֵב שׁוֹפְתֵי יְשׁוּעִים: שמעון בר ווה בשם ר' יוחנן אומר, דודים דברי סופרים לד"ת וחביבים יותר מד"ת נאמר שם א' (ב) יִשְׁקָנִי מְנַשְׁיָקוֹת פִּיהוּ פִּי טוֹבִים דְּדִידָה מְיִין: ר' אבא בר כהן אמר בשם ר' יודה בן פזי, תדע נוכיח לך שחביבים דברי סופרים מד"ת, שהרי ר"ט אלו אינו לא קרא קריאת שמע בבוקר, לא היה עובר אלא בעשה, וע"י ועכשיו, שעבר על דברי ב"ה נתחייב מיתה. ע"ש על שנאמר בקהלת י' (ח) חֲפֹר גּוֹמֵץ בּוֹ יִפּוֹל וּפְרֹץ גְּדָר יִשְׁכָּנוּ נֶחֱשׁ: תני רבי ישמעאל דברי תורה יש בהן איסור כגון בשר נבילה, ויש בהן היתר כגון בשר שחוט, יש בהן קולין איסורי עשה, ויש בהן חומרים כמו שבת ועריות, אבל דברי סופרים כולן חמורין הן. תדע והוכחה לך שהוא כן, דתנינן תמן: האומר אין תפילין לעבור על ד"ת פטור, אבל, חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב. רבי חנניה בריה דרב אדא אמר בשם רבי תנחום בי ר' חייא: חמורים דברי זקנים התנאים מוסרי המשנה, מדברי נביאים. דכתיב מיכה ב' (ו) אֵל תִּטְּפוּ וְיִטְּפוּן לֹא יִטְּפוּ לְאַלֶּה לֹא יִסַּג פְּלִמּוֹת: ובהמשך וכתיב שם, (יא) לוֹ אֵישׁ הִלֵּךְ רוּחַ וְשָׁקַר כָּזָב אֲטָף לֶךְ לַיִן וְלִשְׁכָר וְהָיָה מִטְּיַף הָעַם הַזֶּה: הנביא מצווה לא להטיף מוסר, ואילו לחכמים נאמר אטיף לך. וממשיך בנושא, נביא וזקן למי הן דומין? למלך ששולח בשני פלמטרין שרים שלו למדינה, על אחד מהן כתב, אם אינו מראה לכם חותם שלי וסמנטירין, סימנים וכתב הרשאה נוטריוני שלי, אל תאמינו לו. ועל אחד מהן כתב אע"פ שאינו מראה לכם חותם שלי האמינוהו בלא חותם ובלא סמנטירין. כך בנביא כתיב דברים יג' (ב) פִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא או חֵלֶם חֵלֶם וְנָתַן

ההוא מבעי להו לכדתניא, בשבתך בביתך, פרט לעוסק במצוה, ובלכתך בדרך, פרט לחתן, שטרדת מחשבת המצווה, מפריעה לו. מכאן אמרו "הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב". ושואל מאי משמע האם משתמע מבלכתך כי זה רק הליכה פרטית? ועונה אמר רב פפא כי כמו, "דרך", מה דרך רשות אף כל הליכה רשות חייב בקריאת שמע, ושואל, מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה הליכה יכולה להיחשב גם לפרטית וגם לדבר מצווה, ואפילו הכי נגיד, אמר רחמנא הרחמן, בורא העולם, לקרי? ועונה אם כן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי ולמה כתב, בשבתך ובלכתך ומפרש, בשבת דידך בשבתך הפרטית ובלכת דידך האישיית הוא אז דמחייבת הא אבל דמצוה פטירת. ושואל אי הכי אפילו כונס את האלמנה נמי, יהיה פטור, גם זו מצווה, ועונה האי הנושא בתולה, טריד, והאי והנושא אלמנה, לא טריד. ושואל אי אם קנה המידה משום טרדא, אפילו טבעה ספינתו בים נמי יהיה פטור, וכי תימא ואולי תאמר, הכי נמי כן הדברים, אלמה אם כן למה, אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב, אבל שמח לו מח, "חייב בכל המצות האמורות בתורה, חוץ מן התפילין" שהרי נאמר בהם פאר שהתפילין נקראים פאר וזה לא מתאים לאבל שנאמר יחזקאל כד' (יז) הָאֵנֶק דִּם מְחִים אָבֵל לֹא תַעֲשֶׂה פְּאַרְךָ חָבוּשׁ עֲלֶיךָ וְנַעֲלֶיךָ חֲטָיִים בְּרִגְלֶיךָ וְלֹא תַעֲטֶה עַל שׁוֹפֵם וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכַל: ואיך פטור חתן מקריאת שמע? ועונה התם טריד טרדא דמצוה, הכא שספינתו טובעת טריד טרדא דרשות, ושואל ובית שמאי? ועונה, ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה, ובית הלל אמרי ממילא, מתוך הדברים, שמע מינה דאפילו בדרך נמי קרי: תנו רבנן בית הלל אומרים עומדין וקורין, יושבין וקורין, ומטין וקורין, הולכין בדרך וקורין, עושין במלאכתן וקורין, ומספר, ומעשה ברבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה שהיו מסובין בערב, במקום אחד, והיה רבי ישמעאל מוטה, ורבי אלעזר בן עזריה זקוף, כיון שהגיע זמן קריאת שמע, הטה רבי אלעזר מוקיפות לשכיבה, וזקף רבי ישמעאל. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לרבי ישמעאל, ישמעאל אחי, אמשול לך משל למה הדבר דומה. משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל ויפה, אמר להם יהיה כנגד המשחיתים, אף כך אתה, כל זמן שאני זקוף, אתה מוטה, עכשיו כשאני הטתי, אתה זקפת? אמר לו: אני עשיתי כדברי בית הלל, ואתה עשית כדברי בית שמאי, ולא עוד, אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. ושואל מאי ולא עוד, למה הוסיף ולא עז, וכי תימא בית הלל נמי

אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: בְּרַם הֵכָא לְגַבֵּי חֲכָמִים כְּתוּב שֵׁם יוֹ
 (יֵא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ וְעַל הַמְּשֻׁפֵּט אֲשֶׁר יֵאמְרוּ
 לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּדוּ לְךָ יָמִין
 וְשִׂמְאֵל: הֵדָא דְתִימָא, כֹּל הָאֲמוּר שֵׁישׁ לְנוּהוּג ע"פ בֵּית
 הַלֵּל בְּקִרְיָאֵת שִׁמְעַ, מְשִׁיצָאֵת בֵּת קוּל וְאִמְרָה הַלְכָה
 כְּבֵית הַלֵּל, אֲבָל עַד שְׁלֵא יִצְאָת בֵּת קוּל, כֹּל הַרוּצָה
 לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוּ לְנוּהוּג כְּחוּמְרֵי בֵּית שְׁמַאי וְכְחוּמְרֵי
 ב"ה אֲבָל עַל זֶה נֹאמֵר קַהֲלַת ב (יֵד) הֶחֱכֵם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ
 וְהִפְסִיל בְּחוֹשֶׁף הוֹלֵךְ וְיִדְעֵתִי גַם אֲנִי שְׁמִקְרָה אֶחָד יִקְרָה
 אֶת בְּלָם: הַנוּהוּג, כְּקוּלֵי אֵילוּ וְאֵילוּ ב"ש וּב"ה, נִקְרָא
 רִשְׁעֵ. אֲלֵא נִהוּג אֵי כְּקוּלֵי דְדִין וְגַם, וְכְחוּמְרֵי דְדִין, אֵי
 כְּקוּלֵי דְדִין וְכְחוּמְרֵי דְדִין הֵדָא דְתִימָא, וְכֹל זֶה אֲמוּרָה,
 עַד שְׁלֵא יִצְאָת בֵּת קוּל, אֲבָל מְשִׁיצָאֵת בֵּת קוּל, לְעוֹלָם
 הַלְכָה כְּדַבְרֵי בֵּית הַלֵּל וְכֹל הַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל
 חַיִּיב מִיתָה. תְּנִי לְמַדְנָה יִצְאָת בֵּת קוּל וְאִמְרָה, אֵלוּ וְאֵלוּ
 גַם דְּבָרֵי ב"ש וְגַם דְּבָרֵי ב"ה, דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים, אֲבָל
 הַלְכָה כְּדַבְרֵי בֵּית הַלֵּל. וְשׂוֹאֵל, אֵיכָן הֵיכָן יִצְאָה בֵּת
 קוּל? רַבִּי בִּיבִי אִמֵּר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן כְּשֵׁיבְנוּ הַסְּנֵהֲדִירִין,
 אַחֲרֵי חוּרְבַן הַבַּיִת, בִּיבְנָה יִצְאָה בֵּת קוּל

אֵית לְהוּ מִטִּין, הֵרִי הֵם אֹמְרִים שְׁאִפְשֵׁר לְקֹרָא בְּכֹל
 מִצְבָּ, הֵנִי מִיֵּלֵי זֶה מוֹתֵר רַק, דְּמִטָּה וְאֵתָא מְעִיקְרָא
 הִיָּה בְּמִצְבָּ שְׁכִיבָה אֲבָל הֵכָא כִּיּוֹן דְּעַד הַשְּׁתָא הוּיָת
 זְקוּף, וְהַשְּׁתָא מוּטָה, אִמְרֵי הַתְּלַמִּידִים, שִׁמְעַ מִינָה
 שְׁשׁוּנֵינוּ כְּבֵית שְׁמַאי, סְבִירָא לְהוּ גַם כְּמוֹהִים, שְׁמַא
 יִרְאוּ הַתְּלַמִּידִים וְיִקְבְּעוּ הַלְכָה לְדוֹרוֹת. תְּנִי רַב
 יַחְזַקְאֵל, עֲשֵׂה כְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי עֲשֵׂה, כְּדַבְרֵי בֵּית
 הַלֵּל עֲשֵׂה, רַב יוֹסֵף אִמֵּר עֲשֵׂה כְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי, לֹא
 עֲשֵׂה וְלֹא כְּלוּם, דְּתַנְּנָן מִי שְׁהִיָּה רֵאשׁוֹ וְרוּבּוּ בְּסוּכָה,
 וְשִׁלְחָנוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְאִין מְקוּם לְשׁוֹלְחָן בְּסוּכָה, בֵּית
 שְׁמַאי פּוֹסְלִין אֵת הַסּוּכָה, וּבֵית הַלֵּל מְכַשִּׁירִין, אִמְרוּ
 לְהֵם בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי, מְעַשֵׂה שְׁהַלְכוּ זְקַנֵּי בֵּית
 שְׁמַאי וְזְקַנֵּי בֵּית הַלֵּל לְבַקֵּר אֵת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
 הַחֲרוּנִית, מְצַאוּהוּ שְׁהִיָּה רֵאשׁוֹ וְרוּבּוּ בְּסוּכָה וְשִׁלְחָנוּ
 בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא אִמְרוּ לוֹ כְּלוּם, וְלֹא מַחוּ בִּידוֹ, אִמְרוּ
 לְהֵם הַזְּקַנִּים, מִשֵּׁם רֵאשִׁיָּה? אִפֵּי הֵם אִמְרוּ לוֹ, הֵם כֵּן
 אִמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן הֵייתָ נוֹהֵג, לֹא קִיַּיַמְתָּ מִצְוֹת סוּכָה
 מִימֵיךְ. רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק אִמֵּר, עֲשֵׂה כְּדַבְרֵי בֵּית
 שְׁמַאי חַיִּיב מִיתָה, דְּתַנְּנָן בְּמַשְׁנָה, אִמֵּר רַבִּי טְרַפּוֹן אֲנִי
 הֵייתִי בֹא בְּדֶרֶךְ, וְהִטְתִּי לְקִרְוֹת כְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי,
 וְסַכַּנְתִּי בְּעֲצָמֵי מַפְנֵי הַלְּסִטִּים, אִמְרוּ לוֹ כְּדָאֵי הֵייתָ
 לְחוּב בְּעֲצָמְךָ, שְׁעַבְרַת עַל דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל.

משנה ד' הלכה ד'

ד) בְּשַׁחַר, בְּתַפִּילַת שַׁחֲרִית, מְבָרַךְ שְׁתֵּימָם לְפָנֶיהָ, בְּרַכַּת יוֹצֵר אוֹר וּבְרַכַּת אַהֲבָה רַבָּה, וְאַחַת "אֵמֶת וַיִּצַּב" לְאַחֲרֶיהָ,
 לְאַחַר קִרְיָאֵת שִׁמְעַ, וּבְעֶרְב, שְׁתֵּימָם לְפָנֶיהָ וְשְׁתֵּימָם לְאַחֲרֶיהָ, אֵמֶת- וְאִמוּנָה וְהַשְּׁכִיבֵנוּ, אַחַת בְּרַכָּה אַרְבָּה וְאַחַת בְּרַכָּה
 קְצָרָה. מְקוּם שְׁאֲמְרוּ לְהַאֲרִיךְ, לְפַתּוּחַ בְּבוּרוֹן וְלִסְיִים בְּבוּרוֹן, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְקַצֵּר וְלִסְיִים בְּבוּרוֹן, לְקַצֵּר, רַק לִסְיִים
 בְּבוּרוֹן, אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהַאֲרִיךְ, וְאִם אִמְרוּ חֲכָמִים לְחַתֵּם, לִסְיִים עִם בְּרוּךְ אֵינּוּ רִשְׁאֵי שְׁלֵא לְחַתֵּם. אִמְרוּ וְשְׁלֵא לְחַתֵּם,
 אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְחַתֵּם:

ירושלמי ברכות ט.

גמ' ר' סימון אמר בשם ר' שמואל בר נחמן על שם הכתוב
 ביהושע א' (ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיה וְהִגִּיתָ
 בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמְרוּ לְעַשׂוֹת כְּכֹל הַפְּתוּב בּוֹ כִּי אֲנִי
 תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁפִּיל: וּמִלְמַד שֶׁתְּהֵא הַגִּיּוֹת הַיּוֹם
 וְהַלַּיְלָה שׁוֹיִן וְלֹכְן מוֹסִיפִים אֵת הַבְּרֻכּוֹת גַּם בַּיּוֹם וְגַם
 בַּלַּיְלָה, רַבִּי יוֹסִי בְּרַי אֲבִין אִמֵּר בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי
 ע"ש הַפְּסוּק בְּתַהֲלִים קִיט' (קִסֵּד) שְׁבַע בַּיּוֹם הִלְלִיתִךָ עַל
 מְשַׁפְּטֵי צִדְקֶךָ: וְלֹכְן אֹמְרִים שְׁבַע בְּרֻכּוֹת שְׁלוֹשׁ בְּבוֹקֵר
 וְאַרְבַּע בְּעֶרֶב. ר' נחמן אמר בשם רבי מנא "כל המקיים
 שבע ביום הללתיך" כאלו קיים "והגית בו יומם ולילה"
 ושואל מפני מה קורין שתי פרשיות הללו שמע והיה אם
 שמוע, בכל יום. ועונה רבי לוי ורבי סימון אמרו דברים
 רבי סימון אמר מפני שכתוב בהן שכיבה וקיימה. רבי לוי
 אמר מפני שעשרת הדברות דברים ח' (ו') אֲנֹכִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: (ז) לֹא
 יְהִיָּה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי: (ח) לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל
 כָּל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מַפְעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר
 בַּיָּם מִתַּחַת לָאָרֶץ: (ט) לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי

בבלי ברכות יא.

גמרא, מאי מברך? בברכות השחר הראשונות אמר
 ר' יעקב א"ר אושעיא "יוצר אור ובורא חשך"
 ושואל לימא יגיד יוצר אור ובורא נוגה, ועונה
 כדכתיב קאמרינן אומרים ככתוב ישעיה מה' (ז)
 יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרָא חֲשֶׁךְ עֲשֵׂה שְׁלוֹם וּבוֹרָא רַע אֲנִי
 יְהוָה עֲשֵׂה כָל אֵלֶּה: ושואל אלא מעתה אם כך
 אתה עונה לי "עשה שלום ובורא רע" מי קא
 אמרינן כדכתיב? האם גם כאן אומרים ככתוב!?
 ועונה אלא כתיב רע, וקרינן הכל לישנא מעליא
 שפה מעולה ויפה, ושואל הכא נמי לימא "נוגה"
 לישנא מעליא שפה יפה, ועונה אלא אמר רבא
 אומרים יוצר אור ובורא חושך כדי להזכיר מדת
 יום בלילה ומדת לילה ביום. ושואל בשלמא יפה,
 נכון, מדת לילה ביום מזכירים כדאמרינן "יוצר אור
 ובורא חשך" אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה
 היכן מזכירים? ועונה אמר אביי "גולל אור מפני
 חשך וחשך מפני אור" בברכה הראשונה של

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פִּקְדוֹן עֲוֹן אָבוֹת עַל בְּנִים וְעַל
שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים לְשׁוֹנְאֵי: (י) וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים
לְאֵהָבֵי וּלְעַמְרֵי מִצְוֹתוֹ \ (מִצְוֹתֵי\): (יא) לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה אֶת אָשֶׁר יִשָּׂא אֶת
שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (יב) שְׂמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (יג) שִׁשַּׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל
מְלֹאכְתֶּךָ: (יד) וְיוֹם הַשַּׁבְּעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא
תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וְשׂוֹרְךָ
וְחֹמְרֶךָ וְכָל בְּהֵמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ
וְאִמְתֶּךָ כַּמּוֹף: (טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עַבְדְּךָ הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֹעַ נְטוּיָה עַל פִּי
צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת: (טז) כִּבְדָּה אֶת
אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ
יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ: (יז) לֹא תִרְצַח וְלֹא תִנְאַף וְלֹא תִגְנוֹב וְלֹא תִעֲנֶה בְרֵעֶךָ
עַד שׁוֹא: (יח) וְלֹא תַחְמוֹד אֲשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא תַחְטְאוּהָ בֵּית רֵעֶךָ
עֲדָהּ וְעַבְדוֹ וְאִמְתּוֹ שׂוֹרוֹ וְחֹמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: כְּלוּלִין
בְּהֵן, וּמִסְבִּיר, "אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ" מִרְמוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה'
אֱלֹהֵינוּ. "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֵרִים עַל פְּנֵי" מִרְמוֹ ה'
אֶחָד. "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא" מִרְמוֹ וְאֶהְבֵּת
אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וּמִרְחִיב מֵאֵן דְּרַחֲמִים מְלֹכָה הָאוֹהֵב, לֹא
מִשְׁתַּבֵּעַ בְּשֵׁמִיהָ וּמִשְׁקָר לֹא יִשְׁבַע בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ לְשֹׁקֵר,
"זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" מִרְמוֹ בְּפִרְשַׁת צִיצִית
בְּמִדְבַר טו' (מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעֵשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי
וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. רַבִּי אֹמֵר זֹו מִצְוֹת שַׁבָּת,
שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, דְּכָתִיב נַחְמִיהָ
ט' (יד) וְאֵת שַׁבָּת קְדָשָׁה הוֹדַעְתָּ לָהֶם וּמִצְוֹת וְחֻקִּים
וְתוֹרָה צִוִּיתָ לָהֶם בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדְּךָ: לְהוֹדִיעֶךָ, שֶׁהִיא
שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִצְוֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה. "כִּבְדָּה אֶת אָבִיךָ וְאֶת
אִמְךָ" מִרְמוֹ לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם. "לֹא תִרְצַח"
מִרְמוֹ וְאֶבְדַתֶּם מְהֵרָה, וּמִסְבִּיר מֵאֵן דְּקִטִּיל מִתְקַטִּיל
הַהוֹרוֹג נְהַרְגַּ, "לֹא תִנְאַף" מִרְמוֹ בְּפִרְשַׁת וַיֹּאמֶר "לֹא
תִתּוֹרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם" א"ר לוי "לִיבָא
וְעֵינָא תְרִין סְרוֹרִין דְּחִטָּא" הַלֵּב וְהַעֵינַיִם שְׁנֵי סְרוֹרֵי
הַחִטָּא, דְּכָתִיב מִשְׁלֵי כַּג' (כו) תִּנְהָה בְּנֵי לְבָבָה לִי וְעֵינֶיךָ
דְּרָכֵי תְרַצְנָה \ (תְּצַרְנָה\): (כו) כִּי שׁוֹחָה עִמָּקָה זֹוּנָה וּבִאֲר
צָרָה נִכְרְיָה: אֹמֵר הַקַּב"ה אֵי יִהְיֶה אִם נִתַּת, לִי לְבָבְךָ
וְעֵינֶיךָ, אֲנִי יָדַע דָּאת לִי, שְׁאֵתָה שְׁלִי, עוֹבֵד הַשֵּׁם, "לֹא
תִגְנוֹב" מִרְמוֹ וְאִסְפַּת דְּגַנְךָ - וְלֹא דִגְנוּ שֶׁל חֲבִירְךָ. "לֹא
תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד שְׁקָר" מִרְמוֹ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְכָתִיב וְה'
אֱלֹהִים אִמֵּת מֵהוּ אִמֵּת אֹמֵר רַבִּי אֲבוֹן שֶׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים
וּמֶלֶךְ עוֹלָם תָּמִיד. אֹמֵר רַבִּי לוי: אֹמֵר הַקַּב"ה אִם הֵעֵדַת
לְחֲבִירְךָ עֵדוֹת שְׁקָר, מַעֲלָה אֲנִי עֲלֶיךָ כִּאֲלוֹ הֵעֵדַת עֲלַי,
שֶׁלֹּא בְרָאתִי שָׁמַיִם וָאָרֶץ. "לֹא תַחְמוֹד בֵּית רֵעֶךָ" מִרְמוֹ
"וְכָתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ" בֵּיתְךָ וְלֹא בֵּית חֲבִירְךָ: תִּמְן
תְּנִינָן לְמַדְנָה בְּעַבְדוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּבוֹקֵר, "אֹמֵר לָהֶם
הַמְמוֹנָה בְּרָכּוּ בְרַכָּה אֶחָת" וְהֵן בִּירְכּוּ. וְשׁוֹאֵל, מֵה בִּירְכּוּ?
וְעוֹנֶה רַב מִתְּנָא אֹמֵר בְּשֵׁם שְׁמוֹאֵל, זֹו בְּרַכָּת תּוֹרָה, בְּרַכָּת

תְּפִילַת עֲרִבִית וְשׁוֹאֵל וְאִידֵךְ מֵאִי הִיא וּמֵה הַבְּרַכָּה
הַשְּׁנִיָּה בְּבוֹקֵר? וְעוֹנֶה, אֹמֵר רַב יְהוּדָה אֹמֵר שְׁמוֹאֵל
"אֶהְבֶּה רַבָּה" וְכֵן אֹרֵי לִיָּה רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי פְּדַת
בְּרִיָּה "אֶהְבֶּה רַבָּה". תְּנִיא נְמִי הַכִּי אֵינְךָ אֹמְרִים
"אֶהְבֵּת עוֹלָם" אֵלֹא "אֶהְבֶּה רַבָּה", וְרַבִּנָּן אֹמְרִים
"אֶהְבֵּת עוֹלָם", וְכֵן הוּא אֹמֵר יְרִמְיָה לֹא' (ב) מִרְחוֹק
יְהוָה נִרְאָה לִי וְאֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתֶיךָ עַל פִּי מִשְׁכְּתֵיךָ
חֶסֶד: אֹמֵר רַב יְהוּדָה אֹמֵר שְׁמוֹאֵל הַשְּׁכִימִים לְפָנַי זְמַן
קְרִיאַת שְׁמַע, לְשָׁנוֹת לְלִמּוּד תּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא קְרָא
קְרִיאַת שְׁמַע, צְרִיךְ לְבָרֵךְ, בְּרוּךְ נוֹתֵן הַתּוֹרָה
מִשְׁקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע, אֵינּוּ צְרִיךְ לְבָרֵךְ, שְׁכַבֵּר
נְפֹטֵר בְּבִרְכַת "בְּאֶהְבֶּה רַבָּה" אֹמֵר רַב הוֹנָא
לְמִקְרָא לְלִמּוּד תְּנִיךָ צְרִיךְ לְבָרֵךְ, וְלִמְדֵרֵשׁ סְפָרָא
וּסְפָרֵי אֵינּוּ צְרִיךְ לְבָרֵךְ, וְרַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר, לְמִקְרָא
וְלִמְדֵרֵשׁ צְרִיךְ לְבָרֵךְ, לְמִשְׁנָה אֵינּוּ צְרִיךְ לְבָרֵךְ,
וְרַבִּי יוֹחָנָן אֹמֵר אָף לְמִשְׁנָה נְמִי צְרִיךְ לְבָרֵךְ [אֲבָל
לְתַלְמוּד אֵינּוּ צְרִיךְ לְבָרֵךְ] וְרַבָּא אֹמֵר אָף לְתַלְמוּד
צְרִיךְ (לְחִזּוֹר וּלְבָרֵךְ) [לְבָרֵךְ] דְּאֹמֵר רַב חֵיָּיא בְּר
אֲשֵׁי זִימְנִין סְגִיאִין הוּא קְאִימָנָא קְמִיָּה דְּרַב לְתַנּוּי
פְּרַקִּין בְּסְפָרָא הַרְבֵּה פְּעַמִּים לְמַדְנָה בְּהַשְׁכַּחָה אֲצַל
רַב בְּסְפָרָא, דְּבִי רַב בְּבֵית הַמְדֵרֵשׁ הוּא מְקַדִּים וְקָא
מִשֵׁי יְדִיָּה וְנִטְלֵי יְדִיָּו וּבְרִיךְ, וּמִתְנִי לֵן פְּרַקִּין. וְשׁוֹאֵל
מֵאִי מְבָרֵךְ מֵה נּוֹסַח הַבְּרַכָּה? וְעוֹנֶה אֹמֵר רַב יְהוּדָה
אֹמֵר שְׁמוֹאֵל "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וּצְוִנוּ לְעַסּוֹק
בְּדַבְרֵי תּוֹרָה" וְרַבִּי יוֹחָנָן מְסִיִּים בַּה הַכִּי "הָעֵרַב נָא
ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבָרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפּוֹת עַמְךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ עַמְךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל כּוֹלְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְעוֹסְקֵי תּוֹרָתְךָ בְּרוּךְ
אַתָּה ה' הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל" וְרַב הַמְנוֹנָא
אֹמֵר "אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת
תּוֹרָתוֹ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' נוֹתֵן הַתּוֹרָה" אֹמֵר רַב הַמְנוֹנָא
זֹו בְּרַכָּת הַתּוֹרָה הִיא מְעוֹלָה שְׁבִבְרַכּוֹת הַלֵּכֶךְ
לִימְרִינְהוּ לְכוּלְהוּ מֵן הָרָאוּי לְוֹמֵר שְׁלוֹשָׁתֶם: תְּנָן
הֵתֵם בְּעַבְדוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֹמֵר לָהֶם הַמְמוֹנָה,
בְּרָכּוּ בְרַכָּה אֶחָת - וְהֵם בְּרָכּוּ וְקִרְאוּ עֲשֵׂרֵת
הַדְּבָרוֹת, שְׁמַע וְהִיָּה אִם שְׁמוֹעַ וַיֹּאמֶר, וּבְרָכּוּ אֶת
הָעַם שְׁלֹשׁ בְּרַכּוֹת אִמֵּת וַיִּצִּיב עַד גַּאֵל יִשְׂרָאֵל
וְעַבְדוֹהָ רַצָּה וּבְרַכָּת כַּהֲנִים, וּבְשַׁבָּת מוֹסִיפִין בְּרַכָּה
אֶחָת לְמִשְׁמֵר הַיּוֹצֵא. וְשׁוֹאֵל מֵאִי בְּרַכָּה אֶחָת מֵה
הַיִּיתָה הַבְּרַכָּה הָרִאשׁוֹנָה? כִּי הֵא דְרַבִּי אֲבָא וְרַבִּי
יוֹסִי בְּרַב אֲבָא אֶקְלְעוּ לְהֵהוּא אֶתְרָא לְמִקּוּם הַמְּבַחְנִים
בְּעוֹ מְנִיָּהוּ שְׁאֵלוּ אוֹתָם מֵאִי בְּרַכָּה אֶחָת אֵיזוֹ
בְּרַכָּה? לֹא הוּא בִּידֵיָּהוּ לֹא יָדְעוּ וְאֵתוּ שִׁיִּלּוּהוּ לְרַב
מִתְּנָה לֹא הוּא בִּידֵיָּהוּ וְלֹא יָדְעוּ אֵתוּ שִׁיִּלּוּהוּ לְרַב
יְהוּדָה אֹמֵר לָהוּ, הַכִּי אֹמֵר שְׁמוֹאֵל "אֶהְבֶּה רַבָּה"
וְאֹמֵר רַבִּי זְרִיקָא אֹמֵר רַבִּי אֲמִי אֹמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן

אשר בחר בנו, וקראו עשרת הדברים, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר. רבי אמי אמר בשם ר"ל, זאת אומרת, שקראו קריאת שמע שאין הברכות מעכבות. ודוחה, אמר ר' אבא אין מן הדא לית את ש"מ כלום, מכאן אין הוכחה, שעשרת הדברות הן הן גופה של שמע, ולא ממש קראו שמע, דרב מתנא ור' שמואל בר נחמן תרווייהון אמרי "בדין היה שיהיו קורין עשרת הדברות בכל יום" ומפני מה אין קורין אותן? מפני טענות המינין, שלא יהו אומרים אלו לבדן ניתנו לו למשה בסיני. ר' שמואל בר נחמן אמר בשם רבי יהודה בר זבדא בדין ראוי היה שיהיו קורין פרשת בלק ובלעם בכל יום, ומפני מה אין קורין אותן? שלא להטריח את הצבור. רבי חונה אמר למה ראוי, מפני שכתוב בה שכיבה וקימה במדבר כו' (כד) הן עם פלביא יקום וכארי יתנשא לא ישפב עד יאכל טרף ודם חללים ישפחה: ר' יוסי בי רבי בון אמר מפני שכתוב בהן יציאת מצרים(כב) אל מוציאם ממצרים פתועפת ראם לו: ומלכות (כא) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל ביעראל יהוה אלהיו עמו ותרועת מלך בו: אמר ר"א סיבה אחרת, מפני שכתובה בתורה פרשת בלק, ובנביאים מיכה ו' (ה) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אהו בלעם בן בעור מן הנשפים עד הנגלגל למען דעת צדקות יהוה ובכתובים: נחמיה יג' (ב) כי לא קדמו את בני ישראל בלחם ובמים וישפך עליו את בלעם לקללו ויהפך אלהינו הקללה לברכה: חוזר ומסביר את עבודת המקדש, "אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והן בירכו". ושואל מה בירכו? ועונה אמר רב מתנה בשם שמואל זו ברכת התורה. ושואל, והלא ולמה, לא בירכו ברכת יוצר המאורות ועונה רבי שמואל אחוי דרבי ברכיה אמר כי בשעה זו עדיין לא יצאו המאורות ותימר ואתה תאמר, יוצר המאורות? ובשבת הכהנים מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא, ושואל מהו ברכה? ועונה אמר ר' חלבו זו היא "השוכן בבית הזה יטע ישריש, ביניכם אחוה ואהבה ושלוש וריעות: שמואל אמר: השכים לשנות, אדם המקדים בבוקר ללמוד קודם ק"ש, צריך לברך ברכת התורה, אבל, לאחר ק"ש א"צ לברך כי ברכת "אהבה רבה" כוללת ברכת תורה, א"ר אבא והוא ששנה על אתר מיד ללא הפסק, ר' חונה אמר נראים הדברים ללימוד מדרש צריך לברך, לפסיקת הלכות א"צ לברך. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אומר בין מדרש בין הלכות צריך לברך. א"ר חייא בר אשי נהגין הוינן יתבין קומי רב המנהג בישיבת רב, ובין מדרש בין הלכות זקיקינן למיברכה אם השכימו, מברכים, תני, הקורא עם "אנשי מעמד" דוד המלך תיקן שיהיו עובדים בבית המקדש כ"ד משמרות של בתי אב מכהונה, ובמקביל, תיקנו גם "מעמדות" של ישראלים מכל עיר שיעמדו על קרבנות הצבור. אנשי המעמד האלה לא השכימו ככהנים, ולכן לא יצא, כי מאחרים היו. רבי זעירא מספר

לקיש "יוצר אור" כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר: הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר לא נאמרו אלא כן הובנו, דאמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש, זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו, ומסביר אי אמרת בשלמא אם תאמר יוצר אור הווי אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו, דלא קא אמרי "אהבה רבה" אלא אי אמרת "אהבה רבה" הווי אמרי מאי מהיכן נלמד ברכות אין מעכבות זו את זו, דלמא אולי האי דלא אמרי "יוצר אור" משום דלא מטא זמן לא היגיע זמן שאפשר לומר יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הווי אמרי? ושואל ואי מכללא מאי מה מפריע לך ללמוד מכללא, ועונה דאי מכללא יש תשובה לעולם הברכה הראשונה אהבה רבה הווי אמרי, וכי מטא זמן יוצר אור הווי אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו, תלמד סדר ברכות אינן מעכבות "וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים" אמר רב יהודה אמר שמואל אף בגבולין מחוץ לירושלים בקשו לקרות כן את עשרת הדברות אלא שכבר בטלום מפני תרעומת עניית המינין. תניא נמי הכי רבי נתן אומר, בגבולין בקשו לקרות כן, אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין. רבה בר בר חנה סבר למקבעינהו להנהיג בסורא אמר ליה רב חסדא, כבר בטלום מפני תרעומת המינין. אממר סבר למקבעינהו בנהרדעא, אמר ליה רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין: במקדש, ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא, ושואל מאי ברכה אחת? ועונה אמר רבי חלבו, משמר היוצא אומר למשמר הנכנס, "מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכן ביניכם אהבה ואחוה ושלוש וריעות" במשנה, מקום שאמרו להאריך: פשיטא ברור לגמרי היכא דקא נקיט כסא דחמרא מחזיק כוס יין בידיה וקסבר דשכרא הוא וחשב שזה בירה ופתח ומברך אדעתא דשכרא רצה לברך שהכול וסיים בדחמרא וראה שזה יין וברך הגפן יצא. דאי נמי שאם אמר שהכל נהיה בדברו גם יצא דהא תנן "על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא" אלא הבעיה היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא מחזיק כוס שכר וסובר שזה יין הוא פתח וברך אדעתא דחמרא התחיל לברך הגפן וסיים בדשכרא "שהכל" מאי איך הדין? בתר עיקר ברכה אזלינן הולכים אחרי עיקר הברכה או בתר חתימה אזלינן? ועונה תא שמע שחרית, פתח "ביוצר אור" וסיים "במעריב ערבים" לא יצא, בבוקר פתח במעריב

בשם רבי אמי, ביומי דרבי יוחנן הוינן נפקין לתעניתא הכריז תענית וקרוי שמע בטר לאחר תלת שיעין, משום שימי תענית שלוש השעות הראשונות של הבוקר היו מוקדשות לצרכי צבור, מתקנים את הדרכים פותחים את תעלות המים וכד', ולא הוה ממחי בידן ולא מחה ר' יוחנן על האיחור, רבי יוסי אחא נפקין לתעניתא, הכריזו צום, אתו ציבורא ומקרי שמע בטר תלת שיעין. וכאן בעא רב אחא מחויי בידן. א"ל ר' יוסי, אל דאנה, והלא כבר קראו אותה בעונתה מוקדם בבוקר בביתם, כלום ולמה קורין אותה, אלא כדי לעמוד בתפילה העמידה מתוך דברי תורה (קראת שמע). א"ל ואני מוחה אפילו כן מפני ההדיוטות שלא יהו אומרים שלא יחשבו שעדיין בעונתה הן קורין אותה. ואומר בתפילת העמידה אלו ברכות שמאריכין ניתן להוסיף בקשות בהן, ברכות ראש השנה ויום הכיפורים וברכות תענית ציבור, אבל מברכותיו של אדם ניכר אם ת"ח הוא, אם בור הוא. ומסביר אלו ברכות שמקצרין בהם, המברך על המצות מצוות, ועל הפירות, וברכת הזימון וברכה אחרונה של ברכת המזון אחר המזון, ושואל הא כל שאר ברכות אדם מאריך? ועונה. אמר חזקיה מן מה דתני המאריך הרי זה מגונה, והמקצר הרי זה משובח, הדא אמרה זאת אומרת שאין זה כלל. תני צריך להאריך תפילת ענונו, בגואל ישראל בתענית. ושואל הא בשש שהוא מוסיף בתענית צבור ברכה בפני עצמה אינו מאריך? ועונה א"ר יוסה: שלא תאמר שלא תטעה הואיל והוא מעין י"ח בתוך תפילת י"ח לא יאריך בה, לפום כן לכן צריך למימר צריך להאריך בגואל ישראל בתענית: עוד בענייני תפילת י"ח (עמידה) אלו ברכות ששוחין משתחוויים, בהן בברכה בראשונה, תחילה וסוף, ובמודים תחילה וסוף. השוחה על כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה. רבי יצחק בר נחמן אמר בשם ר' יהושע בן לוי: כהן גדול שוחה על סוף כל ברכה וברכה, המלך משתחוה ראש כל ברכה וברכה, וסוף כל ברכה וברכה, שלא יתנאו, ר' סימון אומר בשם ר' יהושע בן לוי המלך משהוא כורע אינו נזקף עד שהוא משלים גומר כל תפילתו. מ"ט ולומד זאת ממלכים א. ח' (נד) ויהי ככלות שלמה להתפלל אל יהוה את כל התפילה והתחנה הזאת קם מלפני מזבח יהוה מפרע על ברכיו וכפיו פרשות השמים: אי זו כריעה ואי זו בריכה? ר' חייא רבא הגדול הראה בריכה לפני רבי (רבי יהודה הנשיא) ונפסח נעשה פיסח, ונתרפא. רבי לוי בר סיסי הראה כריעה לפני רבי ונפסח, ולא נתרפא. "וכפיו פרושות השמים" א"ר אייבו כגון הדין נקדים ציור קיר ללא תוזה היה עומד. א"ר אלעזר בר אבינא ככפים הללו פורש כפיו לשמים להציו, שלא חטפו נהנו מבנין בהמ"ק כלום. תנא רבי חלפתא בן שאול "הכל שוחין עם ש"צ בהודאה" משתחוויים ואומרים מודים דרבנן, ר'

ערבים, וסיים ביוצר אור, יצא. ערבית פתח "במעריב ערבים" וסיים "ביוצר אור" לא יצא, פתח "ביוצר אור" וסיים "במעריב ערבים" יצא, כללו של דבר הכל הולך אחר החתום. ודוחה שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות וזה מתאים גם לבוקר וגם לערב. ושואל הניחא לרב דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר טוב ויפה אלא לרבי יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות "מלך העולם" אינה ברכה מאי איכא למימר מה נאמר? הלא בסוף הברכות לא אומרים "מלך העולם" ועונה אלא כיון דאמר רבה בר עולא כדי להזכיר מדת יום בלילה, ומדת לילה ביום, כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא בפתיחת הברכה אתרוייהו קאמר זה חל גם על סיום הברכה. תא שמע מסיפא, "כללו של דבר הכל הולך אחר החתום" כללו של דבר לאתויי מאי מה בא להוסיף, לאו תסכים לאתויי לרבות הא דאמרן שסיום הברכה קובעת את תכנה ולכן אם סיים נכון יצא ודוחה, לא את זה בא ללמד אלא לאתויי מלמד על ברכה על נהמא ותמרי לחם ותמרים ומברר היכי דמי? אילימא נאמר דאכל נהמא, וקסבר דתמרי אכל, ופתח את הברכה אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא היינו בעיין זו הוכחה טובה, אבל לא צריכא כגון דאכל תמרי, וקסבר נהמא אכל, ופתח בדעה לומר הון בדנהמא, וסיים בדתמרי פרי העץ [יצא] זו אינה הוכחה דאפילו סיים בדנהמא, נמי יצא. מאי טעמא דתמרי נמי מיון זייני בבבל תמרים הם מיון בסיסי וארוחה עיקרית אמר רבה בר חיננא סבא, משמיה דרב, "כל שלא אמר אמת ויצבי שחרית, ואמת ואמונה ערבית, לא יצא ידי חובתו" שנאמר תהילים צב'ג) להגיד בבקר חסדך וְאֶמְוַנְתָּהּ בְּלִילוֹת: חסדך יציאת מצרים, אמונתך לעתיד לבא, ואמר רבה בר חיננא [סבא] משמיה דרב, המתפלל כשהוא כורע, כורע בברוך, וכשהוא זוקף, זוקף בשם, אמר שמואל מאי טעמא דרב? דכתיב "ה' זוקף כפופים" ושואל מיתבי כתוב מלאכי ב' (ה) בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם וְאֶתְנָם לֹא מוֹרָא וַיִּדְאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא: ועונה מי כתיב בשמי שמשמעותו בזמן הזכרת השם מפני שמי כתיב. אמר ליה שמואל לחייא בר רב בר אוריאן בן לחכמים תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך רב, הכי אמר אבוך "כשהוא כורע, כורע בברוך, כשהוא זוקף, זוקף בהשם. רב ששת כי כרע כרע כחיזרא כענף עץ כי קא זקיף זקיף כחיזרא כנחש: ואמר רבה בר חיננא סבא, משמיה דרב "כל השנה כולה, אדם מתפלל, האל הקדוש, מלך אוהב צדקה ומשפט, חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום

זעירא אמר ובלבד רק במודים. רבי זעירא סבר לקרובה לומר פיוט, כדי לשוח עמו תחלה, ולהאריך בתפילה עד וסוף: ר' יסא כד סליק להכא עלה לארץ ישראל חמתון גחנין ומלחשין ראה את הצבור משתחוים ומתפללים. אמר לון מהו דין לחישה? ותמה ולא שמיע דאמר רבי חלבו, ר"ש בשם ר' יוחנן בשם ר' ירמיה, רבי חנינא בשם ר' מיישא, ר' חייא בשם ר' סימאי, ואית דאמרין ליה חברייא בשם ר' סימאי, "מודים אנחנו לך אדון כל הבריות אלוה התושבחות צור עולמים חי העולם יוצר בראשית מחיה מתים, שהחייטנו וקיימתנו וזכיתנו וסייעתנו וקרבתנו להודות לשמך, בא"י אל ההודאות". רבי אבא בר זבדא בשם רב אומר נוסח אחר "מודים אנחנו לך שאנו חייבין להודות לשמך, תרננה שפתי כי אזמרה לך ונפשי אשר פדית, בא"י אל ההודאות". רבי שמואל בר מינא אמר בשם רבי אחא נוסח נוסף "הודייה ושבח לשמך, לך גדולה לך גבורה לך תפארת יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתסמכנו מפילתינו ותזקפנו מכפיפתינו כי אתה סומך נופלים וזוקף כפופים ומלא רחמים ואין עוד מלבדך, בא"י אל ההודאות". בר קפרא אמר, "לך כריעה לך כפיפה לך השתחויה לך בריכה, כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך בכל לב ובכל נפש, משתחוים, כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו בא"י אל ההודאות". אמר ר' יודן נהגין רבנן אמר יס להם זמן אמרין כולהון אומרים ארבעתם, ואית דאמרי, או הדא או הדא, או זה או זה, תני ובלבד שלא ישוח יותר מדאי. אמר רבי ירמיה ובלחוד במיוחד דלא יעביד כהדין חרדונא, כצב זה המכופף וראשו מורם, אלא "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך" מילתא על דברי דחנן בר אבא פליגא יש חולקים דחנן בר אבא אמר לחברייא, נימר לכון מילתא טבא דחמית לרב עביד, אומר לכם דבר יפה שראיתי אצל רב, ואמריתה קמיה דשמואל, וקם ונשק על פומי פי ברוך אתה שוחה, בא להזכיר את השם זוקף מתישור, שמואל אמר אנא אמרית טעמא אני אסביר, כתוב בתהילים קמו' (ח) יהוה פקח עורים יהוה זקף כפופים יהוה אהב צדיקים: אמר רבי אמי לא מסתברא אלא כי כתוב אחרת מלאכי ב' (ה) ברייתיה היתה אתו החיים והשלום ואתם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא: א"ר אבין אלו הוה כתיב "בשמי ניחת הוא" יאות הייתה צודק, אבל לית כתיב אלא מפני שמי ניחת הוא קודם וזה נשמע לפני, עד שלא הזכיר את השם, כבר ניחת הוא. רבי שמואל בר נתן אמר בשם ר' חמא בר חנינא, מעשה באחד ששחה יותר

הכפורים, שמתפלל "המלך הקדוש" "והמלך המשפט" ורבי אלעזר אמר אפילו אם אמר האל הקדוש יצא, שנאמר ישעיה ה' (טז) ויגבה יהוה צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה: ומסביר אימתי יוגבה ה' צבאות במשפט, אלו עשרה ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים, וקאמר "האל הקדוש" ושואל מאי הוה עלה איך צריך להגיד? ועונה, אמר רב יוסף האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט. רבה אמר, המלך הקדוש והמלך המשפט, והלכתא כרבה: ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו, ואינו מבקש, נקרא חוטא" שנאמר שמואל א. יב' (כג) גם אנכי חלילה לי מחטא ליהוה מחדל להתפלל בעדכם והוריתי אתכם בדרך הטובה והישירה: אמר רבא אמר תלמיד חכם הוא, צריך שיחלה עצמו עליו, מאי טעמא אילימא אולי משום דכתיב שם כב' (ח) כי קשרתם פלכם עלי ואין גלה את אונן בכרת בני עם בן ישי ואין חלה מכם עלי (ואין) וגלה את אונן כי הקים בני את עבדי עלי לארב פיוס הוה: ודוחה, אין מכאן ראייה דילמא יכול להיות מלך שאני עבור מלך צריך להתפלל. ועונה אלא מהכא תהילים (לה' יג) ואני בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי ותפלתי על חיקי תשוב: ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עונותיו" שנאמר יחזקאל טו' (סג) למען תזכרי ובלשית ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני פלמתי בכפרי לך לכל אשר עשית נאם אדני יהוה: ודוחה דילמא צבור שאני כאן מדובר בכלל ישראל ואולי זה שונה ואין ללמוד מכאן, ועונה אלא מהכא שמואל א. כח' (טו) ויאמר שמואל אל שאול למה הרגנתני להעלות אתי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתיים נלחמים בי ואלהים סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביא גם בתלמות ואקרא לך להודיעני מה אעשה: ואילו אורים ותמים שאול המלך, לא מזכיר ששאל בהם לא קאמר וזאת משום דקטליה צווה להרוג אנשי לנוב עיר הכהנים. ושואל ומנין דאחילו ליה נמחל לו מן שמיא? ועונה שנאמר שם (יט) ויתן יהוה גם את ישראל עמו ביד פלשתיים ומחר אתה ויבנה עמי גם את מחנה ישראל יתן יהוה ביד פלשתיים: ("ויאמר שמואל אל שאול") ואמר רבי יוחנן שמואל הנביא אמר עמי, במחיצתי, בדרגתי הרוחנית. ורבנן אמרי מהכא לומדים שמחלו לו לשאול מפסוק אחר שמואל ב. כא' (ו) יתן יתנו לנו שבטת אנשים מבניו והוקענום ליהוה בגבעת שאול בחיר יהוה ויאמר הפלך אני אתן: יצתה בת קול ואמרה שאול "בחיר ה", אמר רבי אבהו בן זוטרתא אמר רבי יהודה בר

מדאי, והעבירו רבי מן העמוד, ר' אמי אמר, ר' יוחנן הוה מעביר מלהיות שליח צבור, א"ל ר' חייא בר אבא לא היה מעבירו, אלא גער [ביה], במשנה: אלו ברכות שפותחין בהן בברוך" ושואל כל הברכות פותחין בהן בברוך, ועונה אלא תוסיף ואם היתה ברכה סמוכה לחברתה, כגון ק"ש (ותפילה) אין פותחין בהן בברוך, ושואל התיב רבי ירמיה הרי גאולה תפילה הנאמרת בליל הסדר וסמוכה ל"הלל" ובכל זאת מתחילה בברוך? ועונה שנייא זה שונה היא דאמר רבי יוחנן "הלל אם שמעה בבית הכנסת יצא", ואין עוד לברך על הלל זה בבית, ושואל התיב רבי אליעזר בי רבי יוסה קומי ר' יוסה והא סופה למה בסופה של תפילת הגאולה יש ברוך, א"ל שתים הגה אלו שתי ברכות אחת לבא בקשה לעתיד ואחת לשעבר והודיה על עבר. ושואל התיבון הרי הבדלה סמוכה ליין ופותחת בברוך? ועונה שנייא לא בכלל האמוד היא, דאמר רבי אבא בר זבדא רבי היה מפזרן ואין להם סדר קבוע וחוזר וכוללן על הכוס. רבי חייא רבה היה מכנסן כל הברכות ביחד. ושואל התיבון הרי אומרים נברך ובכל זאת פותחים ברכת המזון בברוך למרות שהיא סמוכה לחברתה? ועונה, שנייא היא שוב זה שונה כי שאם היו שנים יושבים ואוכלים שאינן אומרים נברך לא מזמנים, ואז זו ברכה ראשונה, ושואל, הרי הזן את הכל למה מסיימים בברוך? ועונה קשיא אין תשובה ושואל. הרי הטוב והמטיב למה פותחת בברוך? ועונה שנייא היא דאמר רב הונא משניתנו הרוגי ביתר לקבורה אחרי מרד בר כוכבא נקבעה הטוב והמטיב ומסביר. הטוב שלא הסריחו, והמטיב שניתנו לקבורה. ושואל הא קדושה קידוש בסעודה בלילי שבת וחגים פותחת ברוך לאחר ברכת היין? ועונה שנייא היא, שאם היה יושב ושותה מבעוד יום וקדש עליו היום מקדש שאינו אומר בורא פרי הגפן. ושאלה אחרונה והא סופה בסוף הקידוש מסיים בברוך וזו נחשבת לברכה קצרה. א"ר מנא טופס ברכות כך הוא כך נוסח הברכה "מטבע" שתיקנו חכמים, ואין מקום לכל השאלות. א"ר יודן מטבע קצר פותח בהן בברוך, ואינו חותם בהן בברוך, מטבע ארוך, פותח בהן בברוך, וחותם בברוך. כל הברכות אחר חיתומיהן ועוד דבר אין אומרים ברכה פסוק. נסיון לברכה בפסוק מן התורה, אלא תפילה התיב ר' יצחק בר' אלעזר קומי ר' יוסה מכיון דתימר שאמרת אחר חיתומיהן, מובן מאיליו שאין אומרים ברכה פסוק. אמרין אמרו בישיבה חכמי הדין טלייא חכם הוא "צעיר הצאן", ומסבירים דהוא הבחור סבר מהו אחר חיתומיהן, שאם היה עומד בשחרית ושכח והתחיל של ערבית והזכיר את של ערבית, וחזר וחתם בשל שחרית יצא. ועוד א"ר אחא כל הברכות כעין חותמותיהן יש לסיים בדברים, שבהם מסיימת הברכה.

זבידא בקשו לקבוע לכלול פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח צבור, ושואל מאי טעמא ולמה רצו לכללה בקריאת שמע אילימא תאמר משום דכתיב בה "אל מוציאם ממצרים" לימא יכול להגיד פרשת רבית ויקרא כה' (לו) אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיד עמך: (לו) את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכרך: (לח) אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ נוען להיות לכם לאלהים: ופרשת משקלות ויקרא יט' (לו) מאוני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים: דכתיב בהן "יציאת מצרים?" ועונה אלא אמר רבי יוסי בר אבין לא בגלל יציאת מצרים ראוי היה לאמר את הפרשה אלא משום דכתיב בה האי קרא במדבר כד' (ט) פָּרַע שָׁכַב פְּאָרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימְנֹוּ מִבְּרִיךְ בְּרוּךְ וְאֲרִיךְ אָרוּר: ושואל ולימא האי פסוקא ותו לא ויגיד פסוק זה בלבד? ועונה גמירי מקובל כל פרשה דפסקה משה רבינו סתומה או פתוחה, פסקינן, דלא פסקה משה רבינו לא פסקינן. ושואל פרשת ציצית במדבר טו' (לו) ויאמר יהוה אל משה לאמר: (לח) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על פני בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הפנף פתיל תכלת: (לט) והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: (מ) למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: (מא) אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: מפני מה קבעוה לאומרה בקריאת שמע? ועונה אמר רבי יהודה בר חביבא פרשה זו מפני שיש בה חמשה דברים (1) מצות ציצית (2) יציאת מצרים (3) עול מצות (4) ודעת מינים (5) הרהור עבירה והרהור עבודה זרה. ושואל בשלמא יפה הני תלת מפרשן מפורשים עול מצות "דכתיב וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה'" ציצית דכתיב "ועשו להם ציצית וגו'" יציאת מצרים דכתיב "אשר הוצאתי וגו'" אלא דעת מינים, הרהור עבירה והרהור עבודה זרה, מגלן ועונה דתניא, "אחרי לבבכם" זו מינות וכן הוא אומר תהילים יד' (א) למנצח לדוד אמר נבל בלבן אין אלהים השחיתו התעיבו עליה אין עשה טוב: אחרי עיניכם זה הרהור עבירה שנאמר שופטים יד' (ג) ויאמר לו אביו ואמו האין בנות אחיך ובכל עמי אשה פי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי פי היא ישרה בעיני: "אתם זונים" זה הרהור עבודה זרה וכן הוא אומר שם ח' (לג) ויהי פאשר

ואילין דאמרין ואלה האומרים בסיום ברכת ההפטרה ישעיה יב(ו) צְהֲלֵי וְרַצִּי יוֹשְׁבֵת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: אֵין בּוֹ לֹא נִחְשַׁב לָהֶם מִשׁוּם בְּרַכָּה פִּסּוּק:

מִתְּגַדְּעוֹן וַיִּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיִּשְׁמְרוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לְאֱלוֹהִים:

משנה ה' הלכה ה'

ה) מְזַכְּרִין יְצִיאַת מִצְרַיִם פִּרְשַׁת צִיצִית בְּלִילוֹת בְּקִרְיַת שֹׁמֵעַ שֶׁל עֲרֵבִית. אָמַר {להן} רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הָרִי אֲנִי כִּכְּוֹן שְׂבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁכַּנְעוּ שֶׁתִּאָמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת, עַד שֶׁנִּתְמַנִּיתִי לְנִשְׂיָא הַסְּנֵהדְרִין בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, עַד שֶׁשִּׁמְעַתִּי שֶׁדְּרָשָׁה בֶּן זֹמְאָ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו) ג' לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּל יָמֵי חַיֶּיךָ וְדוֹרְשׁ. יָמֵי חַיֶּיךָ, הַיָּמִים. כִּל יָמֵי חַיֶּיךָ, ה"כ"ל הַנוֹסֵף מְרַבֵּה הַלִּילוֹת. וְכִכְּמִים אֲוֹמְרִים, יָמֵי חַיֶּיךָ, "הָעוֹלָם הַזֶּה". כִּל (יָמֵי חַיֶּיךָ) מְרַבֵּה אֵת, {הָעוֹלָם הַבֵּא} לְהִבְיָא {אֵת} (?). יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַעֲתִיד לְבֹא:

ירושלמי ברכות יא.

בבלי ברכות יב:

גמ' רבי אלעזר בן עזריה אע"פ שנכנס לגדולה, נתמנה לנשיא, האריך ימים. הדא אמרה וזה שמודגש שבדרך כלל שהגדולה מקצרת ימים, תמן בבבלי אמרין, לא יתחיל "ויאמר", פרשת ציצית, ואם התחיל גומר. ורבנן דהתם (דהכא) חכמי ארץ ישראל אמרין מתחיל, ואינו גומר מדלג עד הפסוק האחרון ומסיים בו ב"אמת". ושואל מתניתין פליגא על רבנן דתמן שהמשנה אומרת: "מזכירין יציאת מצרים בלילות" ועונה ר' אבא ורב יהודה אמרו בשם רב, מזכירים ע"י תפילה "מודים אנחנו לך שהוצאתנו ממצרים ופדיתנו מבית עבדים, להודות לשמך". ושואל מתניתא פליגא על רבנן דהכא, ועונה מה שכתוב ויאמר אינו נוהג אלא ביום, הכוונה כל פרשת ויאמר, אינו נוהג אלא ביום. ומספר, ר' אבא בר אבא נחית לתמן ירד לבבל חמיתון ראה אותם מתחילין וגומרין את כל פרשת ציצית ולא שמיע דתמן אמרין לא יתחיל "ויאמר", ואם התחיל גומר. והם כנראה התחילו ורבנן דהכא אמרין מתחיל ואינו גומר". ושואל בעון קומי ר' אחיאי בר' זעירה, היך הוה אבוך נהוג? עביד כרבנן דהכא, או כרבנן דהתם, ועונה ר' חזקיה אמר כרבנן דהכא, ר' יוסה אמר כרבנן דהתם. א"ר חנינא מסתברא שנהג דר' יוסה, שידוע לנו דר' זעירא מחמיר, ואינן והם בבבלי מחמירין, והוא עבד נהיג דכוותהון, תני הקורא את שמע בבוקר, צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב. רבי' אומר צריך להזכיר בה מלכותו ואמונתו. אחרים אומרים, צריך להזכיר בה קריעת ים סוף, ומכת בכורים. ר' יהושע בן לוי אומר צריך להזכיר את כולן, וצריך לומר צור ישראל וגואלו. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר לא הזכיר תורה - (ועל תורתך שלימדנו) בברכת המזון בברכה השנייה בארץ והמזון, מחזירין אותו, מה טעם ונלמד מתהילים קה' (מד) וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גֹּזִים וַיַּעַמַל לְאֲפִים יַיְדָשׁוּ: מפני מה? (מה) בַּעֲבוּר שֶׁמְרוּ חֲקִינוּ וְתוֹרַתְנוּ יִנְצְרוּ הַלְלוּ יְהוָה: ר' אבא בר' אבא אמר בשם רבי, אם לא הזכיר ברית (ועל בריחת שחתמת בבשרינו) בברכת בארץ, או שלא הזכיר בברכת בבונה ירושלים (ועל) מלכות בית דוד (משיחך) מחזירין אותו. א"ר אילא אם אמר מנחם ירושלם יצא. עניין אחר, בהקפדה על מילים בר קפרא אמר הקורא לאברהם, אברם ללא הא עובר בעשה צווי מן התורה. רבי לוי אמר "בעשה" וגם ולא תעשה. כתוב בראשית יז (ה) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָם (הרי בלא תעשה), וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָם (הרי בעשה) כִּי אֲבָרָם גֹּזִים וְנִתְחַיֶּה: ושואל. התיבון הרי אנשי כנסת הגדולה (נחמיה) קראו אותו אברם? ככתוב נחמיה ט'. (ז) אֶתָּה הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר כָּתַרְתָּ בְּאֲבָרָם וְהוֹצֵאתָ מֵאוּר כְּעִדִּים וְשָׂמָּה שְׁמוֹ אֲבָרָם: ועונה שנייא היא שונה הדבר שם, שאנשי כנסת הגדולה שיבחו שעד שהוא אברם

גמרא, תניא אמר להם בן זומא לחכמים, וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר ירמיה כג' (יד) לִכְן הָיָה יָמִים בָּאִים נֶאֱמַר יְהוָה וְלֹא יֵאָמַר עוֹד חַי יְהוָה אֲשֶׁר הִעֲלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (טו) כִּי אִם חַי יְהוָה אֲשֶׁר הִעֲלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צֶפּוֹן וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדִּיחָם שָׁמָּה וְהַשְׁבַּתִּים עַל אֲדָמָתָם אֲנִשׁוּר נִתְחַיֶּה לְאֲבוֹתָם: אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה לגמרי אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. כיוצא בו דומה לו, אתה אומר, בראשית לב' (כח) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמַר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי עוֹרִית עִם אֱלֹהִים וְעִם אַנְשִׁים וְתוֹכַל: לא שיעקר יעקב לגמרי ממקומו, אלא ישראל עיקר, ויעקב טפל לו. וכן הוא אומר ירמיה כג' "אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו" ומפרש אל תזכרו ראשונות זה שעבוד מלכות, "וקדמוניות אל תתבוננו" זו יציאת מצרים, "הנני עושה חדשה עתה תצמח", תני רב יוסף, זו מלחמת גוג ומגוג, ראה נביא יחזקאל פרק לח' ט'. משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב, וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב, פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי, פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש. אף כך ישראל צרות

